

România literară

SALA
DE
LECTURĂ

SĂPTĂMINAL
AL
UNIUNII SCRITORILOR

17

Joi 26 aprilie 1990
(Anul XXIII)

Un optimism bine temperat

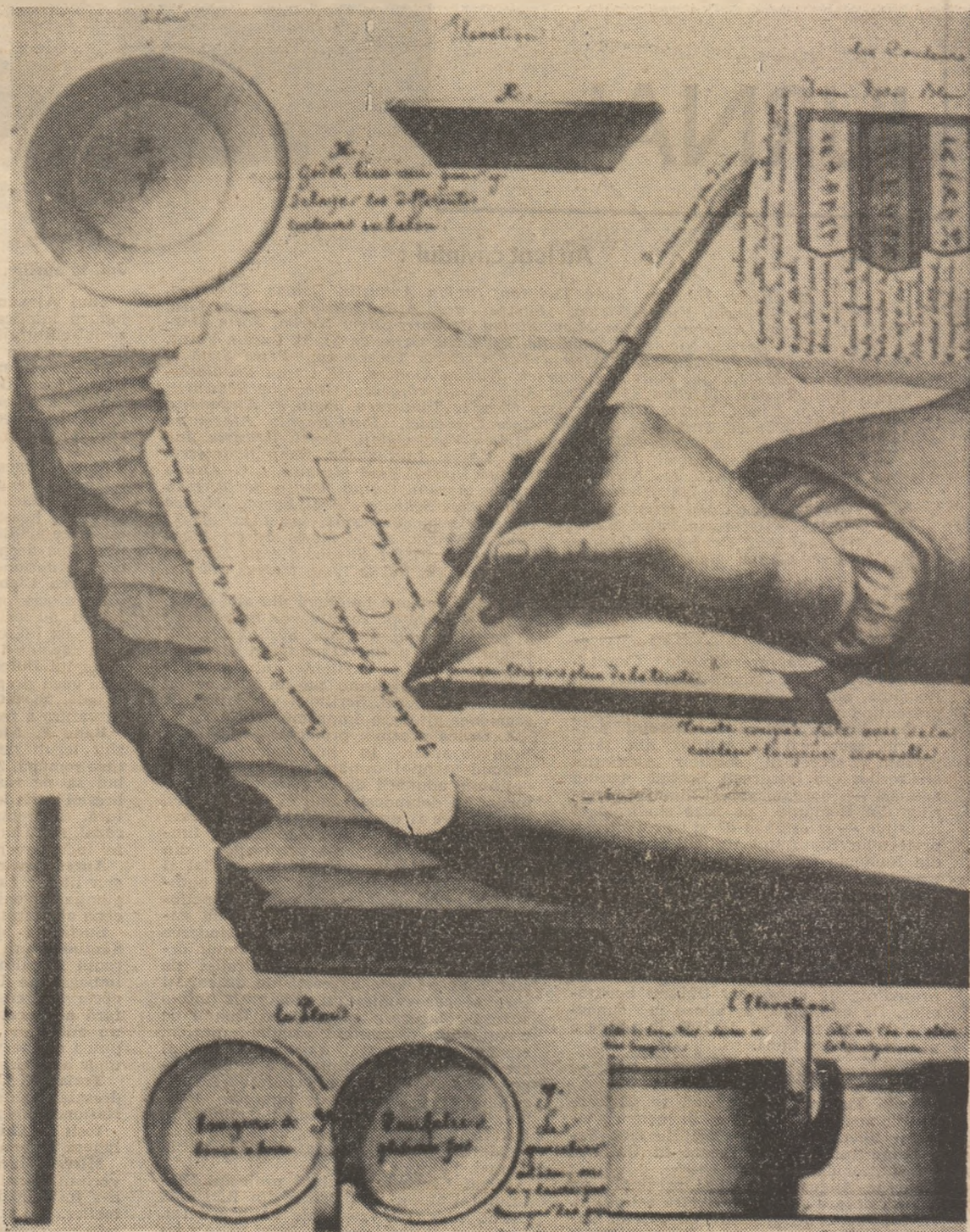
ADUNAREA generală a Uniunii Scriitorilor din România s-a terminat cu bine. A avut happy-end ! Toate temerile privind o eventuală scindare a organizației sau producerea unor incidente în timpul luărilor de cuvânt s-au dovedit exagerate. Nu s-a schițat nici un gest de separare și a fost evocată cu umorul necesar tentativa citorva scriitori — mai mult sau mai puțin recunoscuți ca scriitori — de a forma o „societate“ numai a lor cu citeva săptămâni înainte de adunarea generală. N-au lipsit controversele — unele intempestive, adevărate demonstrații de talent pamfletar — dar nici ele n-au depășit normalitatea unei dezbateri sustinute de scriitori, deci de oameni cu o individualitate puternic marcată. Dar și mai plăcută și mai dătătoare de încredere în viitor a fost surpriza alegerii în conducerea uniunii a unor scriitori stimati și simpatizați de (aproape) întreaga breaslă. Se credea că prin participarea la vot a tuturor membrilor organizației — în condițiile în care în ultima vreme s-au mai și validat rapid citeva sute de noi membri — se va ajunge la o maximă imprevizibilitate în desfășurarea alegerilor. Există chiar opinia că acest caracter indefinibil sau, în orice caz, greu definibil al electoratului va face posibilă, prin jocul liber al preferințelor, venirea la conducerea uniunii a unor membri cu totul nepotrivii pentru postura de lideri. În mod numai aparent paradoxal tocmai lărgirea ariei purtătorilor de opțiuni a asigurat o mai mare obiectivitate a selecției, în conformitate cu legile statisticii. Componenta noului consiliu ilustrează — cu numai citeva excepții, insignifiante în raport cu anvergura lui de o sută douăzeci și șapte de membri — ce judicioasă este o alegere făcută în mod democratic. Prezența în funcția de președinte a poetului Mircea Dinescu, care a fost întotdeauna — cum spunea Marin Preda — o „ființă liberă“ și l-a înfruntat pe dictator cu elocvență și curaj, contribuind la trezirea conștiințelor multora dintre noi, constituie cea mai bună confirmare a eficacității votului secret ca mijloc de impunere a valorilor literare și morale.

Adunarea generală, deci, s-a terminat cu bine, dar citeva semne de întrebare persistă. Multă lume s-a întrebat de ce s'arca de spirit dominantă a fost una de relativă apatie. În comparație cu atmosfera electrizantă prin care s-a caracterizat memorabila Conferință națională a scriitorilor din 1981, întrunirea de acum a părut într-o oarecare măsură laxă și nerelevantă. Au lipsit intervențiile care să echivaleze cu o retrospectivă lucidă asupra evoluției raporturilor dintre scriitori și dictatură. Nu s-au făcut lauzite prea multe luări de cuvânt în cuprinsul cărora să se definească în termeni de o maximă tensiune spirituală menirea scriitorului în societatea de azi și de mâine, supusă unor transformări — ne place să sperăm — radicale. Cum se explică această lipsă de elan în participarea la desfășurarea adunării ? Prin faptul că nu mai există un adversar comun ? Prin conștiința pierderii importanței uniunii în contextul procesului mai general de democratizare a vieții în România ? Poate că acestea sint cauzele pasivității, dar ele se datorează unei înțelegeri greșite a situației. Adversari comuni încă există și vor exista multă vreme. Iar organizația de breaslă a scriitorilor va fi un cadru necesar de apărare și exercitare a unor drepturi profesionale specifice. Fisurarea și dislocarea enormei lespezi a comunismului din estul Europei nu au condus automat la instaurarea democrației în această parte a lumii. Procesul este tulbure și de lungă durată și — ceea ce este mai neliniștitor — nu prezintă încă toate garanțiile ireversibilității. În aceste condiții, este de prevăzut că vor exista în continuare numeroase — chiar dacă mai subtile — atentate la libertatea de exprimare a scriitorului. Oamenii scrisului vor fi în continuare nu numai obligați moral, ci și nevoiți să se opună oricăror tendințe antidemocratice. Multă vreme de acum încolo în estul Europei scriitorul va avea mari responsabilități. Pentru că dacă în timpul totalitarismului resemnarea, fără să fie o atitudine lăudabilă, era totuși una explicabilă, în situația în care ne aflăm și în perspectivă ea nu mai are nici o justificare. Ni se oferă o șansă istorică de a accede la civilizația europeană și nu ne putem îngădui să o pierdem. S-a spus — este adevărat, de către scriitori care au motive personale de nemulțumire — că Uniunea Scriitorilor ar fi o structură stalinistă, perimată. În realitate, uniunea, concepută într-adevăr după model sovietic ca un mijloc de ținare sub control a activității scriitoricești, a devenit în timp o formă organizată de manifestare mai mult sau mai puțin voalată a opoziției față de totalitarism. Ea a fost ani la rând un spațiu al rezistenței care a constituit permanent o preocupare și chiar o obsesie pentru oficialitate. Această tradiție a democrației și libertății este trainică, deoarece s-a format în condițiile unei confruntări pline de riscuri, și se dovedește tocmai de aceea extrem de prețioasă în momentul actual, cind foarte multe alte instituții trebuie să ia totul de la început, cu o fragilitate specifică pionieratului.

Semne de întrebare — de data aceasta mai îndreptățite — ridică și un anumit dilettantism care s-a manifestat, inclusiv în rindurile conducerii organizației, în ceea ce privește luarea în considerare și înțelegerea problemelor de ordin economic. Multă vreme Uniunea Scriitorilor, cu mecanismele sale financiare relativ autonome, s-a aflat în avangarda liberei inițiative, dar acum riscă să rămână în ariergardă, deoarece libera inițiativă în un mare avânt în România și concurența devine... primejdioasă. Este necesar ca respectivele compartimente din cadrul uniunii să se adapteze din mers. Să dea dovadă de dinamism și să recurgă la serviciile unor specialiști pentru a intra cu sanse în competiție.

Optimismul privind viitorul Uniunii Scriitorilor trebuie, deci, bine temperat, dar nu chiar atât de bine încât să devină scepticism. Există premisa ca peste patru ani, la următoarea adunare generală, să avem (și) motive de satisfacție.

România literară

Ilustrație de JEAN-JACQUES LEQUEU

DIN SUMAR

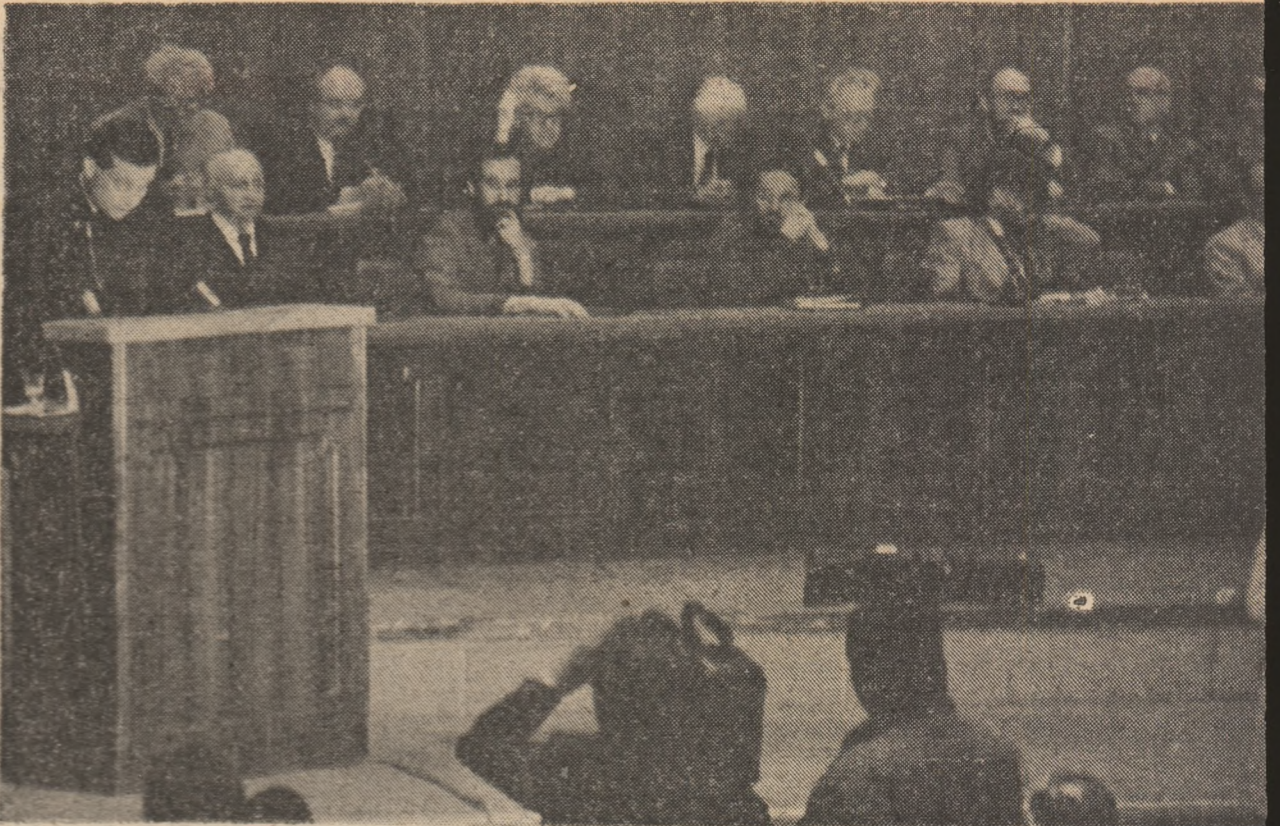
● Adunarea generală a Uniunii Scriitorilor: eseuri și comentarii de Mircea Dinescu, Mircea Zăciu, Mihai Zamfir, Florin Mugur, Constanța Buzea, Mihai Sin, Daniela Crăsnaru, Ferencz Zsuzsanna ● Microrecitaluri pentru casetofon... înregistrate de Cristian Teodorescu ● Adunarea generală a scriitorilor în imagini de Ion Cucu și Mihai Cucu ● Rhetorul (C. Beldie despre Nae Ionescu) ● Inedit: Grigore Hagiu — Jurnalul de vise ● Un interviu cu George Constantin de Eugenia Vodă ● „Totalitarismul reprezintă un fel de SIDA a sistemului politic“ — un interviu cu Ion Ungureanu, Ministrul Culturii din Moldova sovietică

ADUNAREA GENERALĂ

A UNIUNII Scriitorilor

București, 18 - 21 aprilie 1990

JURNAL

Seamă cu parlamentul, dar lipsește clepsidra

Au luat cuvîntul :

■ Mircea Dinescu, Radu Tudoran, Ștefan Augustin Doinaș, Z. Ornea, Mihai Gîngariu, Victor Nispea, Remus Luca, Alfred Neagu, Florin Iaru, Gheorghe Grigurcu, Mircea Micu, Ștefan Cazimir, Silvia Kerim, Sorin Mărculescu, Marieta Nicolae Plămădeală, Ion Lazu, Octavian Simu, Lucian Valea, Constantina Popescu-Ulmu, Ștefan Baboi, Horia Tecuceanu, Petre Striban, Alexandru Lungu, Florența Popescu, Nicolae Oancea, Al. Cerna Rădulescu, Radu Lupan, Aurelian Kicu, Paul Alexandru Georgescu, Gheorghe Schwartz, Marin Mincu, Mircea Ciobanu, Dan Claudiu Tănăsescu, Radu F. Alexandru, Aurel Coraci, Traian T. Copevei, Igor Grinerici, Iosif Naghiu, Alexandra Indries, Mircea Horia Simionescu, Ștefan Vicol-Galați, Eugen Uricariu, Ion Băieșu, Mihai Gavril, Florian Săloc, Vasile Andronache, Banu Rădulescu, Mihai Bărbulescu, Ion Nicolescu, Adriana Iliescu, Vlad Musatescu, Gheorghe Anca, Lucia Verona, Alexandru Mironor, Apostol Gurău, Eugen Suciu, Ioan Holban, Ion Coja, Hrista Căndroeanu, Paul Schuster, Paul Everac, Mircea Mihăies, Octavian Paler, Helmuth Britz, Nicolae Mărgescu, Ion Iuga, Ioanid Romanescu, Constantin Georgescu, Fănuș Neagu, Aurel Maria Baros, Alecu Ivan Ghila, Marcel Amăneanu, Tudor Oprea, Viorel Știrbu, Ștefan Teaciu, Dumitru Frunză, Viorel Găfita, Iulian Neacșu, Vasile Iosif, Marius Stănilă,

PRIMA ZI

Miercuri, 18 aprilie, ora 10 :

Mircea Dinescu, președintele Comitetului provizoriu al Uniunii Scriitorilor din România, anunță deschiderea lucrărilor prezînd prezidiul Adunării generale, format din membri ai Comitetului provizoriu, secretarii asociațiilor din țară, precum și secretarii secțiilor Asociației scriitorilor din București. Scopul acestei adunări — reorganizarea Uniunii Scriitorilor din România pe baze sindicale și lucrative — și ordinea de zi : prezentarea proiectelor Statutului Uniunii Scriitorilor din România și Legii dreptului de autor, urmată de discuții și propuneri. Iar, în final, alegerea Consiliului Uniunii Scriitorilor, a Comisiei de revizie, a Comitetului director al Consiliului Uniunii Scriitorilor, a președintelui și vicepreședintelui Uniunii Scriitorilor din România. Se propune, totodată, alegerea unui președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor. De asemenea, se aduce la cunoștință că, din numărul de 1700, la adunare participă 939 scriitori.

DE LA TRIBUNĂ, PE SCURT

Radu Tudoran propune să se păstreze un moment de reculegere în memoria eroilor Revoluției din Decembrie 1989. Salută pe cei primiți recent în Uniunea Scriitorilor din România.

Ștefan Augustin Doinaș prezintă un Raport despre starea financiară a Uniunii. În considerațiile generale cu care începe cuvîntul apreciază că Uniunea Scriitorilor din România, așa cum se conturează ea ca instituție națională, are menirea să imbine rolul nobil al muncii de creație cu virtuțile unui sindicat de breaslă. Ștefan Augustin Doinaș comunică adunării că după Revoluția din Decembrie conducerea provizorie a Uniunii a reușit să obțină de la guvern prin Decretul-lege nr. 27 dreptul de funcționare autonomă a Uniunii Scriitorilor din România. Uniunea se va autofinanța și va asigura tipărirea cărților ca opere ale membrilor săi fără nici o ingerință administrativă sau politică din partea altor organisme, ea are drept de autoconducere principială și practică, principiul fiind, în toate cazurile, valoarea artistică a scrierilor publicate. Ștefan Augustin Doinaș prezintă apoi o situație-balanță a veniturilor și cheltuielilor pe perioada 1981 (anul în care a avut loc ultima Conferință a Scriitorilor) până la 31 decembrie 1989, cu un sold de 104 milioane lei. S-a făcut cunoscut că Uniunea a obținut un sediu adecvat, în Calea Victoriei nr. 133-135, și încă o clădire în care va fi instalată curînd o tipografie proprie, pe strada Nicolae Iorga nr. 1. Vor fi, de asemenea, obținute și amenajate noi clădiri în care se vor muta, de la fosta „Casă a Școlii”, redacții ale revistelor Uniunii Scriitorilor, se vor crea cabinete de asistență medicală, se va construi o nouă aripă la Casa de creație și odihnă Neptun-Mangalia, se vor primi în folosință noi spații de creație și odihnă la Sinaia, la Castelul Bran, pre-

cum și în rețeaua hotelieră din alte orașe. Există o largă perspectivă de consolidare a patrimoniului Uniunii Scriitorilor, de asigurare, la un nivel material și spiritual acceptabil, a existenței tuturor scriitorilor chiar dacă nu au un alt loc de muncă remunerat. Scriitorii vor primi, de asemenea, ajutoare, împrumuturi.

Z. Ornea prezintă proiectul Legii dreptului de autor. În introducerea, criticul supune atenției următoarele idei : prin optiunile adunării de față Uniunea Scriitorilor își dobîndește noul ei statut ; deci, Uniunea va fi un sindicat de breaslă care se pregătește să-și apere interesele fundamentale : protejarea scriitorilor din punct de vedere profesional, material și moral ; Uniunea va căpăta o totală autonomie economică, structurală și funcțională, bucurîndu-se constituțional de garantarea acestei autonomii, cu excluderea oricărui amestec din partea vreunui organ al puterii, ori al administrației de stat. Sînt relevante o seamă de dificultăți care se cer studiate și înlăturate într-o strînsă colaborare cu celelalte Uniuni de creație, din domeniul plasticii, muzicii, cinematografiei etc., poate chiar și al creșterii din zona științelor pozitive. Legea dreptului de autor trebuie să fie rezultatul unei corelări de interese între noi, Ministerul Culturii și alte ministere, așa încît să poată fi obținută validarea sa de la guvern pînă la alegerile de la 20 mai.

Mihai Gîngariu prezintă proiectul Statutului Uniunii Scriitorilor din România, făcînd cîteva observații de ordin general. Proiectul de față exclude, prin toate prevederile sale, de la primul pînă la ultimul articol, orice fel de ingerințe de ordin ideologic. Prin aplicarea mijloacelor de realizare a veniturilor Uniunii, noul statut garantează toate drepturile membrilor săi, fără nici o imixtiune din afară. Primirea în Uniunea Scriitorilor este condiționată de profesionalitate, iar profesionalitatea — de valoarea scrierilor. Membrii Uniunii Scriitorilor nu pot face parte dintr-o altă societate, asociație etc., de scriitori, cu activitate similară, care are personalitate juridică.

DUPĂ amiază lucrările se reiau cu un salut adus de Ștefan Augustin Doinaș tuturor colegilor veniți din străinătate, în numele Uniunii Scriitorilor în care au venit și din care au făcut, spiritual, totdeauna, parte.

Florin Iaru propune ca în Uniunea Scriitorilor să fie primiți scriitorii care au publicat cel puțin două cărți de valoare recunoscută, dar și cei care au doar una singură, cu condiția să fi fost distinsă de Uniunea Scriitorilor cu premiul de debut.

Gheorghe Grigurcu regretă că nu se vorbește cît ar fi necesar și despre trecut. „Trecutul ne aparține, l-am trăit și nu ne putem despărți de el chiar rîzînd, cum zicea Marx”.

Sorin Mărculescu insistă asupra modalității de numire a directorului Editurii Cartea Românească, propunînd ca votul decisiv să revină colectivului instituției.

Petre Striban evocă momente grave din viața de închisoare.

A DOUA ZI

Joi, 19 aprilie, ora 10 :

Paul Alexandru Georgescu pledează pentru implicarea scriitorului în viața social-culturală a țării. O implicare care să se facă în așa fel, încît să nu mai existe raporturi de subordonare, de vasalitate, iar Gheorghe Schwartz, vorbind despre aceeași implicare, dezvăluie un gînd al tuturor, anume că termenul de activist cultural, de scriitor-activist ne-a umilit.

Marin Mincu, mărturisindu-și starea de încordare se gîndește nu numai la scriitori, ci și la întreaga societate. Ar dori ca Uniunea noastră să fie foarte puternică, un mare sindicat scriitoricesc. Propune ca în Legea dreptului de autor să se introducă și noțiunea de plagiat.

Mircea Ciobanu vorbește despre demnitatea scriitorului, despre faptul că dictatorii au urît scriitorii. „Părintele patriei” își luase de mult mina de pe scriitori, lăsîndu-i de izbeliște, dîndu-i pe mina lui Dulea, „nume de mort”, pe care l-au găsit pregătit pentru orice crimă spirituală. Și totuși în anii aceia s-a scris, literatura a rezistat.

Radu F. Alexandru arată că scriitorii sînt legați de un destin comun : literatura română. Avem o forță reală și ar trebui să ne răscurăm toate drepturile breslei atît de brutal încălțate de dictatură. Și trebuie să luptăm, dacă va fi cazul, și cu noua putere, să facem în așa fel încît guvernul să știe bine că există.

Aurel Covaci se referă la traduceri, un gen literar care trebuie să se bucure de atenția cuvenită, întrucît ele sînt un Mececi al literaturii originale.

Sustinînd ideea rentabilizării, Mircea Săntimbreanu enunță un adevăr în aparență paradoxal : „Numai cartea ieftină îmbogățește Uniunea Scriitorilor”. Face observații cu privire la încadrarea tarifelor a literaturii pentru copii și expune un adevărat plan prin care Uniunea ar putea obține venituri mari prin preluarea unor edituri.

Traian T. Copevei citește o scrisoare adresată scriitorilor din partea Partidului Național Liberal.

Iosif Naghiu avertizează criticii care ignoră dramaturgia ca gen literar.

Mircea Horia Simionescu consideră că vechiul Consiliu nu a putut lucra și nici n-a fost capabil să apere interesele scriitorilor. Au fost comise multe crime împotriva creației artistice, s-au interzis cărți, unele fiind date la topit, s-au ars pelicule de filme, s-a oprit în plină stațiune teatrală „Revizorul” lui Lucian Pintilie.

Eugen Uricariu propune să ne ocupăm în primul rînd de viitor, să avem un consiliu de administrație ca orice societate pe acțiuni, să înființăm întreprinderi rentabile, o fabrică de hîrtie și o tipografie, prin care ar scădea și prețul de cost al tipăriturilor. Să creăm un sistem autonom de difuzare a cărții și să publicăm un cotidian politic-social al Uniunii Scriitorilor, cu atît mai mult cu cît mulți scriitori — au dovedit-o ! — sînt și foarte buni publiciști.

Ion Băieșu dă plînge starea scriitorului-dramaturg căruia printr-un ordin intern al fostului Consiliu al Culturii i se plătește o piesă cu suma de 7.000 de lei. Și e nevoie să ducă o luptă acerbă cu fel de fel de șperțuri pînă să l se pună în scenă o piesă de teatru. Mai toți am dus-o greu ; sînt și scriitorii care n-o să-și poată achita datoriile la Fondul literar. Niciodată. N-au cum. Propune să fie șterse aceste datorii.

Romulus Vulpescu atrage atenția asupra procesomaniei care a început să ia un avînt nedorit, împiedicînd de fapt dezvoltarea democrației. Scrii un articol, care nu conține în nici un fel vreun atac la persoană, și te trezești dat în judecată de cineva care nu-ți împărtășește opinia. Normal ar fi ca lupta de opinii să se ducă în presă, nu la tribunale.

Mihai Zamfir propune ca în Codul penal să se includă culpa de crimă spirituală.

A TREIA ZI

Vineri, 20 aprilie, ora 10

Primul care ia cuvîntul în această zi minează este domnul Ion Coja care se arată îngrijorat că desființarea cenzurii după 22 decembrie nu are consecințe firești. Ar trebui regindite structurile Uniunii Scriitorilor.

Paul Schuster, întors recent din R.F.G., martor ocular al dărîmării zidului de la Berlin, își exprimă bucuria de a fi ajuns să-și revadă patria română, liberă înaintînd pe calea democrației.

Referîndu-se la lista candidaților pentru Consiliul Uniunii pe care se află și numele său, Paul Everac se recuză.

Mircea Mihăies prevede că vor veni vremuri foarte grele pentru noi, scriitorii, temere provocată de studiul legii dreptului de autor. Trebuie să înțelegem că prin Revoluție nu s-a produs o schimbare de guvern, ci de regim. Vine inflația. Cele o sută de milioane ale Uniunii Scriitorilor nu ne vor ajunge nici pentru a edita o revistă ca „Baricada”. Ce-am făcut pînă acum ? I-am privit pe particulari cum se descurcă. Protejarea Uniunii Scriitorilor nu se poate face decît de către oameni care influențează puterea care o fac să țină seama de forța presei a culturii.

Octavian Paler prezintă o meditație pe tema urii. Am rămas cu un capital de ură în noi cu care nu mai știm ce să facem. Dictatura avea „meritul” că absorbea ura generală. Așa se explică atmosfera electrizantă de la trecuta Conferință cînd toți scriitorii au apărut uniți împotriva dictaturii. Acum nu mai avem oare cu cine și împotriva cui să luptăm ? Ar fi straniu să se creadă că cenzura crea o literatură bună, iar libertatea e doar o goană după avantaje personale. Nu-i nicidecum așa. Sensul existenței : a nu ne izola, a susține literatura, cultura. Dacă odată puteam să ne justificăm, ne-am trezit în mașina de tocat a dictaturii, după 22 decembrie nu mai avem nici o scuză.

Helmuth Britz propune să dăm o mare atenție traducerilor în limba germană, să facem chiar o tipografie specială destinată tipăririi de cărți pentru străinătate, iar ca prim volum să alcătuim o antologie jurnalistică despre revoluție.

Ioanid Romanescu consideră că trebuie sprijinite revistele încă nerentabile, dar necesare, pînă la intrarea lor într-un circuit economic normal.

Fănuș Neagu întreabă care este soldul real al balanței economice existent la 31 decembrie 1989 ? Îi răspund Ștefan Augustin Doinaș, Mircea Dinescu, Aurel Maria Baros și Viorel Știrbu.

Ștefan Teaciu prezintă un tablou al literaturii ucrainiene din țara noastră, mărturisind dragostea scriitorilor ucraineni față de România, de poporul român, față de idealurile revoluției din Decembrie.

Viniciu Găfita insistă asupra înlăturării discriminării privind remunerarea colilor de autor pe genuri ale beletristicii, dîndu-se atenția cuvenită literaturii pentru copii.

Ioan Grigorescu afirmă că dictatorul avea o mare frică față de scriitori. Participăm acum la o adunare generală liberă, fără tablouri, fără lozinci, fără băieții cu ochii și urechile deschise la fiecare gest și șoaptă, o adunare de scriitori care își vor alege Consiliul, Comitetul director, președintele și vicepreședintele, președintele de onoare. Sîntem la prima adunare generală cu adevărat liberă a scriitorilor din România.

Consemnări de
Vasile Băran

Cafea în cenușa imperiului

UN popor ieșit din Istorie, poate nimeri a doua oară nu direct în Istorie ci în anecdotă, în anticameră, în sala de așteptare. Furați de rumoare, de spectacolul purtătorilor de zvonuri, de zumzetul fabricanților de bancuri, de strigătele letice ale noilor profeți pițigăiați, ai tentat să crezi că aici, la porțile orientului, nu vom mai regăsi libertatea imaginată ci vom avea cel mult o artă de bragă și academe.

„Intrarea pe brinci și ieșirea prin Săndar”, lozinka micilor negustori de cinematografe ar putea înlocui cu succes roletara sintagmă marxistă de pe banșeta ziarelor. Înghesuiala e mare, dar mică, ticăloșii deși. La împărțeaua șcavalului național se aud glasurile durerate ale celor ce nu se așteptau să le revină tocmai lor găurile din viață.

Uimit de vioiciunea ticăloșilor stalizati pe margine. Se împart carne de eroism. Categoria I, II, III. Ziarele sînt mai importante ca anul. Tovarășii au devenit domni peste noapte.

Ușor stingherit ai vrea să strigi că numai doi vinovați din douăzeci de milioane... !! ? Nici n-ar fi nevole de o banșă de farmacie la cîntărirea culpabilității. Baloturi, calupuri, căpițe. Ar trebui să ne așezăm fiecare în fața oglinzii și să arătăm cu degetul. Atît.

Domnul Caragiale e din ce în ce mai trist. Tace de vreo optzeci de ani.

— Nene Iancule, dacă și matale ți-ai pierdut simțul umorului nu mai e nici

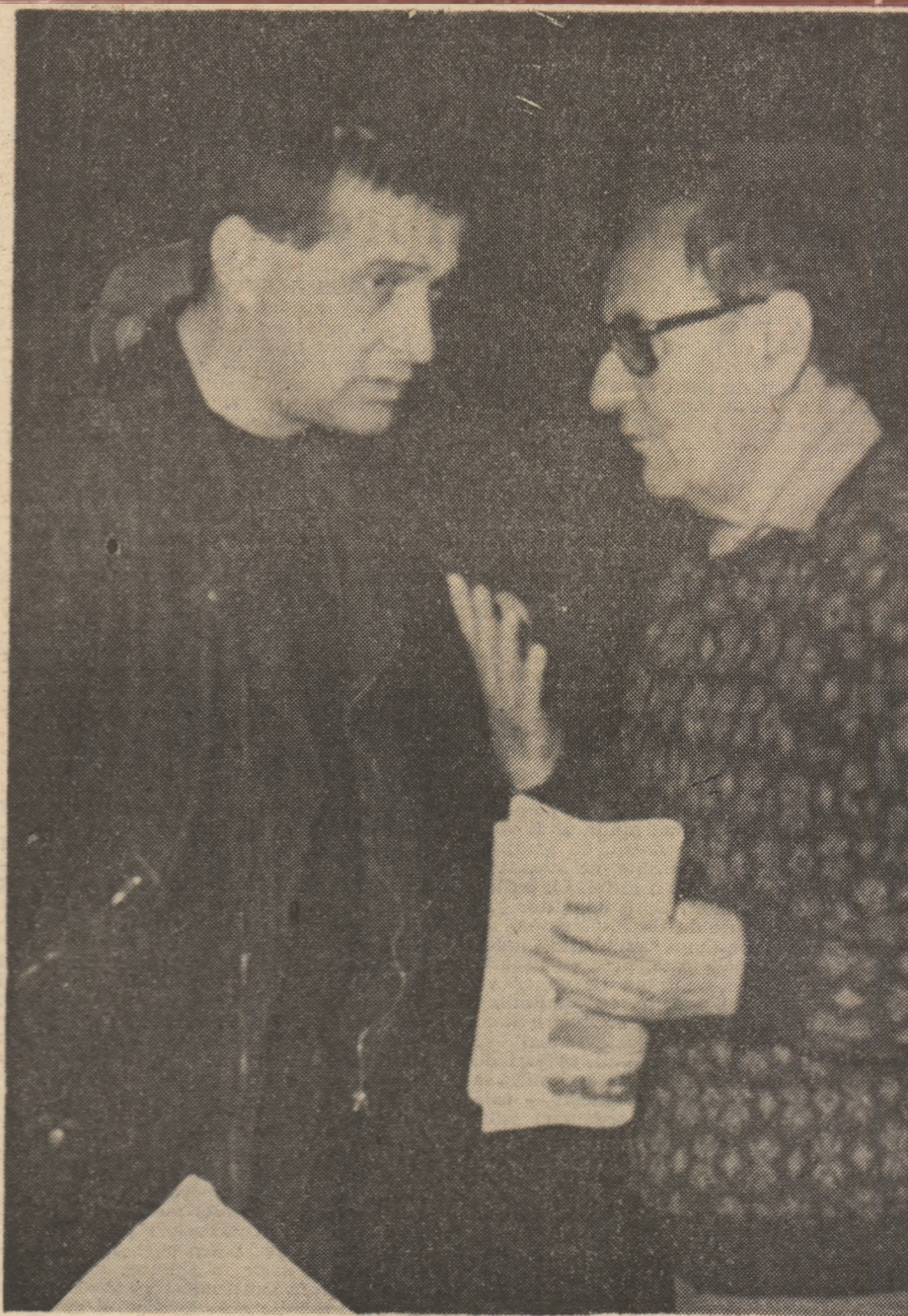
o speranță. Știi ce băiat talentat eram și eu înainte de „revoluțiune”? Hai să-ți zic o poezie, poate mă vei ierta:

În mahalalele istoriei. Acolo-i mustul și fleica
zarul
ceasul fără limbă.
Acolo Țarul e un fel de neica
nu donator de singe ci de limbă
căci sfinte-s: porcul, cocina și telca
și fotbalul, Măria sa, augustul...
Acolo libertatea e-o prostie,
încurcă lume
măcinînd degeaba.
E-o țară cu miros de băcănie.
E-o închisoare bună pentru glume.
Tristețe facem tirgul? — Bate laba!
Hai intră cu fanfara-n labirint
să ieși cu minotauru-n conserve.
Nu știi că toate miturile mint?
Ce Sparta? Ce Atena? Ce Corint?
Hai tale-o scurt și vezi să nu te-observe.
Să crească marea? Fie! Nu și prețul.
Pe datorie:
sarea
și nutrețul.

Unde-i imperiul?
Dracul și piperul
l-au întrecut și l-au legat buricul.
Cu tot cu apă l-au zvirlit din scaldă.
Barbarii l-au făcut demult saftea.
Scurmă-i cenușa. Vezi dacă e caldă.
Pune ibricul.

Să ne bem cafeaua.

Mircea Dinescu

Cineva trebuie să se sacrifice...
(Mircea Dinescu, Ștefan Aug. Doinaș)

Președintele Uniunii Scriitorilor: MIRCEA DINESCU

Vicepreședinte: ȘTEFAN BĂNULESCU

Președinte de onoare: ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Lista membrilor Consiliului Uniunii Scriitorilor

(în ordinea descrescătoare a voturilor)

1. Mircea Dinescu	859	33. Mircea Cărtărescu	384	75. Mircea Malița	298	101. Ileana Vulpescu	269
2. Ștefan Augustin Doinaș	741	39. Ștefan Agopian	381	76. Gheorghe Schwartz	298	102. Florin Iaru	266
3. Ana Blandiana	719	40. Grete Tartler	378	77. Dan Laurențiu	297	103. Ștefan Teaciu	266
4. Augustin Buzura	624	41. Zigu Ornea	374	78. Sânziana Pop	293	104. Solomon Marcus	264
5. Nicolae Manolescu	606	42. Gheorghe Grigurcu	372	79. Liviu Ioan Stoiciu	292	105. Horia Bădescu	262
6. Laurențiu Ulici	581	43. Gellu Naum	370	80. Vasile Igna	289	106. Dan Duțescu	261
7. Marin Sorescu	565	44. Helmuth Britz	359	81. Dărie Novăceanu	289	107. Gheorghe Tomozel	260
8. Cezar Baltag	562	45. Geo Dumitrescu	359	82. Ovid. S. Crohmălniceanu	288	108. Liviu Antonesei	258
9. Andrei Pleșu	552	46. Eugen Uricaru	359	83. Alexandru Piru	288	109. Toma George Maloirescu	257
10. Mircea Zăciu	544	47. Ioan Alexandru	356	84. Ioan Holban	284	110. Petre Sălcudeanu	256
11. Mircea Ciobanu	523	48. Daniela Crăsnaru	355	85. Radu Cosașu	283	111. Domokos Géza	255
12. Dan Hăulică	521	49. Bedros Horasangian	354	86. Mircea Mihăieș	283	112. Sergiu Celac	252
13. Radu Tudoran	516	50. Mihai Ursachi	351	87. Ion Pop	281	113. Mircea Micu	249
14. Eugen Simion	503	51. Valeriu Cristea	348	88. Ion Mircea	280	114. Elena Ștefai	249
15. Geo Bogza	495	52. Șerban Foartă	344	89. Magdalena Bedrosian	279	115. Bălogh Josef	232
16. Octavian Paler	491	53. Mihai Sin	342	90. Thomas Kleiniger	279	116. Franz Hodjak	225
17. Gabriel Liiceanu	481	54. Mihai Gligariu	341	91. Aurel Rău	278	117. Galfalvi Zsolt	215
18. Petru Creția	477	55. George Bălăiță	339	92. Ion Băleșu	275	118. Slavomir Gvozdenovici	187
19. Alexandru Paleologu	473	56. Sorin Mărculescu	339	93. Ion Horea	275	119. Mandics György	173
20. Gabriela Adameșteanu	469	57. Ioan Groșan	334	94. Gheorghe Pituș	275	120. Lászlóffy Aladár	170
21. Ștefan Bănuțescu	469	58. Petre Stoica	334	95. Mircea Tomuș	275	121. Király László	153
22. Constanța Buzea	466	59. Sütő András	333	96. Emil Brumaru	274	122. Szilagy Istvan	140
23. Marian Papahagi	463	60. Alexandru Călinescu	330	97. Cornel Ungureanu	274	123. Balla Zsófia	138
24. Mihai Șora	462	61. Valeriu Anania	326	98. Traian T. Coșovei	273	124. Kantor Lajos	137
25. Romulus Vulpescu	459	62. Aurel Dragoș Munteanu	321	99. Ioanichie Olteanu	271	125. Egyed Peter	134
26. Ileana Mălănciolu	457	63. Mircea Horia Simionescu	320	100. Mihai Zamfir	270	126. Galfalvi György	118
27. Romulus Rusan	450	64. Ion Bogdan Lefter	319			127. Corneliu Irod	117
28. Mircea Sintimbreanu	449	65. Aurel Covaci	315				
29. Mircea Martin	435	66. Cornel Regman	313				
30. Nicolae Breban	426	67. Gabriel Dimisianu	309				
31. Livius Ciocârlie	419	68. Florin Mugur	308				
32. Eugen Negrici	409	69. Radu Enescu	303				
33. Mircea Ivănescu	408	70. Nichita Danilov	302				
34. Fănuș Neagu	401	71. Radu Teșosu	302				
35. Mircea Nedelciu	401	72. Florin Manolescu	301				
36. Dan Deșliu	400	73. Alexandru Zub	301				
37. Nicolae Prelipceanu	391	74. Constantin Toiu	299				

Lista membrilor Comisiei de Revizie

1. Adrian Popescu	5. Costache Olăreanu
2. Doina Uricariu	6. Leon Levitchi
3. Ovidiu Genaru	7. Alexandru Cistelean
4. Victor Kernbach	

Lista membrilor Comitetului Director

1. Mircea Dinescu	87	6. Laurențiu Ulici	49	11. Galfalvi Zsolt	34	16. Andrei Pleșu	31
2. Ana Blandiana	65	7. Ștefan Teaciu	41	12. Octavian Paler	34	17. Ștefan Bănuțescu	30
3. Ștefan Augustin Doinaș	62	8. Helmuth Britz	38	13. Marian Papahagi	32	18. Mircea Mihăieș	30
4. Mircea Zăciu	57	9. Augustin Buzura	37	14. Gabriel Liiceanu	31	19. Livius Ciocârlie	28
5. Nicolae Manolescu	55	10. Mircea Cărtărescu	34	15. Zigu Ornea	31	20. Mircea Martin	28
						21. Bălogh Jozsef	199

Trei impresii

1.

SALA. De atâtea ori văzută la televizor, cu figurile patibulare aduse în prim-plan, cu fălcile grase și ochii de pești morți ai nomenclaturistilor atit de binecopiați unul după altul, cu imensele jerbe de flori, după un protocol cvasi-funebru, uralele și aplauzele în torente gata înregistrate. Niciodată mai mult. Niciodată o secvență din pauze, din vreo discuție de pe culoare, de la bufetele bănuite sardanapalice, sfidind foamea celor de afară. Sala aceasta cit un hangar, detestată prin însăși destinația ei, era ea oare potrivită să adăpostească prima Conferință liberă a scriitorilor români? Poate de aici senzația de gheață, de la intrare, o stinjenală a mișcărilor în timpul deschiderii, obsesia continuă a acelei „tribune” de la care vorbise dictatorul, croită pe statura lui, stîrnind repulsie, biată mobilă blestemată și ridiculă. Ai fi vrut să fii în aer liber, să fi avut loc Conferința asta într-un Cișmigiu închiriat de la primărie numai pentru scriitori, într-o încăpăre de sticlă de la malul Mării, sub un cort urias, improvizat pe un platou din Carpați. Ar fi vorbit mai mulți, ar fi vorbit mai detașat de obsesii, de amintiri urite, de spaime necesarite, de aversiuni nereprimite. Ar fi vorbit altfel. Cu sufletul întors spre viitor. Spre un viitor al literaturii eliberate de toate violențele și desfigurările. Presiunea amintirilor malefice a fost, în sala asta, prea proaspătă. S-a vorbit totuși, într-un tir de câteva zile, cu năduf, cu poncife, cu platitudini, cu pasiune, cu minie, cu strălucire (mai rar), cu vanitate, cu emfază. Puteai să treci de la un orator la altul, să sari de la unul la altul, să ațipești, să admiri, să dezaprobi, să aplauzi, să conțesti — sala se transformase, din scoarțenia ei politică și ritualurile ei absurde, într-un Hyde Park al tuturor posibilităților. Oratori, limbuiți și retori s-au perindat așadar, cum de așteptat era. Au lipsit totuși vocile mari, invocate ani la rind și întrebarea stăruitoare, rămasă încă fără un răspuns convingător, a fost: **unde ni sint vișătorii?**

2.

AFARĂ. Adevăratul spectacol, adevăratul Hyde Park se întinde însă pe holuri, coridoare, intrinduri, săli-anexe, pe sutele de metri pătrați ai acestei „sfinte a sfintelor comuniste” necercetată încă de pasul celor mai mulți scriitori. Construcția are un plan sofisticat și greu de cuprins de la prima vizită, poți rătăci multe ore de la un nivel la altul, de pe un culoar pe altele, care duc în cine știe ce încăperi cu destinație nedeclarată, cu uși deschise spre saloane semănînd americaneșilor „funeral homes”, cu scări enigmatice, atrăgîndu-te către labirintice „caceri d'invenzione”. Dar jos, la primele nivele, lumea e animată, volubilă, veselă, dezînhibată. Adevăratul „congres” aici e, între cei veniți din exil și regăsindu-se cu cei rămași acasă, între cunoscuți și necunoscuți, fesenisti și liberali, foști „colabo” și actuali iacobini, tineri dezamăgiți (pentru prima oară într-un mare conclave, care-i decepționează), bătrîni hîrșiți în rele și plictisiți încă de la fostele conferințe binecîntînd că nu mai au șanse să fie realeși, dar și atîția alții care speră în amnezii, „omenie” românească, convențe, interese, hazard, lasitate, obosală. Domnul cu plete soioase care infulecă dintr-un sandviș e autorul unei „cărți” (dar mi-e teamă că jignim însăși noțiunea de carte) scrisă în cinstea fostului „proprie-

tar” al Sălii și al țării. Nimic din amintirea opuscului degradant nu-i tulbură însă digestia, nici cheful de a dialoga cu un fost deținut politic. Cel ce dă fumul de kent pe nas și salută jovial în jur pe foștii lui subalterni insultați cotidian a fost aproape-ministru și de mai multe ori clientul congreselor din acest loc, care-i e, prin urmare, familiar. Doar portretul și memoria foștilor „delegați” lipsesc. Cum să eviți privirea miloagă a doamnei care scria an de an, nesmintit, cite o odă ianuarică, iar acum vrea să i se uite linguşirea? E un **happening** al demagogilor mai mari sau mai mici, al oportuniștilor mai mult sau mai puțin norocoși, al foștilor și viitorilor demnitari, parlamentari, manipulatori, al celor ce conțestă în gura mare legitimitatea ori oportunitatea Uniunii, al altora care se îndoiesc de perspectivele ei, al timizilor, tăcuților, al poate „viitorilor deținuți politici”. Fotografia, observatorii, ziariștii, mai rar și televiziunea punctează cu **flashuri**, întrebări, exclamații, această pirandelliană piesă fără autor(i). Lumea ce inunda holurile, părăsind fără regrete pe oratorii din sală, era oare un simplu public fără chef de participare? Judecînd după înflăcărarea discuțiilor, nu s-ar fi spus. Mai mult, recunoșteai fără dificultate „stratificările” recente: grupul pentru dialog social, grupul de la Contrapunct, noua formație de la Contemporanul — **Ideea europeana**, gruparea foștilor „echinoxisti” (poate cei mai numeroși și mai dispersați în cel puțin zece reviste din Transilvania și de la București!) dar și „noul **Lucașfâr**”, sau încă (atunci) nenăscutul **ABC** clujean... O adevărată „societate civilă” a scriitorilor, pe cale a se constitui, pe cale de a deveni o adevărată forță...

3.

A PĂTRUNS ea, această nouă forță, în formațiile nou alose ale conducerii Uniunii? Nu încă, din păcate. Masa de alegători (aproape o mie) nu părea pregătită să recunoască (cunoască?) presiunea celor aproximativ patru sute de tineri intrați din ianuarie în Uniune, între care mîcar o sută sunt valori recunoscute (de cei ce urmăresc cu adevărat dezvoltarea scrisului românesc din ultimul deceniu). Puțini tineri au intrat pe listele „eligibiliilor”, puțini și în completarea acestor liste. Acuzată de tendințe gerontocratice, noua conducere ar fi putut evita această **afliure** — ca să folosesc și eu un termen marțial grotesc la modă — a celor „vechi” spre noul **establishment**? Nu e mai puțin adevărat că nici tînăra generație nu s-a prezentat „la urne” cu un vot coerent, solidar, nedivizat în patru vînturi. O soluție ar fi existat probabil, și ea putea să aibă în vedere un sistem „bicameral”, care să acorde tinerilor pînă la 35—40 de ani locuri dinainte fixate, iar accesul la ceaaltă formă de conducere ar fi fost deschis „bătrînilor” de peste 40 de ani... Primul ar fi putut dezbate probleme specifice, care nu coincid întotdeauna cu ale celorlalți. Reviste, cîenacuri, grupări, fonduri aferente ar fi putut trece în directă administrare a celor ce răspund efectiv de viitorul imediat al vieții literare. Comitetul director ar fi coordonat aceste două structuri, validînd deciziile fiecăreia în parte. O asemenea variantă ipotetică de re-organizare a Uniunii putea să intre în discuțiile la noul statut, **însă vezi, nu ne-am gîndit!**, vorba lui Argezei. Sîndele impresii și reflecții **post-festum**, pentru care cer iertare.

Mircea Zăciu

Trebuia să mai fie printre noi

TREBUIA să mai fie printre noi, Marin Preda. Și Virgil Mazilescu, și Marius Robescu. Și Sorin Titel. Și atîția alții Misterioasa, grăbita lor plecare, adevărul cu amănuntele lui **despre**, cine să ni-l spună, dacă sufletul lor furat nu coboară prin gura unui disperat care ar vrea să-și rîste la rîndul lui viața.

Am stat la căpătîiul lui Marin Preda în prima gardă care s-a făcut în ziua îngropării. L-am privit de foarte aproape și am văzut un amănunt, un semn, și am început să mă îndoiesc că voi afla vreodată adevărul **despre**. Un semn ciudat în cu atîta grijă pudrata tîmplă a dispărutului.

Trebulau să mai fie printre noi.

La Bellu, la înmormîntarea lui Marius, îndurerată lui mamă mi s-a părut împietrită într-o ciudată spaimă. Speriată, ca ruptă de realitatea imediată, coplesitoare. Absență din fire, parcă preocupată a se conforma unui scenariu, ca unei dispoziții, ca într-o asupritoare interdicție de la fire. Ceva teribil o făcuse să-și uite lacrimile și să se miște printre vii apăsată, am gîndit, de un gînd îngropat în sine mai devreme decît i-a fost îngropat fiul. Ciudată mormînt memoria, și ferecat loc de păstrare a adevărului într-un suflet îngrozit! Și adevărul, cine

să ni-l spună, cine să ni-l redea, îngropat de viu, cum de atîtea ori s-a întîmplat?

Să-mi fie iertat dacă par a vorbi despre morți. Convingerea mea, deși nu știu adevărul despre sfîrșitul lor, este că ei aveau, de la Dumnezeu dată, mult mai multă viață decît li s-a lăsat.

Și mă gîndesc mereu, și mă gîndesc în van, știu. Totuși, dacă martorii nevinovați nu mai sint, de ce martorii vinovați nu înnebunesc în modul cel mai sublim, nebulie care i-ar împinge spre mărturisire și căință.

Deloc inoportune aceste gînduri, acum, și mereu. Pentru că trebuie că mai sint printre noi, marii și tăcuții noștri dispăruți, cum trebuie că mai sint pe undeva, în viață, și vinovații.

Trebuie că au fost printre noi, la adunarea noastră în marea sală a palatului, martorii a atîtor cuvinte și întîmplări, marii și blînzi noștri colegi, prozatori și poeți, conștiințe exemplare, conștiințe pur și simple, care aveau, de la Dumnezeu dată, mult mai multă viață decît li s-a lăsat. Am numit numai patru, punînd numele lor într-o unică, unită cruce, dar ei, morții noștri prematuri, au fost mai mulți.

Constanța Buzea

Incepe sezonul de pescuit! (Mircea Dinescu, Ștefan Bănuțescu)

Legea numerelor mari

EO lege de fier, care suportă greu excepția. Ea arată că, aplicată unei mulțimi extinse, o regulă cunoscută se corectează substanțial, modificînd radical concluziile parțiale. Dacă fiecare om este o lume, fiecare scriitor înseamnă un univers. O mie de scriitori adunați împreună, în Adunarea generală, înseamnă deja un număr foarte mare, un număr urias.

Poate o colectivitate să fie global stupidă? E posibil ca un număr mare de oameni să greșească în opțiunile lor fundamentale? Sceptici și pătrunși de răul acestui sfîrșit de secol, am fi tentați să răspundem afirmativ: prostia e trăsătura cea mai egal răspîdită și, în consecință, aberația colectivă rămîne cea mai probabilă aberație. Exemple istorice ne stau la dispoziție pentru confortarea acestei convingeri mizantropice, sporite de drojdia amărăciunii pe care ultimele decenii au depus-o în sufletul fiecăruia.

Așa să fie oare? Ar fi mult prea trist, dar, din fericire, viața de toate zilele ne oferă unele dezmințiri spectaculoase. La Adunarea generală a scriitorilor din România, terminată simbata trecută, s-a revărsat — cum era normal — un potop de vorbe. Dacă cineva ar fi avut stoicismul de a le înregistra pe toate, ar fi putut nota mii de injurii variate, atacuri perfide la persoană, improșcări cu venin, calomnii pure, denunțuri mascate, procese de intenție, amenințări și profecții sumbre. Imaginea pe care trei zile de discursuri o pot oferi asupra umanității în genere și, în speță, asupra fragmentului ei numit „colectivitatea scriitorilor români” este dintre cele mai triste: s-ar părea că tot ce e sordid în sufletul omenească, resentimentele și proiecțiile hipertrofice ale propriei persoane nu așteaptă decît o tribună și un microfon pentru a se dezlănțui furibund în fraze care ar

voi să se transforme instantaneu în punale.

Și totuși... A urmat momentul obligatoriu al votului secret. Adică magia secretului codificate. Am auzit rezultatele-am văzut scrise pe ecranul unui elegant computer și nu mi-a venit să-mi cred ochilor. Pe primele locuri, cu majoritate strivitoare de sute de voturi, figurau proscrisii de mai ieri: Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Șt. Aug. Dolnaș, Augustin Buzura, Nicolae Manolescu — acțiunile scriitorilor care au reprezentat, ani de zile, conștiința pură a tuturor scriitorilor. Se întîmplă în intimitatea scrutinului. La ce se gîndește un om atunci cînd rămine cu buletinul de vot în față, el singur și Dumnezeu deasupra? Probabil că la altceva decît atunci cînd se află în public și se simte obligat să joace un rol. Scriitorul poate să injure, poate să blesteme și să urască, dar izolat, în intimitatea opțiunii, poate deveni alt om. Cînd o mie de scriitori încep să voteze, ei mai buni apar automat pe primele locuri la suprafață ca undelele mării deasupra apelor.

Individual și în mic grupuri, putem anodini sau reprobabili. În număr mare devenim sublimi. Ceea ce omul individuu greșete, milionul de oameni corectează. Constituții în imensă majoritate, scriitorii români ajung la o luciditate surprinzătoare, se comportă inteligent și fa-onoare ideii de umanitate. Au dovedit rezultatele alegerilor pentru Consiliul unui grup social, în care individualitățile sint prin definiție exacerbate și tot prin definiție intolerante unele față de altele.

Aștept ceva mai liniștit ziua de 20 mai. Cu speranța că legea numerelor mari s-a afla din nou la post și va acționa în fel de eficace.

Mihai Zamfir

Post festum, în 7 puncte și nenumărate paranteze

1. SÎNTEM — ca după sărbătoare, ca după revoluție — obosiți (poate și mahmuri), confruntăm rezultatele cu ceea ce am visat anterior.

2. Ne gîndim (oare timo de 4 ani) și tema discuțiilor noastre este: am cîștigat sau am pierdut?

3. Și oare în numele cui vorbesc eu despre victorie sau înfrîngere? Uniunea oricum a cîștigat: există. (Deși erau semne că unii, că alții ar fi pentru desființarea ei, că-i instituție centralizată, că-i invenție stalinistă etc.) Pe de altă parte — pe cit știu eu — scriitorii într-un singur moment istoric, la începutul celui de-al treilea Reich, au cerut nesiliți de nimeni să se desființeze Asociația lor. Asta bineînțeles în Germania, nu în România. Dar ce ține în viață Uniunea noastră în afara intereselor scriitorilor?

a) Nostalgie. În deceniile anterioare și mai ales în deceniul 8, Uniunea nu era tocmai la înălțime. Dar oricum reprezenta un posibil pericol pentru totalitarism, nu neapărat prin cîțiva dizidenți, ci mai ales prin foarte mulți dizidenți posibili ai ei.

b) Traumatismul cauzat de festivalul „Cîntarea României”.

4. În ceea ce privește discuțiile în cadrul adunării generale — ele erau „democratice” (în sensul că toți vorbitorii erau ascultați, nu-i întrerupea tovarăsa Suzana Gădea, ele exprimau (foarte, prea) multe idei (și contradictorii)). Pe vremuri Consiliul Culturii nu ținea cont de ideile scriitorilor, dar acum cine ține cont de ele?

5. Conducerea. Președinte: Mircea Dinescu, slavă domnului. Consiliul? Cu consiliul ales, niciodată, nici un scriitor

nu-i de acord. De această dată au intruți foști dizidenți și foști dizidenți posibili: dar și fesenisti, foști membri C.C. vetriști, ecologiști, țărăniști, miniștri, udmariști etc. Cine mai ține cont de apartenența politică (apartenențele politice ale) scriitorului? Sau poate există tîtuși o evidență?

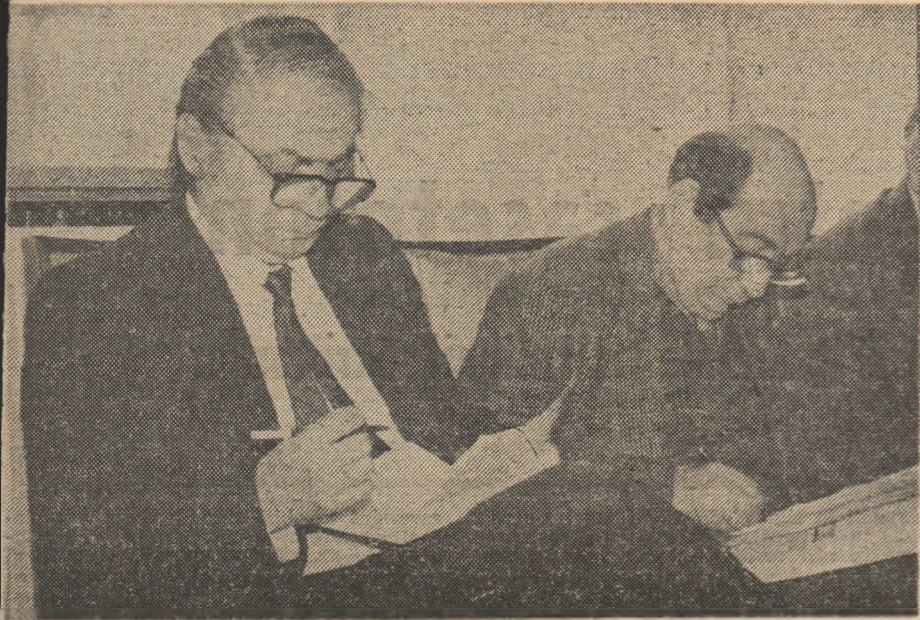
6. Dacă am aderat atît de mulți. Proclamația de la Timișoara, de ce nu reflectă asta în componența Consiliului? De ce lipsesc din el Vasile Popovici, Daniel Vighi? Și nu sint prea puțini tineri în Consiliu? Care este vîrsta medie a membrilor?

7. Despre scriitorii maghiari din România: nici unul n-am luat cuvîntul adunarea generală (ceea ce s-a și remarcă). De ce? Un motiv ar fi că domnul Domokos Géza (care tocmai a fost al președintelui U.D.M.R.-ului) inițial nu ținea pe lista de candidați. Oare nu bine cunoscută activitatea lui, ca director al Editurii Kriterion și ca fost vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor pentru popularizarea literaturii române? Pentru literatură română? Pentru scriitorii români?

Un alt motiv dureros este tragedia lui Sütő András (care tragedie ne-a îmbolnăvit pe toți și despre care s-a discutat a de puțin în adunare).

Al treilea motiv este faptul că (evre-se) sîntem foarte foarte traumatizați de evenimentele de la Satu Mare și Tîrgu Mureș (și din alte localități) și sîntem foarte nedumeriți de toate dezinformările (nu zic minciuni!) rostite și asternute hîrtie în legătură cu „evenimentele regretabile”. (Citatul știu de unde este, cui îi aparține).

Ferencz Zsuzsanna

A tăia sau a nu tăia (Dan Hăulică, Z. Ornea)

Poezie — sărăcie ?

UNIUNEA SCRITORILOR — o organizație profesională de tip sindical? Iată o formulare care, înainte de Adunarea noastră generală, li se părea multora nu numai nepotrivită ci de-a dreptul ofensatoare. „Sintem creatori, nu sindicaliști”. Și totuși, este Uniunea scriitorilor de azi o organizație de breaslă și nu una politică? E chemată să apere drepturile membrilor ei în fața statului? Se deosebeste de organele administrației publice, ai căror conducători sint desemnați de instanțele superioare? Răspunsul la toate aceste întrebări e afirmativ. Și atunci, care e motivul ofensei? El poate fi decelat fără dificultate. Până de curind, sindicatul nu era în România decit o ficțiune. Așa-zisa „curea de transmisie” înțepenise de ani și decenii, devenise un obiect friabil, o fisie de piele oarecare, neînstate să-ți mai țină sus pantalonii, un obiect uzat pe care proprietarul îl azvirla plictisit în praful uliței. Cu totul altceva poate fi un sindicat liber. Îngăduindu-mi o clipă să mă joc cu focul, iar focul e, în lumea politicului, utopia, permițindu-mi, deci, să amintesc acea frumoasă gândire (totuși, nu total utopică) ce privește dreptul la grevă, nu mi-e greu să ghicesc ce consecințe ar putea avea o potențială grevă a membrilor Uniunii scriitorilor, organizație ce cuprinde șefi de partide, miniștri, directori de mari cotidiane și de reviste, conducători de edituri, numeroși reprezentanți în redacțiile radioteleviziunii. În fața perspectivei deschise de emistihul eminescian „poezie — sărăcie”, îmi imaginez ce pondere socială ar avea o grevă de avertisment, fie și parțială, fie și de cîteva zile, a acestor persoane. Și e probabil că Uniunea scriitorilor, nu numai de celelalte uniuni de creatori s-ar cuveni să fie aproape, ci și de sindicatul ziariștilor. Dealtfel, mulți dintre scriitori fac parte și din acest sindicat.

Va avea Uniunea scriitorilor capacitatea să-și apere membrii, într-un stat în care va acționa din plin concurența (leală și neleală), motor al pieței libere? Ar urma, după această interogație retorică, un idilic indemn la unitate, la prietenie, la plimbări cu trăsura pe alea trandafirilor. Dar asta n-ar mai fi utopie, ci curată neghiobie. Literații nu vor fi niciodată perfect uniți, nu e în firea lor să fie astfel. Fiecare scriitor este, de fapt, Uniunea scriitorilor. Există însă și un lucru ce poate fi înfăptuit: indiferent de gelozie, antipatie, amicitii și inamicii personale, în momentele grele pentru obște — și pentru viitorul literaturii române — scriitorii pot uita pentru scurt timp ceea ce-i desparte, ceea ce-i normal să-i despartă, pentru că nu sint o turmă ci o grupare de persoane, de personalități, și sint în stare să acționeze împreună.

Eram elev la Liceul „Sf. Iosif” din

București cînd s-a înfăptuit reforma învățămîntului, reformă care, între altele, interzicea în școli pedepsele corporale. Un dascăl convins pînă în străfundurile sufletului de avantajele acestei reforme democratice era și profesorul nostru de matematici. Pînă ce se găsea un elev lenes ori peste măsură de obraznic ce-l făcea să-și iasă din fire. Spunea „Suspend democrația”, îl trăgea ipochimenu-lui o zdravănă pereche de palme, apoi ne anunța calm „Reluăm democrația” și-si vedea de treabă. Desigur, discuțiile în contradictoriu între scriitori nu pot fi „suspendate” temporar, dar o pauză e, la nevoie, posibilă.

Nu sint alarmist și, cu toate că în acest moment vîd lumina tiparului aproximativ de trei ori mai puține cărți ale scriitorilor români decit în jalnică perioadă corespunzătoare a anului trecut (lipsește spațiul tipografic, datorită fericitei dezvoltări a presei), sper că nu va fi niciodată nevoie ca scriitorii și ziariștii să intre în grevă. Dar puterea de stat, indiferent care va fi aceea mine, e bine să știe că această amenințare există. Politicienii sint și ei oameni și nu ingerași cu aripioare azurii: nu vor respecta Uniunea și sindicatul ziariștilor decit dacă acestea vor dovedi că, într-un moment de cumpănă, cei care scriu pot fi uniți. În acest caz, atitudinea oficialității se va schimba radical. Să nu ajungem în situația în care să fim nevoiți să ne plîngem că, din partea statului, „nu e nici o incurajare, ba putem chiar pentru ca să spunem că este o persecuțiune”. Nici de incurajări miloase nu cred că se simte nevoia și nici persecuții nu vor fi, dacă scriitorii vor ști să procedeze astfel incit să fie considerați o forță.

E tristă constatarea ce urmează: nu valoarea personală, singură, ci numai unitatea dintre oamenii de valoare impune. Unei relative unități a guvernanților i se poate impune o relativă unitate a oamenilor scrisului. Poezie — sărăcie? Într-un caz extrem, această sintagmă sumbră nu mi se pare de neacceptat: n-a fost niciodată Uniunea scriitorilor o confrerie a milionarilor. Poezie — sărăcie? Fie! Cu condiția ca poezia (mă refer la întreaga literatură) să continue să existe! Ar fi o farsă neagră ca, după ce cultura noastră a rezistat și a continuat să trăiască într-un regim dictatorial, să devină neglijabilă într-unul parțial sau total democratic, de tip tehnicist. Clio — care are un simț al umorului cu totul special — ne poate juca și această farsă sinistră. Dar scriitorii sint oameni pățiți: cu farsele sinistre ale istoriei au mai avut de-a face, și nu o singură dată. O să-i apere Cel de sus, să sperăm, dar numai dacă vor ști, pentru orice eventualitate, să fie gata să se apere și singuri.

Florin Mugur

Dar fata-mpăratului?

NIMIC din atmosfera crispată din '81. Puținii vorbitori care au mai avut energia să se războiască în discursul lor, se războiau cu fan-tomele unui trecut recent, despre care mărturisesc că nu mai vreau să vorbesc, pentru că nici un nume de cenzor nu merita amintit nici măcar înjurîndu-l. Ar fi și așa prea mult.

Și atunci, dacă în prezidiu sint ai noștri, în sală ai noștri, cu cine să ne mai batem? Așa că discuțiile s-au axat pe chestiuni administrative și lucrative. Să avem o Uniune care să-și ajute membrii. Nu-i rău. Toată lumea vrea să facă bani.

Dar literatură mai vrea să facă cineva, tocmai acum cînd ne-am declarat profesioniști? Despre asta nu s-a vorbit. Poate nu era momentul. Și apoi, dacă nu mai sint „Indicații” și „orientări” putem scrie fiecare ce credem. Totul e să putem, că voie nu mai are cine să ne dea.

Dacă nu ar fi venit acest incredibil decembrie, probabil că micul meu discurs

din '81 ar fi rămas valabil și după aproape 10 ani. Din fericire și-a pierdut valabilitatea. E prima oară cînd mă bucur cu lacrimi că un text al meu își pierde valabilitatea. Dar celelalte texte? Să fi fost ele la fel de conjuncturale și deci perisabile? Cît din ceea ce am scris a plătit tribut momentului și cît mai poate fi și azi citit? În locul discursului pe care nu l-am scris pentru Conferință aș fi vrut să scriu măcar o pagină de literatură. N-am fost în stare. În locul acestor rînduri pe care le adaug mai noilor mele preocupări jurnalistice (conjuncturale și ele, nu?), aș fi vrut să mai pot scrie un poem. Aș fi dat pentru asta jumătate din împărăție și pe fata împăratului de soție. Mă tem însă că încă o vreme, la mulți dintre noi, fata împăratului va rămîne nemăritată, acră, rea și circotașă ca orice fată bătrînă.

În rest totul e bine.

Daniela Crăsnaru

Imagini suprapuse

ÎN ce măsură viața noastră literară și pur și simplu viața noastră de acum încolo va semăna cu această Adunare Generală a Scriitorilor care tocmai s-a terminat și care, trebuie să mărturisim, ne-a dezamăgit? În ce măsură aerul plictisit și derizoriu, lipsit de miză și de emoție, care a stăpînit timp de patru zile sala, umplută pe sfert, a Palatului va deveni o caracteristică a destinelor și a cărților noastre în perioada care va urma și pe care, fără a fi în stare s-o imaginăm, încercăm s-o deducem din semne și prevestiri? E greu de răspuns, iar răspunsul nu e de natură să ne liniștească. Înainte de a încerca să o fac, însă, aș vrea să povestesc cele două obsesii care s-au suprapus — pentru mine, cel puțin — desfășurării adormitoare a discuțiilor, așezîndu-le într-un cadru de culori contrastante și de efecte contrarii.

Prima dintre aceste obsesii a fost chiar Sala Palatului. Strivitor de goală, locuită dezordonat de grupuri fluctuante care îi schimbau capricios înfățișarea — după cum preferau discuțiile de pe culoar, celor de la tribună sau orgoliile de la tribună, celor de pe culoar — ea nu putea să nu rețrezească în minte propria ei imagine știută de la televizor, cu locurile ocupate pînă la ultimul de personaje uniforme și disciplinate, cu rîndurile de scaune avînd fiecare un responsabil care dădea semnalul aplauzelor, cu gimnastica neobosită a ovațiilor și uralele zilnice care semănau unor gemete amplificate artificial și difuzate invers. Iar suprapunerea celor două înfățișări atît de opuse, ale unuia și aceluiași cadru, ne dădea un fior care — ciudat! — nu era numai de bucurie. Priveam sirurile acelea de scaune, blestamate de milioanele de telespectatori umiliți și înscăimîntați, scaunele acelea ocupate acum cu intermitente și jenă de scriitori nepublicați, sau de scriitori interziși, sau de scriitori care decenii întregi fuseseră pentru colegii lor de aici voci ale speranței și dovezi ale existenței altei lumi, și nu reușeam să mă bucur cu adevărat. Era ca și cum, peste imaginea terifiantă a unei fiare, despre care știam că nu mai există, s-ar fi proiectat aceea neamenințătoare și insignifiantă a unui animal domestic: spaima dispăruse și nu știam cu ce să umplem golul imens pe care-l lăsase în noi. În orice caz, bucuria de care eram în stare nu se dovedea de ajuns.

Cea de a doua obsesie era cea a ultimei Conferințe a Scriitorilor, de la care trecuseră nouă ani, și care în totii acești ani reprezentase pentru toți participanții la ea punctul cel mai de sus al demnității noastre colective. Îmi amintesc că scrisesem atunci în „România literară”: „Nu există spectacol mai înălțător decit acela al unei solidarități în numele adevărului și al demnității: nu există mîndrie mai mare decit aceea de a fi mîndru de ceilalți” și-mi amintesc și acum, ca de o veche iubire, de admirația și stima de noi insine pe care am trăit-o atunci. În mod evident, discuțiile de azi despre rentabilizare, autonomie și eficiență economică nu rezistă comparației cu înflăcările discursuri de ieri împotriva cenzurii, minciunii și absurdității. În mod evident, teroarea reușise să ne smulgă un sunet mai înalt decit reușea să ne smulgă acum libertatea. Orice ar părea de paradoxal, e mai ușor să fi solidar împotriva a ceva, decit pentru ceva. Atunci, frica dădea naștere curajului care făcea să scînteieze toate celelalte sentimente: acum, cînd acesta nu mai era necesar, întregul peisaj sufletesc se stîngese și-l descopeream deodată mai tern și mai neinteresant.

Dar e adevărat, oare, că nu mai avem nevoie de curaj? E adevărat, oare, că toate problemele noastre s-au redus la îngrijorarea că nu vom mai fi citiți de un public prea satisfăcut de mediile de informare pentru a mai face efortul lecturii? E adevărat, oare, că, în timp ce înainte puteam să ne pierdem viața, acum nu putem pierde decit, prin inflație, banii — ipotetici, de altfel — de la C.E.C.? De răspunsul — evident negativ — la aceste retorice întrebări depinde răspunsul, pe care nu îl cunosc. În prima întrebare. Din păcate, noi avem de trăit în anii care vor veni destule drame pentru ca literatura noastră să-și aibă asigurată materia primă și plata de desfacere. Atmosfera Adunării Generale a Scriitorilor nu ne-a oferit o perspectivă, ci o iluzie — de altfel, deosebit de plicticoasă — asupra viitorului.

Ana Blandiana

E occidentală, dar nu se aprinde! (Cornel Regman, Dumitru Țepeneag)

Necesara îngrijorare

S-AU împlinit oare așteptările și speranțele noastre în ce privește Adunarea generală a Uniunii Scriitorilor din România? În bună măsură, da. Asta înseamnă și da și nu, dar parcă mai mult da. Da, pentru că a fost dezbătut și aprobat noul Statut și pus în discuție Proiectul Legii drepturilor de autor (interesînd beletristica), au fost aleși membrii Consiliului și ai Comitetului director și, nu în ultimul rînd, cu siguranță, trebuie spus că noul președinte al Uniunii, Mircea Dinescu, a fost ales cu o majoritate de voturi și confortabilă și zdrobitoare, care poate că l-a surprins și pe el.

Dar multe din faptele împlinite ale acestei Adunări erau cumva previzibile. Atmosfera generală mi s-a părut a fi mult mai liniștită, uneori cu accente apatice, mai ales dacă o comparăm cu precedenta Conferință din 1981, marcată de accente vehemente contestatate, de un spirit de luptă încordată, însoțit și de disperarea

neputinței. Ar fi însă greșit să credem că, în absența unei manifeste combativități, Adunarea generală a navigat în apele pasivității. Chiar dacă a lipsit (cu puține excepții) atitudinea politică exprimată direct, chiar dacă o anumită prudență ne-a făcut să înțelegem că mulți se gîndeau nu doar la alegerile din cadrul „obștei”, ci mai ales la cele din 20 mai, și chiar dacă destule intervenții au avut un pronunțat caracter „tehnic”, nu e mai puțin adevărat că lucrările recente Adunări au demonstrat că scriitorii doresc ca Uniunea lor să fie mai puternică și mai eficientă, pentru a le reprezenta și a le apăra interesele. Această evidentă tendință pare a fi și urmarea unei anumite îngrijorări față de viitorul nostru imediat. O îngrijorare preferabilă optimismului iresponsabil, fără îndoială, o îngrijorare pe care aș numi-o „în deplină cunoștință de cauză” și, într-un fel, fertilă. Și totuși, îngrijorare...

Mihai Sin

Microrecitaluri pentru casetofon

înregistrate în ziua a treia a Adunării generale a Uniunii Scriitorilor

CORNEL UNGUREANU : Regret că scriitorii importanți nu iau cuvântul, nu se implică așa cum ar trebui și cum au făcut-o altădată. N-o fac, fie din pricină că sint prea siguri de victoria scriitorului în cultura română, ceea ce nu e rău, fie că sint prea siguri de buna desfășurare a acestei întâlniri, ceea ce e rău. Dispărind vedetele au apărut outsiderii, ceea ce a dat o coloratură mai degrabă pitorească întâlnirii. Cred că m-a dezamăgit puțin o anume violență pe probleme mici și care, iarăși, a dat întâlnirii o coloratură pe care aș fi dorit-o altfel.

REP. : Mai precis ?

— Aș fi dorit un angajament intelectual total. Cu o participare mai patetică în primul rînd a scriitorilor mari, deci a virfurilor literaturii române. Ei dau tonul și mai ales dau nivelul unei întâlniri de asemenea anvergură. Prin cuvîntul lor se rămîne. N-o să se rămînă prin spiciurile despre cum trebuie făcută o revistă rentabilă. Asta e un fel de bucătărie a culturii. Nu-i de demnitatea unei întâlniri de asemenea anvergură. Sint dezamăgit și puțin speriat de ce s-a întîmplat. Măcar voțarea sper să se facă responsabil, cu toate că și aici nu vād cum vor merge lucrurile bine dacă au demarat astfel.

ION POP : Așteptam această adunare ca pe un eveniment istoric pentru Uniunea noastră. Eram sigur că va avea loc o analiză adîncită a stării de spirit care ne domină acum, a problemelor și rezolvărilor foarte dificile care ne stau în față. E vorba de un moment al schimbărilor radicale, în care trebuie judecat deopotrivă trecutul, trebuie analizat prezentul și trebuie să ne gîndim la ceea ce se va întîmpla în viitor.

REP. : Nu vi se pare că ne-a cam surprins momentul acesta ?

— Din felul în care decurg dezbaterile reiese că lumea a fost și surprinsă dar și, așa zice, oarecum descumpănită. Așteptările mele au fost nu chiar înalte dar nici nu sint mulțumit de răspunsul pe care această adunare generală îl dă deocamdată întrebărilor mele. Cred că lumea este într-adevăr puțin derutată, puțin nesigură, puțin neliniștită. Nu știe exact încotro mergem, nu știe exact sau aproximativ ceea ce ar dori, dar nu poate găsi expresia cea mai potrivită pentru a numi o asemenea căutare. De aceea îmi și explic faptul că încă nu s-au rostit decît prea puține lucruri care trebuiau exprimate în acest moment.

REP. : Dv. de ce nu luați cuvîntul ?

— Dintr-un fel de timiditate. N-am luat cuvîntul în asemenea situații. Săliile uriașe mă intimidă, deși am anumită experiență universitară. Din punctul meu de vedere, ar fi fost bine dacă din deschidere s-ar fi făcut o analiză într-o viziune mai largă, mai cuprinzătoare asupra lucrurilor, care să pună degetul pe rînilor chiar cele mai vii din trecutul apropiat...

REP. : Credeți că se poate face acum o analiză foarte precisă ?

— Probabil că nu. Pentru că însăși mișcarea revoluționară prin care am trecut nu este suficient decantată pentru noi, ca imagine intrată în istorie. Este mai degrabă un sentiment, deocamdată. Un mare sentiment. Nu mai este cel de euforie, și e normal să fie așa, cînd aveai impresia că s-au mutat munții din loc, dar încă sintem sub impactul acestei stări de spirit în care exaltarea se amestecă vizibil cu un sentiment al căderii, pentru că așteptăm foarte mult și aceste așteptări nu pot fi imediat împlinite. Am vrea într-adevăr să mutăm munții din loc, — și nu se poate ! — de aceea cred că a fost și această stare de timiditate care e și a mea.

REP. : Sau de depresurare...

— Să-l spunem și așa. Totul vine din această nesiguranță și probabil că și această stare are ceva bun în ea. Ne menține în alertă, într-un fel de necesară luciditate, încordarea atenției — care contează.

AL. CISTELECAN : Dezamăgire galopantă. Tot mai mare pe măsură ce se desfășurau lucrurile.

REP. : Nu te așteptai la asta ?

— Nu. Pentru mine această adunare era un fel de mit. Mă așteptam la alt nivel intelectual al discuțiilor. Grupurile care au vorbit mi s-au părut de o mediocritate compactă, din cînd în cînd întreprinsă de un Grigore sau un Mircea Ciobanu, dar în rest, impresia generală a fost că nu se tinde spre un nivel de rigoare intelectuală și nici de rigoare a problemelor abordate.

ADRIAN POPESCU : Impresia mea e

de relativă dispersare a discuțiilor. Regret că se alunecă în anecdotă, că nu există o concentrare a părții bune din noi, din fiecare. Mă așteptam la o mai mare tensiune ideatică și constat că lipsește ceva. Probabil miza. Lucrurile putînd fi spuse atît de deschis, lipsește acel curaj al disperării care făcea ca totul să strălucescă într-o lumină mult mai pură. Se simte un aer mai detașat, ceea ce este foarte bine, dar ar trebui să existe o mai mare rigoare ideatică.

REP. : N-ai impresia că scriitorii au altă „relație” cu hirtia și nu mai acordă oralității aceeași greutate ca înainte, cînd se spuneau foarte multe, dar se scriau mai puține...

— Probabil. Conferințele funcționau și ca supape. Scriitorii reușeau să se elibereze de obsesiile sale artistice.

ALEXANDRU VLAD : Nu pot să fac o comparație. Dar mi se pare că există un conflict care nu ia formă între vechea Uniune, pe care n-o cunosc, și noua Uniune, care se suprapune pe un conflict de generații. Tinerii vor altceva. E un conflict de idei care nu ia formă. Cel puțin deocamdată.

REP. : Acest conflict de idei între generații ar putea dinamiza Uniunea ?

— E și democrația „de vină”. Oamenii au o mare doză de neîncredere față de vechea Uniune și față de ceea ce s-a întîmplat. Democrația presupune bună credință ; ea fie că nu există deocamdată, fie că lumea n-o recunoaște. De unde toată pulverizarea discuțiilor în mici amănunte.

REP. : Nu ți se pare că discuția despre statut seamănă cu ceea ce se întîmplă în Parlament unde vorbitorii nu-și prea acordă încredere din pricină că nu știu unii despre alții ce hram poartă ?

— Această bună credință a dispărut în ultimii 45 de ani. Ea nefiind, căutăm tot felul de codicile și amănunte care vor da un aspect foarte funcțional și chiar constringător statutului. N-am știut pînă acum de ce erau legați în jurul Uniunii, așa malignă cum era ea, scriitorii. Cînd am auzit cifrele și sumele care au fost și sint de cheltuit, mi-am dat seama că au fost și bani. Totdeauna mă gîndisem că literatura leagă acești oameni și iată că nu era numai atît...

REP. : O Uniune administrativ-literară, cum s-ar zice. Crezi că avem nevoie și de așa ceva ?

— Avem nevoie, cum să nu. Uniunea trebuie să ne ajute să ne rezolvăm și astfel de probleme ; oricum ducem și o viață administrativă.

REP. : Și atunci conflictele n-ar trebui să capete o asemenea formă incită să îngăduie conviețuirea părților ? Violenta ultimativă a unora dintre vorbitori nu face bine.

— S-au defulat mulți. Sper că vom învăța din mers să conviețuim superior, iar la următoarea adunare va fi altfel.

ALEXANDRU MUȘINA : Cel puțin în primele două zile și jumătate a fost teribil. Majoritatea a vorbit despre cum să împartă „ciolanul”, cum să se mărească pensiile, neavînd nimic cu pensionarii — între noi fie vorba —, cum să-și tragă fiecare o bucatică mai mare din întreg de partea lui. La votarea statutului lucrurile au fost forțate după părerea mea, nu știu din ce motive și dacă ele au fost curate. În rest, plictiseală.

REP. : Statutul în ansamblu cum ți se pare ?

— Foarte bun și foarte bine redactat, dar nu am înțeles reacția unora cînd s-a propus să se intre cu o singură carte (premiată) în Uniune.

REP. : Totuși așa s-a hotărît pînă la urmă.

— Asta trebuia să vină de la sine.

REP. : Mi s-a părut că există și această variantă.

— Nu era în statut. Prevederea asta a funcționat pînă la statutul din '81, cînd a fost scoasă. Din cauza asta mulți tineri n-au mai putut intra în Uniune. Aveau o carte, premiata, dar după aceea n-au mai putut publica. Acum continuăm cu aceeași chestii ? În rest, a fost și comedie.

MARIA LUIZA CRISTESCU : Toată lumea face spovedanii. Își pun cenușă în cap oameni care au făcut atîtea lucruri rele, că ți-e și rușine să pomenesti cuvîntul vinovăție.

EUGEN URICARU : Pînă la nivelul nostru au avut loc alegeri democratice urmate de un supliment de democrație — mă refer la propunerile din sală —, fiindcă cei care au fost aleși prin vot secret au trecut printr-o procedură, cealaltă prin altă procedură. Ceea ce pune

oamenii în situații diferite. Totuși s-a ajuns la consens că Uniunea nu-i o adunare în care scriitorii se întîlnesc pentru a conversa despre posibile funcții, ci are două mari scopuri. Primul — salvarea patrimoniului literar cultural al poporului român și dezvoltarea lui. Al doilea — că Uniunea are o mare misiune în asigurarea unui cadru economic care să ușureze într-un fel viața scriitorului. Că ne gîndim la aceste lucruri, e bine. Pînă acum se gîndeau alții. Alții se gîndeau și noi trebuia să facem. Acum ne gîndim noi și trebuie să facem noi.

MIRCEA NEDELICIU : Am impresia că asist la ședința de dizolvare a Uniunii Scriitorilor. O prevăzusem...

REP. : Crezi ?

— O dizolvare care va dura 3—4 ani, firește.

MIRCEA MARTIN : Atmosfera este surprinzătoare și dezamăgitoare. Deși, dacă ne gîndim mai bine, nu e decît firească. Nemaexistînd obiectul urii și al împotrivirii — anii împotrivirii s-au terminat, să sperăm ! — ne-am trezit descumpăniți și astfel nepregătiți. Singurele probleme care au fost abordate au fost de ordin strict material, ceea ce a descoperat pe oricine voia să-și pună și întrebări de altă natură. În ceea ce mă privește, mă îngrijorează nu atît soarta Uniunii, cît soarta literaturii și a scriitorului în societatea spre care ne îndreptăm. Locul scriitorului va trebui redefinit și mai ales recucerit. Pînă acum spuneam adevărul doar parțial. De-acum înainte îl putem spune în totalitate, dar mă tem că el nu va mai avea audiența socială pe care a avut-o pînă acum. Aceasta este marea problemă cu care cred că ne vom confrunta în anii ce vin.

MATEI VIȘNIEC : Senzația mea, de cînd am venit, de altfel (după doi ani și jumătate de sedere în afara țării) este de șoc. Presa este absolut liberă, ceea ce e un cîștig extraordinar, care mi se pare că se răsfîrte și în această întîlnire a Uniunii Scriitorilor. Și ea mi se pare de-o extraordinară deschidere.

REP. : Sau destindere ?

— Destindere. Mi se pare că vorbitorii cei mai buni sint tot cei care erau vorbitorii cei mai buni și acum opt sau nouă ani. Oamenii nu s-au schimbat fundamental, avem aceeași cantitate, ca să spun așa, de oameni de bine ca acum nouă ani. Din cînd în cînd am auzit discuții de natură administrativă care s-au cam prelungit. Probabil că devin tot mai necesare, odată cu această schimbare radicală de unghi de vedere economic.

REP. : Ce șanse are Uniunea ?

— Uniunea are încă de îndeplinit o funcție : va urma o perioadă tranzitorie care poate dura pînă la 10—15 ani. Și cu cît va fi mai puternică Uniunea, cu atît ea va putea constitui un instrument față de presiunile economice și de organizare a unui spațiu economic convenabil scriitorului român. Privatizarea galopantă, liberalismul economic galopant, pot afecta scriitorii care nu sint bine pregătiți să răspundă solicitărilor acestui fenomen.

MIHAI SIN (mă întrebă mai întîi pentru cine fac investigația) : Părerea mea este că dacă facem o comparație cu Conferința din '81, cu foarte spectaculoase și pe alocuri foarte vehemente atacuri la realitățile de atunci, acum s-a simțit o anumită oboseală poate. Trăim niște momente de noi acumulări. În fond, lucrurile rămîn pe mai departe valabile în privința obiectului scrisului — condiția umană. Ea este cît se poate de complicată și încă deplorabilă în țară. Și nu numai prin cărți, dar și ca personalități civice, cred, scriitorii vor lua cuvîntul și de-aici înainte față de nedreptate în țara asta. Ar fi fost de dorit un caracter acuzat politic în Adunarea noastră. Nu neapărat în sensul vieții partidelor și al unei atitudini față de apropiatele alegeri din țară, ci al politicii generale a României.

REP. : Nu crezi că asta o vom face fiecare în parte ?

— O vom face, dar mă așteptam să fie problematizată. Să fie exprimate niște tendințe.

D. ȚEPENEAG : Uniunea va deveni un sindicat. Ceea ce se întîmplă e simptomatice pentru dezorientare. Să nu uităm că dintre membrii Uniunii nu sint în sală decît jumătate. Iar majoritatea celor de față sint micii șorici care au parcurs toate perioadele anterioare fără să se compromită prea mult. S-au strecurat. Marile fiare nu sint aici și nici marii eroi. Sint cîțiva oameni de bine din ultimul timp.

MARIN SORESCU : Eram foarte concentrat asupra listei, care este o listă bogată. Sper să fie aleși cei mai buni și cei

care sint capabili să-și depășească egoismul pe care îl avem cu toții, să se înhame la muncă pentru alții. Trebuie să ai o doză mare de adolescență în tine ca să participi entuziașt la viața Uniunii Scriitorilor. Brîncuși spunea : „atunci cînd încetăm să mai fim copii, am murit de mult”. Deci, noi avem nu numai adolescență, ci și copilăria intactă. Cu aceste virse ne repezim în viața Uniunii Scriitorilor ca avarii făcînd ravagii „bune”. S-a discutat mult pe tonuri diferite. Claviatura acestui pian a fost zdrăgănită și atînsă cu gingășie. Așteptăm o cit mai rapidă redresare după aceste schimbări. Ele oricum vor continua în viața socială, în care rolul scriitorului va fi altul.

REP. : Care ?

— Unul mai puțin important decît înainte. Va trebui să acceptăm din democrație chiar toate laturile ei. Vom intra în concurență cu presa care e liberă, dezlanțuită — liber-dezlanțuită. Ne-am pierdut cititorii printr-o rîndire care erau foarte numeroși și nu ne-am găsit încă cititorii de rînduri. Nu avem încă timp să ne așezăm serios la masa de scris și cei care n-au apucat să-și publice cărțile, sau n-au fost lăsați să-și le publice, vor fi avantași, vor continua să aibă talent o vreme. Deci se merge încă un timp pe „rezerve”. Vor fi luminate alături ale creației decît cele care aveau succes înainte.

REP. : Care credeți că se vor estompa ?

— Scriind în condiții de libertate, nu mai apelezi la subterfugii care te obligau să ieși din zona controlabilului și să pătrunzi într-o zonă de explorări fecund artistice.

REP. : Dar nu vi se pare că originalitatea Estului literar o dau tocmai aceste procedee inventate ad-hoc pentru a scăpa de cenzură ? Dacă renunțăm la ele s-ar putea să pierdem trăsăturile specifice literaturii noastre.

— Nici nu vom putea renunța. N-avem cum ; e vorba de un sistem de apărare, un sistem care s-a consolidat în foarte mulți ani. Eu unul n-am scris decît în acest sistem. Nu vād necesar să-mi schimb ochelarii de scafandru chiar dacă am lăsat la suprafață.

REP. : Spre ce se îndreaptă Uniunea ?

— Dacă e să ne luăm după țările din Occident, cu o democrație avansată, Uniunea va deveni un sindicat. Cred că nu trebuie să renunțăm la unele drepturi cîștigate înainte și păstrate cu mari sacrificii. Aș dori ca Uniunea Scriitorilor să funcționeze și ca sindicat al scriitorilor dar și ca uniune de creație. Să găsească formele cele mai potrivite pentru stimularea creației, de la casele de odihnă pînă la documentări, dar nu documentările pe stil vechi, festiviste. Cred că rolul nostru, pentru că am fost martorii unei perioade crîncene, e să dăm la iveală cărți care să fie în același timp documente, deci să intereseze din punct de vedere istoric și social, dar să fie și cărți de mare valoare. Cred că o datorie a Uniunii este și de a face ca literatura română să depășească granițele țării, dar nu în modul complexat și timid de pînă acum, ci pe picior de egalitate cu marile valori ale lumii.

NICOLAE BREBAN (la întrebarea cum l-a-a-părut spectacolul primelor două zile) : Profund plicticos. Scriitorii sint proști actori.

DAN LAURENȚIU : După atîția ani (și după atîtea evenimente) e normal să fie puțin anormal ce se întîmplă în sală acum. Dar, mă rog, vom face alegerile, și asta e cel mai important.

REP. : Pe cine ați vrea președinte ?

— Între Dinescu și Doinaș e greu să alegi unul.

LAURENȚIU ULICI : Va fi bine, va fi soare, va fi cald și la vară mergem la 2 Mai.

FLORIN TOMA : Demoralizare generală din care sper să ne revenim și să mergem spre ceea ce ne-am propus fiecare.

REP. : Ce aștepți de la Uniune ?

— Să rezolve problemele tinerilor.

IOAN DAN NICOLESCU : În locul urii generale care era îndreptată împotriva lui Ceaușescu, a apărut o îndoielă care e îndreptată împotriva tuturor. De la Uniune aștept administrație și atît. Încolo, competențe, președintele... Cum poate să fie cineva președintele unui scriitor ?

VIRGIL MIHAIU : Atmosfera seamănă cu aceea a festivalurilor de jazz, cu deo-

Un vot contra un vot (Augustin Buzura, Radu Mares)

Audiență (Marin Sorescu, Daniela Crasnar, Andrei Pleșu)

sebiea că aici îi cunosc pe toți participanții. Principala funcție a acestei Adunări e că ne înlesnește o întâlnire pe care n-am putut-o avea ani de-a rândul și mi se pare că — straniu — desigur ne spunem profesioniști, cei care au luat cuvântul sînt în proporție de 80%, nu chiar în măsură să o facă în această calitate. Și asta se poate recunoaște chiar la nivelul de bază al exprimării în limba română. În privința viitorului Uniunii observasem dinainte tendința Occidentului de proliferare a subculturii cit și principiul occidental de a crea artă ieftină cu maxim de profit. România are un public foarte serios de cititori și de ascultători. În altă ordine de idei, e o aberație că se plasează pe sorgintea stalinistă a Uniunii. Scormonirea asta în văgăuni fără fund care n-are atingere cu faptul că în țara noastră Uniunea a reprezentat în fond un punct de reper cit de cit luminos într-o perioadă sumbră! O scriitoare poloneză mi-a spus că în mod paradoxal structurile socialiste creau niște facilități culturale reale. Asta se simte nu numai în literatură ci și în cinematografie, e valabil și pentru școlile de dans. Nu mi se pare că trebuie să acuzăm Uniunea că ar fi copiat structuri externe. Din contră, ea trebuie preservată și întărită. Cu amendamentul că uneori resimțim o centralizare excesivă. Cînd se face, de exemplu, o listă de „voiajori”, evident, sînt propuși cei mai apropiați de persoana celui care face lista. Se uită că mai există și alte persoane reprezentative sau capabile să facă față în calitate de reprezentanți ai scriitorilor români, peste hotare.

IOAN HOLBAN : E prima Adunare a scriitorilor la care particip. Am fost primit în Uniune, cum bine știți, după revoluție. Uniunea Scriitorilor va trebui să funcționeze — s-a spus bine aici — pe baze economice și pentru asta vor trebui întărite asociațiile locale care pînă acum aveau un rol mai mult decorativ. Filialele regionale nu vor să iasă din Uniune. Ele rămîn integrate în Uniunea Scriitorilor, care e singura moștenitoare legală a societății scriitorilor. E liber oricine să înființeze altă societate, asociație — cum vrei să-l spui — dar fără să beneficieze de bunurile acestei Uniuni, care sînt ale noastre și provin de la Societatea scriitorilor români înființată în 1908.

VIDIU GENARU : Ce îmi vine lute în gînd e că ar trebui să inventăm niște organisme de control al puterii în Uniunea noastră. După părerea mea, trebuie să avem o Uniune puternică. Să facem ca în Congresul american, în care președintele poate fi tras la răspundere ca orice cetățean în fața unei comisii. Aceste măsuri vor asigura Uniunii o oarecare coeziune. Nu știu nici ce vom scrie, nici cum va arăta Uniunea, dacă nu se va fragmenta. Există foarte multe tendințe. Puterea centrală a Uniunii are tendința să se concentreze. De aceea mă gîndesc la aceste organisme de control. În rest, cu Dumnezeu înainte.

TUDOR GEORGE : E ca la un început de lume; parcă e o geneză. E și un oareșicare haos, dar eu sînt încrezător. E bine că n-au mai fost cataclisme de acuze. Au fost ele și acuzele, dar în cantitate încrezătoare. Ceea ce cred, pentru viitor, e că sînt necesare încredere, toleranță și, fără îndoială, o atitudine activă din partea tuturor.

MIRCEA ZACIU : Am să te șociez dacă am să spun că impresia mea e foarte proastă...

REP. : Din păcate, nu mă șocați.

— Am așteptat de la această Adunare o descătușare, o explozie. Am asistat la o adunare leșinată, palidă.

REP. : Scriitorii s-au defulat în presă...

— Nu cred că asta e pricina reală. Discuțiile au fost interesante pe culoare, în holuri, dar nu la tribună. Nu vreau să spun că tribuna i-a inhibat pe foarte mulți, fiindcă oratorii avem destul, dar am impresia că oamenii au fost luați prin surprindere și nu și-au găsit un obiectiv limpede. Unii au crezut că trebuie rezolvate numai problemele de organizare și ne-am împiedicat în formule birocratice

mai mult sau mai puțin fericite care se puteau rezolva prin niște comisii separate. Nu trebuia convocată pentru asta o întreagă obște scriitoricească. Iar alții nu au găsit conținutul dezbaterilor, care ar fi trebuit să capete forma unei întrebări: **Cum va arăta literatura de mine?** Unii sînt euforici, alții disperati. Unii au demobilizat închipuindu-și că viața literară de mine va fi posedată numai de legile consumului, de viață, de subliteratură — iar alții sînt euforici și cred că vor putea scrie în continuare ca pînă în decembrie, ceea ce nu se mai poate. Am în vedere că, așa cum a ieșit din multe crize, literatura română, care are o extraordinară vitalitate, își va găsi și în această împrejurare o formă de afirmare. Cum vor arăta poeziile de mine, romanul pe care toată lumea îl așteaptă și în care speră, asta n-aș putea să spun. Dar că va fi o literatură interesantă, de asta sînt convins. Va mai trece însă o vreme pînă a-tunci, timp care va fi ocupat de o foarte bogată literatură memorialistică. Nu cred că avem în sertarele noastre multă literatură ascunsă care n-a putut răzbi la timpul potrivit, dar cred că avem multe sertare pline cu jurnale, cu memorii, cu note, poate cu epistole, deci cu acest gen de literatură, memorialistic, care este un document în absența aceluia istoric real care a fost mutilat, care n-a fost posibil de alcătuit. Memorialistica va nutri o vreme atît dorința de afirmare a scriitorului, cit și setea de lectură a cititorului.

REP. : Presupun că un rol asemănător îl vor avea eseurile.

— Sînt convins. Revistele noastre de altfel, sînt pline de eseuri remarcabili. Aici nu am nici o îngrijorare. Problema mai tragică e la poezie, la proză și la dramaturgie.

RADU TUDORAN : Adunarea noastră a fost o surpriză.

REP. : Plăcută?

— Nu pot să spun. Participanții au dovedit foarte puțin interes pentru ceea ce se întîmplă aici (în sală), și e explicabil. A dispărut obiectul urii. Așa că azi ne-am contrazis între noi pe motive mai degrabă necunoscute.

MAGDALENA GHICA : Ani de zile am trăit în legenda ultimei Conferințe, din 1981, despre care auzisem lucruri fabuloase și care ne hrănise, fiindcă ea a reprezentat momentul culminant al unei forme de opoziție deschise a scriitorilor ca breaslă la regimul constrîngător din jur. Cu această speranță am venit la Adunarea generală: credeam că va fi un moment cel puțin egal cu acela de-acum aproape 10 ani. În primele zile am fost dezamăgită. Acum va trebui să ne suportăm propria libertate. Situația asta calmă, apatică, era de înțeles. Treptat, discuțiile au inviat și din dezbaterile statutului și a tuturor acelor probleme practice a răzbit spiritul polemic care caracterizează Uniunea scriitorilor. Acum mă simt bine aici, fiindcă oamenii au început să trăiască parcă mai responsabil fiecare punct pus în joc. Îmi pare rău că cel din generația mea sînt mai puțin prezenți.

REP. : Probabil fiindcă noi ne-am învățat să vorbim pe culoar.

— Și tu, și Mihăeș spuneți același lucru. Eram obișnuiți acolo, pe culoar; sîntem încă timorați de aceste săli mari. Eu una intru pentru prima dată în Sala Palatului, pe care o știu de fapt ca pe o sală a congreselor. Și nu-i un sentiment prea plăcut. Va trebui să ne obișnuim cu această trăire în social și va trebui să ne deprindem cu responsabilitatea care de fapt ne revine. Aici, în sală, media de vîrstă e de 65 (șaiszeci și cinci) de ani. Mi se pare că în privința vieții de breaslă, ponderea scriitorilor tineri trebuie să fie mai mare tocmai din pricină că ei sînt mai activi și cei în stare să-și asume niște sarcini...

REP. : Să vedem ce va ieși din alegeri...

— Doresc de aceea ca noi, cei din generația tină, să fim ceva mai activi și prin aceste luări de cuvînt. Sîntem o generație fără aplomb social; n-avem obișnuița privilegiilor de nici un fel.

REP. : Neîntînd membri, noi am fost,

dacă vrei, mai curînd martorii Uniunii...

— Și în afară de asta o generație obișnuită cu înlocuitori. Crescută într-un tip de civilizație și un tip de existență în care totul se înlocuia cu ceva de mintuală. Probabil că trebuie să ne debarasăm de timiditate.

REP. : Intervențiile lui Florin Iaru mi s-au părut tot o formă de timiditate, chiar dacă excesivă...

— În ciuda zgomotoșeniei lor erau într-adevăr o formă de timiditate și de tinerețe care trebuie încă să-și găsească o structurare și un făgaș. În legătură cu soarta Uniunii, n-aș fi pesimistă. Ca sindicat ea este vitală pentru noi toți. Și ar mai fi un aspect. S-a vorbit aici de structura stalinistă a Uniunii. Or, Uniunea mi se pare instituția cea mai puțin stalinistă dintre cele care au existat pînă acum la noi. În ea s-au păstrat îndelungă vreme structuri democratice pe care n-ar trebui să le ignorăm.

LIVIU ANTONESCU : N-am observat punctul de vedere al scriitorului în raport cu puterea. Indiferent cine va cîștiga alegerile, scriitorul trebuie să nu uite că Uniunea nu-i o seră la adăpost de ceea ce se întîmplă în viața politică. Ne-am lăsat înșelați odată, în '65. Toată lumea a crezut în liberalizare, în bunele intenții ale puterii, care și-a pus poalele în cap după '71...

REP. : Era una singură.

— Nici acum nu văd că ar fi prea multe. Și, din păcate, una e foarte puternică. Ceea ce mi se pare îngrijorător. Orice idee de partid de masă este îngrijorătoare. În țările democratice partidele de masă nu mai există. Optimismul meu vine de acolo că conducerea acestei grupări de masă face suficiente greșeli pentru a diminua numeric pînă la alegeri.

ROMULUS BUCUR : Discuțiile ar fi trebuit să fie orientate în două direcții: una tehnică, iar cealaltă de principiu — privind etica scriitorului, statutul său moral, dar clarificările de acest fel au un aer histrionic...

REP. : Și sînt treaba fiecăruia.

— M-a deranjat caracterul suburban al unor intervenții. E bine că n-au fost observatori din afară să ne facă o popularitate nedorită în acest sens. Aștept ca Uniunea să devină o întreprindere administrativă.

REP. : Dar nu și un loc în care scriitorii să-și discute periodic problemele de creație?

— Uniunea cel mult să creeze cadrul pentru aceste discuții, fiindcă ele există oricum la nivelul grupurilor. Sînt — pentru dialogul la nivelul adunării — diferențe prea mari între scriitori, la această oră.

REP. : Poate tocmai de aceea. Măcar să ne deprindem cu arta dialogului.

IOANA BUDUCA : E bine că Uniunea scriitorilor a rezistat propunerii ca președintele să fie ales din sală și probabil că vom avea surpriza să aleagă un președinte înțelept.

REP. : Tu ce aștepti?

— Ca el să se numească Mircea Dinescu.

REP. : Dar din partea Uniunii?

— Nimic. Nu sînt profetul nici al acestui sindicat, nici al valorii operelor pe care le veți scrie voi, scriitorii.

REP. : Vorbeam de instituție.

— Nu știu ce se va întîmpla cu ea. Important e să se aleagă un președinte în care să putem avea încredere.

RADU ENESCU : Nivelul discuțiilor a fost destul de urban. Lumea s-a defulat în alte părți.

REP. : Ați stat tot timpul în sală?

— Cam. Și apoi au lipsit anumiți, ca să zic așa, scriitori agresivi, instinctuali, care răsturnau totul și protestau. Nu știu unde sînt, probabil că la această așa-zisă societate înființată de un agramat, acest Gugul. Rezultatul îl vom vedea după ce vom afla ce-au vrut votanții. Nădăjdulesc că în fruntea Uniunii se va afla Dinescu, pentru că este un mare poet, un om de o mare integritate morală și are și foarte bune calități de administrator, iar de cînd

e parlamentar, chiar dacă afirmă că e politician amator, a început să devină un politician de vocație.

ANGELA MARINESCU : Uniunea Scriitorilor nu va mai exista. E perimată. Ca dovadă, tot ce s-a întîmplat pînă acum în sala de ședințe a arătat că o Uniune care se bazează pe faptul că mai mult de trei oameni trebuie să fie de acord cu o singură idee va sări curînd în aer. Cum poți să-i aduni pe acești trei oameni acum, cînd nu se mizează pe constiință, pe gîndire, cînd, deci, revoluția interioară încă n-a avut loc, și ai nevoie totuși ca ei să fie de acord cu această idee?

REP. : Totuși, discuțiile de afară au fost coerente.

— Da, pentru că s-au făcut pe grupuri. Iar grupurile se vor desface, la rîndul lor, de Uniune.

REP. : Crezi că nici măcar interesele economice nu ne vor ține laolaltă?

— Nu, fiindcă de-aici înainte fiecare va lupta foarte mult pentru sine...

REP. : Dar în raport cu condițiile economiei de piață nu va avea nevoie scriitorul de această Uniune?

— Ba da. Deocamdată avem nevoie.

REP. : Cît, numai un an?

— Un an, doi, trei...

Marta Petreu (care n-a venit decît de cîteva ore) :

— Aș vrea ca Uniunea să fie structurată valoric.

REP. : N-o vezi ca pe un sindicat?

— În primul rînd aș vrea să văd o structură valorică: estetică și morală.

ȘTEFAN CAZIMIR : E un aparat de înregistrare? Dați-i drumul.

REP. : Ce părere aveți despre Adunarea generală?

— N-am asistat la toate momentele ei și se pare că unele dintre cele mai penibile mi-au scăpat. Tot ce mi-a plăcut mai mult a fost felul cum am vorbit eu.

REP. : Ce așteptați din partea Uniunii?

— Nimic.

REP. : Ce credeți că va deveni?

— Nu știu.

REP. : Se va transforma ceva în ea?

— În orice caz, fiindcă orice trăiește se transformă. Dacă nu se transformă moare.

AUGUSTIN BUZURA : Scriitorii sînt destul de bine pregătiți pentru a face față dictaturii, dar destul de nepregătiți pentru libertate.

COSTACHE OLĂREANU (după închiderea urnelor) : Ideea de sindicat e singura valabilă. Nu văd altă perspectivă. E o formă de organizare a unor oameni cu aceeași meserie, care-și apără niste drepturi. Am venit aici cu emoțiile celui care abia a devenit membru titular.

REP. : Nu v-au scăzut întro timp? Cînd ați auzit ce se discută?

— Ba da. După mine, trebuia să se discute la un nivel pur tehnic. Pe articole.

REP. : Nu e prea devreme pentru aceste discuții pur tehnice? Mulți scriitori sînt dezamăgiți că nu s-au abordat probleme ale literaturii, ale scriitorului...

— Cred că acest lucru abia urmează să-l facem pe secții. Și viitorul consiliu ar trebui să organizeze asemenea dezbateri. Acum, mai interesant a fost „congresul” „vizibil”, așa se numesc întîlnirile dintre participanți în pauze, la masă... Am putut să mă întîlnesc, după atîția ani, cu scriitori pe care îi citesc și pe care nu i-am văzut la față: Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Tepeșeanu, Breban...

REP. : Această Adunare v-a luat prin surprindere?

— Nu, o așteptam. Dar e adevărat că scenariile pe care mi le-am făcut nu se mîna cu cel de acum. Din punctul ăsta de vedere a fost o mică deziluzie. E adevărat că îmi închipuiam o conferință pe tipicul celor dinainte. Nu mă așteptam atunci la libertatea de azi, încît lucrurile se compensează din plin.

Grupaj realizat de
Cristian Teodorescu

În loc de cronică literară...

ATENTIE, deci!... Încheiam abrupt însemnările din numărul trecut al **României literare** („Simple previziuni“). Atenție, voiam să spun. La deceniu care urmează. El va fi esențial pentru noi, românii. Nu trebuie — repet — să-l ratăm. Tot ceea ce trebuie făcut, în economie, morală, cultură, trebuie făcut în următorii zece ani. Nu mai avem timp să obosească nedreptatea (il parafrazez, se știe, pe Tudor Vianu), trebuie s-o forțăm să abdice. Trebuie să reconstruim instituțiile noastre culturale pe măsură ce vom înnoi structurile sociale și politice ale societății românești...

Dar literatura? Aici voiam să ajung. Mi-am luat riscul să fac, în articolul citat mai înainte, câteva previziuni privitoare la evoluția literaturii în deceniile următoare. Acum, când recitesc textul, îmi dau seama că am uitat să numesc poate faptul cel mai important și anume înnoirea romanului. Aș pune acest posibil fenomen în cap de listă. Romanul românesc, ascuns multă vreme în metaroman, roman parabolic, roman de tip textualist, autoreferențial va descoperi, probabil, forme mai directe și mai pregnante de a vorbi despre complexitățile și complicitățile istoriei postbelice. E de bănuț, de aceea, că romanul de moravuri romanul social, romanul-document, romanul eseistic și chiar romanul istoric vor reveni în forță. E prematur să spun sub ce forme. Romanul trebuie să concureze publicistica și să cultive și să satisfacă gustul unui public avid de eveniment și obsedat de fantasmele istoriei recente. Nu cred să mă înșel: aventura scriiturii va ceda locul scriiturii aventurii... Nu spun, prin aceasta, că prozatorul român (vorbesc despre proză pentru că ea joacă un rol esențial în epocile de schimbare) va reveni la formele epice tradiționale. Orice încercare în literatură este, știe toată lumea, o înnoire. Tradiționalistii unei epoci nu seamănă cu tradiționalistii epocii anterioare. Este mai corectă, din acest punct de vedere, definiția lui Eugène Ionesco: tradiționalistii de azi sînt moderniztii de ieri și avangarda de acum pregătește clasicitatea de mâine...

Lăsînd deoparte speculațiile asupra formelor românești, să încheiem prin a zice că, sub presiunea evenimentelor, romanul românesc trebuie să-și schimbe ritmurile (prea încetinite, digresive pînă acum) și trebuie, în bună măsură, să-și schimbe temele și ideile... Nu vreau să agită ideea concurenței cu mass-media. Experiența occidentală arată că televiziunea și radioul n-au înghițit, cum se bănuia, poezia și romanul. Le-au trecut doar pentru o vreme (în special poezia) în umbră. Romanul a reușit să țină piept acestei concurențe și să-și mențină cititorii. De ce ne-am teme, atunci, că romanul românesc nu va învinge și el în bătaia cu mijloacele de informație? Condiția este ca el să ofere cititorului altceva și în alt stil decît îi oferă, cu atîtă promptitudine, radioul, televiziunea și

presa. Cum? Aici curajul meu de a face previziuni încetează... Aștept literatura care să ofere soluțiile pe care nici un critic nu le poate, în fapt, oferi...

N-AM uitat că, în acest răstimp, a avut loc Adunarea generală a scriitorilor... Am participat, bineînțeles, la lucrările ei și vreau să notez în cele ce urmează câteva impresii... Am observat, mai întîi, că din cel aproximativ 1800 membri, cit însumează Uniunea Scriitorilor, au lipsit mulți confrăți, aproape jumătate... De ce? Nu știu. Reuniunea, care a durat aproape patru zile, a fost, apoi, surprinzător de calmă. Exceptînd câteva intervenții pitorești, scriitorii care au luat cuvîntul au discutat cu precădere despre noul statut al Uniunii și drepturile de autor... Precizările, propunerile au fost, cred, utile. Este bine ca scriitorul român să aibă un statut corect și să fie răsplătit iarăși corect pentru munca lui. Vechea lege a drepturilor de autor (diminuată, în fapt, de „indicatilor” succesive) a defavorizat opera de calitate și n-a apărut în nici un fel pe creatorul cu adevărat original. Nu știu cîți poeți sau prozatori au putut trăi, pînă acum, din condeiul lor. De critici literari, să nu mai vorbim. Este îmbucurător atunci că noul proiect de lege prevede tarife mai bune și tiraje mai mari pentru cărțile de valoare. Dar, atenție! ele vor împingea în viitorul apropiat inițiativa particulară, adică aceea care aruncă pe piață în primul rînd literatura rentabilă. Să sperăm că literatura rentabilă nu se identifică total cu literatura de consum. Principiul rentabilității este inevitabil și marile edituri din occident ne dau un model de funcționare normală: lîngă literatura așa-zis serioasă, există alta, care aduce profituri și acoperă pierderile... Un just raport între cele două categorii de cărți ar putea asigura mersul acestei complicate uzine care este editura modernă...

Se mai pune problema hirtiei. Pentru noi, românii, se pune chiar în mod acut. Cele aproape 1000 de ziare înghiț aproape toată cantitatea de hirtie, fatal limitată. În aceste condiții, cartea este amenințată. Mai mulți vorbitori (printre ei, Zigu Ornea) au semnalat cu îngrijorare pericolul. Explozia presei asfixiază cartea. Ce vom face de aici înainte? Toată lumea așteaptă, ca o minuire, ziua de 20 mai. Eu cred că este o iluzie. Inițiativa particulară în sfera jurnalistică nu se va opri în ziua alegerilor. Am bănuială că ziarele imunde care au acaparat piața și toacă inutil hirtia românească nu se vor retrage, rușinate. Trebuie, deci, ca editorii de literatură serioasă (adică literatura cu valoare estetică) să preîntîmpine această concurență neloială. Proiectul prezentat la Adunarea generală a scriitorilor este, din acest punct de vedere, cam utopic. E minunat, dar nu știu dacă poate fi aplicat. Am trecut zilele acestea prin librării și n-am văzut nici o carte nouă de beletristică. Cîțiva colegi editori mi-au confirmat un fapt care tre-

Trapez

CCCXI

1485. Vizitatori de pe o îndepărtată — foarte îndepărtată — planetă, cînd s-au întors acasă au povestit ce au văzut pe pămînt. Iar locuitorii acelei îndepărtate — foarte îndepărtate — planete, au prins o suspina: Vrem și noi să murim, vrem și noi să știm ce e moartea.

1486. Zece feroase crime nu mă îngrozesc cit execuția unei sentințe capitale.

1487. Acei care spun despre ei că sînt naivi se găsesc mai departe de naivitate decît musulmanul de cristelnită.

1488. Cu cît e mai multă imaginație, cu atît se percepe mai multă realitate.

1489. Bot n-am avut, labe n-am avut, dar de pus cu botul pe labe am fost pus.

1490. Nu vă puteți plînge că n-am pus lucrurile la punct că n-am mecanizat tot ce se putea mecaniza pe bandă rulantă v-am adus tristețea și groaza. Sper să nu fie printre voi vreun nerecunoscător care să nu-mi pupe mîna pentru locomotiva electrică ce vă poartă cu mare viteză spre „Frizeria Neantului”.

Geo Bogza

buie să ne pună pe gînduri: cărțile literare zac, neculese, în tipografii. Bravii noștri tipografi culeg foile de scandal... Revistele literare așteaptă și ele cu lîni... Este cazul ca scriitorul român să se gîndească mai serios (și mai repede) la acest aspect nou pentru el: după ce a scăpat de cenzura politică, să se pregătească să învingă, cum a zis unul dintre vorbitori, cenzura economică... Nu-l o glumă. Este o realitate care poate fi dramatică, miine, pentru el...

Dar m-am lăsat și eu luat cu vorba de acest proiect supraréalist și am uitat să-mi notez, cu adevărat, impresiile de la abia încheiata Adunare generală a scriitorilor din România... Preocupați de condiția lor materială, scriitorii au vorbit puțin despre condiția lor ideală, ca să folosesc termenii lui Maiorescu. Adică despre literatura pe care au făcut-o sau pe care vor s-o facă de aici înainte. Puțini, repet, au abordat chestiuni mai generale — și asta n-a fost bine, pentru că acolo unde se adună scriitorii trebuie să se stringă și ideile. N-a fost așa la recenta Adunare: s-au strîns scriitorii, dar ideile n-au comunicat între ele... Cîneva a vorbit despre reîncreștinarea națiunii noastre, altcineva (Octavian Paler, de nu mă înșel) a deplins faptul că ura ne unea mai mult pe noi, scriitorii, sub dictatură, decît ne unește libertatea, acum... Dacă este așa, este, într-adevăr, grav. Cîțiva poeți au luat cuvîntul pentru a-și justifica „petele” (poemele lor înaripate despre cuplul prezidențial...). Argumentul lor a fost că au scris ceea ce au scris ca să trăiască... Se poate accepta (dacă se poate!) și asta, dar trebuie să spun că n-am observat la acești autori „pătați” (cum s-a numit singur unul dintre ei) nici cea mai mică întristare, nici urmă de căință... Dimpotrivă, tonul lor era răstit, minios, revendicativ... Ca și cînd cei de față erau de vină și ei trebuie trași numaidecît la răspundere... Mi s-a părut curios acest stil de justificare și, în sine, mea, mi-am zis că acolo unde nu este căință, nu trebuie să fie nici lertare...

N-au lipsit de la recenta reuniune nici salutările... Ele au venit din partea Partidului liberal... Tînărul poet Traian T.

Coșovei, proaspăt redactor, după cite înțeleg, al ziarului **Viitorul**, a apărut la tribună pentru a anunța că vrea să cîtească o scrisoare, fără să spună din partea cui și fără să întrebare dacă mesajul este acceptat... O mică strategie care, trebuie să recunosc, ne-a păcălit. Adică a reușit. Salutul începe cu o propoziție biblică („la început a fost cuvîntul”) și continuă cu o curtenitoare retorică: „Am fost înfrigați de deznădejde și Cuvîntul vostru curajos, versul vostru care a sfidat fiara, superba metaforă a neîngenercherii...”. După ce fletează, Partidul Național Liberal îndeamnă scriitorii să readucă tradiția culturii române „în orchestra spiritualității europene”... Îmi vine să adaug: așa să ne ajute Dumnezeu!

Trebuie să spun că scrisoarea n-a produs emoția așteptată. Scriitorii români știu ei ce știu. Atîtea mesaje și îndemnuri, cite au ascultat în ultimele decenii-au făcut neîncetători...

O ultimă remarcă: deși au fost primii în ultimele luni foarte mulți scriitori tineri, puțini dintre ei (doar unul-doi) au luat cuvîntul în prima adunare liberă a scriitorilor români. De ce? Iarăși n-aș putea răspunde. Se pregătesc probabil să spună ceea ce au de spus în cărțile lor. Ar fi o explicație incurajatoare...

P.S.: Într-un număr recent în **Contrapunct**, Marin Mincu scrie că, în semn de solidaritate cu poetul Adrian Păunescu, mi-am întrerupt rubrica din **Flacăra** atunci cînd redactorul ei șef (Adrian Păunescu, bineînțeles) a fost destituit. *Morala o trage singur cititorul... Numai că, înainte de a o trage, îl rog pe cititorul nostru să țină seama de următoarele fapte: ultimul articol publicat de mine în Flacăra a apărut în numărul din 6 mai 1985, iar A.P. a fost scos de la conducerea revistei la 1 iunie 1985 (dețin această informație de la actuala conducere a publicației). Nu este așadar nici o legătură între cele două evenimente. Dar, văzînd înversunata rea-credință a d-lui Marin Mincu, mai că-mi vine să regret că ele nu coincid...*

E.S.

PROMOȚIA 60 de Laurențiu ULICI

Privind înapoi cu atenție (I)

NIMIC mai firesc și mai de potriveală tradiției decît tendința șazeicizărilor de a pune cu grabăre mîna pe ceea ce aducea a „putere” în materie de viață literară: reviste, edituri, manuale etc. Toate promoțiile extreme ale celor trei generații de scriitori din veacul nostru au procedat așa, pe cînd toate promoțiile mediane au fost intruciva mai dezinteresate de un atare țel. (Rămîne de discutat dacă promoțiile implozive au fost cu adevărat indiferente la „putere” sau pur și simplu n-au izbutit să și-o apropie). Pînă spre mijlocul anilor șazeici, schimbul de locuri cu cincizecistii — compromisi de proletcult — se petrecuse mai peste tot. Fără violență, ba chiar cu anume stimulativă îngăduință din partea celor ce aveau să fie înlocuiți. E adevărat, nu se întimplase nici o Revoluție, cel mult o îndreptare cu aparențe reformiste a aceluiași curs, dar ceva — și nu puțin — din sfera vieții ideologice (dacă nu și celei economice) sîrise din matcă, sugerînd un traseu nou, fie și între granițele aceleiași viziuni marxiste. Apunea (spre a răsări altfel, însă cine ar fi bănuț atunci?) doar o ipostază: stalinismul, a cărui versiune în perimetrul literar-artistic era proletcultul. De care se săturaseră pînă și cei care, vreme de un deceniu, îl ridicaseră la rang de lege supremă a creativității artistice. La data aceea, tinerii scriitori șazeicizii nu sesizau că osirdia lor întru primenirea peisajului literar și dorința lor de a împune o literatură nouă făceau parte dintr-o strategie a manipularii, în căreia stat-major se afla în nomenclatura politică. Mai mult, aceasta din urmă avea — ceva mai tîrziu, după

1965 — să se schimbe, strategic, pe ea însăși, sporînd astfel impresia de înnoire radicală. În cinci-șase ani cit a durat respectiva impresie (pentru că din 1971 caracterul ei iluzoriu a început să iasă tot mai clar la suprafață) șazeicizii au reușit să modifice — înlocuindu-l — sistemul de reguli al creației literare, și, în bună măsură, sistemul de receptare a literaturii dar, înainte de toate, au reușit să contureze prin cărțile lor un tablou axiologic al literelor românești, comparabil — cum s-a și spus de nenumărate ori — cu cel din perioada interbelică. Toată drama a început în clipa cînd, pentru a păstra ceea ce cuceriseră, adică regimul estetic al literaturii și regimul ei axiologic, ei au acceptat să facă concesii puterii politice, mai întîi închizînd ochii la cutare „stringere de șurub”, socotită ca trecătoare, mai apoi lăsîndu-se amăgiți de promisiuni demagogice ori — nu puțin dintre ei — făcîndu-se mesagerii constringerilor și închinatorii la chipul persoanei „iubitului conducător”. Dintr-un de înțeles instinet de conservare, puterea literară a țării — în mîna, atunci, a șazeicizilor, care dădeau două treimi din numărul total al celor mai buni scriitori ai momentului — a vădit un de neiertat simptom de cecitate în fața deviației aberante a puterii politice spre monoteismul totalitar. De neiertat nu pentru că a avut ca urmare degradarea treptată dar fermă a climatului literar, de la compromiterea individuală la compromiterea breslei, de la declinul axiologic la declinul moral, ci pentru că a împus, de la un moment dat încolo, una din cele mai otrăvitoare iluzii din cite se pot imagina: eficiența rezistenței prin litera-

tură la ofensiva spiritului totalitarist. Otrăvitoare întrucît are perfidia de a fi și de a nu fi valabilă în același timp. Astfel: nici un om de bună credință nu poate nega că în anii de vîrf ai dictaturii (1977—1989) literatura română a rezistat estetic și valoric în ciuda creșterii numărului de autori compromiși, prin îndărătnicia celor mai mulți de a nu cădea sub propria lor cotă, prin orgoliul majorității de a supra-viețui literaricește. Tot astfel însă, nimeni nu poate susține în chip serios că această rezistență a împiedicat fie și cu un milimetru înaintarea uraganului totalitarist și aprofundarea întregii vieți sociale (politice, morale, spirituale, economice) în groapa comun(ist)ă a pierderii identității. Greșese așadar cei care, după decembrie 1989, aruncă asupra literaturii, implicit asupra scriitorilor, acuzația de dezertare, așa cum greșesc și cei care fac un titlu de glorie din rezistența estetică a literaturii în intervalul dictaturii.

O situație specială au, totuși, scriitorii promoțiilor șazeici, șazeicizii și optzeci în raport cu scriitorii promoției cincizeci. Nu în planul etic, unde cei dintîi sînt incontestabil superiori, dar în planul moral, mai exact în ceea ce privește sinceritatea opțiunilor. Ne-am obișnuit să-l privim pe cincizecistii ca fiind deformați de dogmatismul ideologic al „obsedantului deceniu”, iar pe șazeicizii și șazeicizii ca fiind exponenți ai liberalismului în nuce: din anii șazeici. Nu știu însă dacă ipocrizia generalizată după 1970 mai poate lăsa loc unei diferențieri transante între credulitatea unei bune părți a tinerilor cincizecizii și lipsa de inocență a unei la fel de bune părți a tinerilor șazeicizii

și șazeicizii. O vreme, pînă la finele deceniului șapte, o asemenea diferență se putea face și s-a și făcut, de cele mai multe ori ca supliment de culpă la adresa cincizecizilor. În anii șaptezeici, însă, cînd tot mai multă lume scriitoricească înceta să-și mai facă iluzii în legătură cu starea de fapt a societății românești, practica ipocriziei (replica de odioasă a lui Argehi: „una scrii și alta fumezi”), vizibilă mai întîi în chestiuni extraliterare și mai apoi în cele literare, la un număr considerabil de autori iar, în anii optzeci la marea majoritate (căci retragerea în orizontul pur al esteticului era și ea o formă de ipocrizie) a echilibrat, ca să spun așa, culpele, sinceritatea cincizecizilor, fie și ca pseudonim al prostiei, obținînd chiar un mic ascendent asupra ipocriziei, fie și ca pseudonim al „adaptării inteligente”. Lucrurile se cer totuși nuanțate, cită vreme duplicitatea sau, mai bine, dubla gîndire sau, încă mai bine, divorțul dintre gîndire și exprimare n-a fost proprietate doar a scriitorului/artistului, ea a devenit, de-a lungul anilor optzeci, un „bun” al mai tuturor românilor (inclusiv al multora din cei de la vîrfurile piramidei politice). Or, într-o atare situație, cei ce se grăbesc să culpabilizeze cu orice preț e bine să arunce o privire în oglindă. Asta nu înseamnă deloc că vinovăția generală e vinovăție unanimă, și, mai ales, vinovăție egală. Dar, pe de altă parte, între vina care cauzează un proces și vina care apare ca efect al procesului nu poate fi pus semnul identității. De aici nevoia de clarificare, de prudență și de înțelegere. Și, în primul rînd, nevoia de descifrare analitică a motivațiilor. Despre una din ele, poate cea mai importantă, va fi vorba în textul viitor.

A citi printre rînduri

RECENTA plachetă de versuri a Anei Blandiana (*Arhitectura valurilor*, Cartea Românească) se deschide cu o prefață succintă a cărei istorie poeta a relatat-o într-un interviu televizat. O reiau aici, fiindcă mi se pare semnificativă. Îndată după revoluție, recitind poeziile pe care le strîngese în vederea tipăririi în volum încă din 1987, autoarea își dă seama, în atmosfera euforică din decembrie trecut, că ele, cum se spune, datează, mai ales de stare de spirit. Scrie atunci o prefață, menită a explica decalajul așa-zicînd de pus orar între momentul concepției versurilor și momentul tipăririi lor. Două luni mai târziu, la corectura cârții aflate în spalturi, Ana Blandiana descoperă că versurile își recăpătaseră, val, actualitatea (suspendată timp de o săptămână) și că prefața este acum aceea care datează. Asadar, fiindcă n-o mai poate înlătura, notează dedesubt data la care o scrisese: 28 decembrie 1989. Istoria aceasta arată cit de complicat a devenit raportul dintre poezie și realitate (niciodată tocmai simplu), ce procese de învechire sau de recuperare se produc pe durate de timp infime. O parte din poeziile cuprinse în *Arhitectura valurilor* au fost publicate în reviste și reluate în secțiunea finală de *Înedit* din antologia din 1989 (*Poezii*, „Biblioteca pentru toți”), care a avut și ea istoria ei cum se știe, și la care m-am referit într-o cronică de acum trei luni. Dar să mergem mai departe. Nici printre ineditale din antologie (*ei pour cause !*), nici în *Arhitectura*, nu sînt cuprinse poemele (cine nu le știe?) tipărite în decembrie 1984 în revista *Amfiteatru*, și care i-au atras autoarei prima interdicție de semnătură. Absența lor nu e mai puțin semnificativă, din punctul de vedere al actualității, decît peripetiile celorlalte texte. Dacă înainte de 22 decembrie, nici nu se punea problema reluării grupajului din *Amfiteatru*, rămîne întrebarea de ce poeta l-a lăsat pe dinafară și din prima ei carte apărută după revoluție. Răspunsul este la îndemîna oricui le-a citit: dacă oficialitatea veche a fost socotită de oportunitatea lor (pe care a interpretat-o ca pe o instigare), opinia publică de după 22 decembrie ar fi fost socotită de inoportunitatea lor (și ar fi interpretat-o ca pe o ofensă). Să ne închipuim cum ar fi sunat în urechile noastre asurzite de gloanțe, ce ecou ar fi avut în conștiința traumatizată a unei națiuni care răsturnase dictatura printr-o eroică revoltă unanimă, o poezie precum *Eu cred*, conținînd falmoasele versuri: „Eu cred că sîntem un popor vegetal — / Cine-a văzut vreodată / Un copac revoltîndu-se”. Aprecierea aceasta a poetei, care ne umpluse sufletele de amărăciune cu cinci ani mai devreme, pîrîndu-ni-se îngrozitor de adevărată, s-a dovedit o prognoză greșită. Cu nici un chip, ea nu putea fi repetată tocmai în acele zile superbe ale unei țări aminate parcă pentru a permițe revoluției să lase biruitoare. Dar

Ana Blandiana, *Arhitectura valurilor*, Editura Cartea Românească, 1990.

astăzi, după ce euforia s-a scurs în pămînt și ne simțim frustrați? Spre deosebire de poeziile din *Arhitectura valurilor* care, cum a intuit corect Ana Blandiana, au redevenit actuale, peste *Eu cred* și peste celelalte tăcerea asternută continuă să apese greu. Cit va fi vie amintirea tinerilor noștri morți, această tăcere nu va fi împrăștiată. Exemplul profetei și al poezilor din *Amfiteatru* arată, o dată mai mult, riscurile poeziei politice (sau pe care o înțelegem ca atare).

În definitiv, de cînd a început Ana Blandiana să scrie poezie politică? Fără a intra în inextricabila problemă a definirii termenului, să spun că o bună parte din lirica deceniilor din urmă a putut fi citită în cheie politică, indiferent de temă sau de modalitate de expresie. La fel ca și în proză, s-a constituit în poezie, sub ochiul pe jumătate închis al cenzurii, un limbaj esopic, destinat a lăsa să treacă mesaje din cele mai subversive. Rămîne de scris istoria, din acest unghi, a literaturii noastre contemporane. Se va vedea atunci cite nevinovate versuri de dragoste conțin referințe critice la realitatea morală a lumii în care am trăit sau cum în teacă unui delicat pastel a putut sta pitită o sabie care tăia în carnea vie a peisajului social. Nu e necesar să stăruim. Recitîți *Torquato Tasso din Călcîiul vulnerabil* (1966) și veți descoperi în poezia de la douăzeci de ani a Blandianei parabola emoționantă a condiției poetului sub dictatură. E drept, pe de altă parte, că o anume radicalizare politică s-a accentuat în poezia românească mai ales în deceniul ultim. Cărțile apărute după 1980 marchează, majoritatea, o schimbare de ton, o aspirare a vocabularului, o direcție, pe care n-o constatăm înainte. Deja în *Steaua de pradă* (1985), există la Blandiana o multime de semne prevestitoare. Culegerile ei imediat premergătoare părăsirii a consfințit o beatitudine metafizică, în esența ei blagiană, perceptibilă în elegii fundamentale senine, de o melodi-oasă liniște lăuntrică. Și, deodată, ceva se schimbă, percepem un sunet nou, o dezamăgire profundă, în versuri care parcă scriesesc: „Nu mai recunosc nici un pact — / Apusul de soare e rînd / Și răsăritul truceat, / O stea de pradă pîn-dește / Clipa lucrării supreme / Pe cerul acid ca un scîncet / Care dizolvă blesteme” (ediția din B.p.t., p. 166). Nici în *Steaua de pradă*, nici în *Arhitectura valurilor* nu avem a face cu o poezie direct politică, și totuși... Adevărul e că o citim printre rînduri și că, citită printre rînduri, orice poezie este politică.

TREI teme recurente găsim în *Arhitectura valurilor* și toate trei se pretează la o lectură ca aceea indicată adineauri: frica de schimbări (care sînt spre rău), așteptarea încordată (totuși!) și învinovățirea martorului. Cu foarte puține excepții, poeziile din volum aduc apă în scocul unuia dintre aceste trei mori (cînd nu în toate trei scocurile deodată). Titlul cărții conține deja o referință la modul cum trăiește poeta mișcătorul din natură (și din societate). Se simte de la in-

ceput că poeta leagă de acest fenomen inevitabil o anumită senzație de zădărnici. Marea zbuciumată are ceva sisific, vechea temă barbiană a încreștării este clar tratată în regim social-politic (*Semnal*): „Stați, / Nu vă mișcați, / Încrimeniți! / Orice mișcare / E o degradare. / Fructul e începutul putrezirii / Ideii care se deschide-n floare, / Iar zămisirea, primul pas greșit / Al celor ce iubesc și sînt iubiți”. Legenda lui Manole este reinterpretată liric în *Fără nume* (I) ca o „exasperare de a zidi” în condițiile în care, la noi, totul se ia neconștient de la capăt („Zburător cu aripi de sindrillă / De două ori victimă / A operei sale: / Blestem / În zidul de litere-al cărui / E închis un popor”). Motivul sisific reapare în *Liant*: „Ce ne lipsește? Ce liant / A fost sustras de la-nceputuri / Nisipului ce face valuri / Redesenate de-ori-vînt, / Sau ce mortărie fără de care / Zidul se-naltă spre neant / Ca să se năruie grăbit / De presimțirea unui gînd?”. Viitorul însuși este abolit. Nu e decît un aparent paradox, acela că tema abolirii viitorului și-o asociază de aceea mesianică. Orice poet ardelean care se respectă cultivă mesianismul. Ca și la Goga și la ceilalți, ora care va să vie este la Blandiana înecată în ceață, și pe cît de încărcată de promisiuni, pe atît de vagă. La urma urmelor, mesianismul constă într-o tensiune: „Simt că se-apropie ora / Anunțată de atîtea ori”. Nu trebuie uitat că aceste versuri au fost scrise în 1987 și să ne imaginăm că le-am citit atunci. Ele nu sînt, propriu vorbind, poezie politică, așa cum ne vom da seama reproducînd tot textul intitulat *Ora*, dar lectura lor ar fi fost făcută în mod obligatoriu în această cheie. Și cum ne-ar fi tulburat!

Oasele mele de-argint
În jurul cărora
Se torc lungi orbite de sorii
Luminînd disperări.
Simt că se-apropie ora
Anunțată de atîtea ori.
Totul e pregătît.
Însiră-ți, stăpîne,
Generațiile mute de sclavi
Sub catarg!
Valurile mării se trag
Ca niște gingii bătrîne
De pe dinții bolnavi.

Nu e vorba nici măcar de o parabolă. Cel mult, de anumite metafore care, prin repetare, intensifică starea morală de așteptare înfrigurată: ceasurile, clepsidrele etc. Ca și alți poeți din generația ei, Blandiana scrie o lirică esențială metaforică, în care imaginea concentrează mesajul așa cum o picătură de apă reflectă un întreg peisaj înconjurător. Pe lângă gravitatea (și chiar solemnitatea) provenită din puternica participare a subiectivității lirice la realitate, din identificarea realului cu imaginarul emoțional, poezia Blandianei mai are în comun cu aceea a generației tocmai metaforismul. În fine, cea de a treia temă recurentă nu e deloc străină (aș zice, chiar dimpotrivă) de atitudinea aceasta. Este o temă, prin natura ei, etică: martorul vinovat. Două versuri rezumă memorabil poziția: „La ju-

decata marilor cosmari / Și martorii sînt vinovați” (*Martorii*). Luciditatea de a privi fără a alege, fără a te implica este denunțată în frumoase versuri pe care le traversează o nervură dantescă (*În teacă*): „Cei ce din lasitate n-au ales / (Infernul, cîntul trei, 57) / Zadarnic stau și-așteaptă pentru ei / Să se mai facă vreodată noapte / [...] / Astfel, lucizi mereu și vinovați / De tot ce n-au avut curaj să facă, / Ei stau în ziua cutremurătoare / Fără de rost, ca sabia în teacă”.

Nici una din cele trei teme principale ale *Arhitecturii valurilor* nu realizează mai bine decît aceea a implicării necesare solidaritatea intimă dintre preocupările sau obsesiile poetei și formula liricii sale. Blandiana știe să pună în tratarea acestei teme întregul patetism reținut al poeziei din zilele cele mai bune, reușind să transfigureze eticul și socialul pînă în pragul metafizicului. Nici vorbă că versuri (fără titlu) ca următoarele ar fi făcut să vibreze, ieri, în noi, coarda politică (și ar fi părut cenzurii nepublicabile), desi, în definitiv, ele ne vorbesc despre un semn îndelungat și profund, ca acela clasic al îndrăgostiților din Efes, și de o deșteptare care seamănă cu o înviere:

Ceva (Nu am destulă putere
Să spun cineva)
Va pune totuși cîndva capăt
Cosmarului ce pare nesfîrșit.
Vom încerca atunci
Să înțelegem
Cum am căzut în somn,
Cît am dormit
Și cum am fost în stare
Să visăm
Atît de monstruoase forme.
Metabolismul nostru e de vină?
Traumatismele enorme
Pe care în copilărie le-am trăit?
Sau poate nici nu aparține vieții
Misterioasa spaimelor toxine?
Cîndva ne vom trezi
Și-o să ne pară
C-am fost în moarte și c-am revenit.

Cîndva ne vom dezmetici din betlia lecturii printre rînduri, esopice, mefiente a poeziei și nu vom mai descifra în toate imaginile sau metaforele politice; atunci pastelurile vor redeveni pasteluri, baladele — balade și poeziile de iubire nu vor mai conține decît iubire. Deocamdată în virtutea inerteiei, dar și a responsabilității morale, siliți de poezii înșși, politizăm, politizăm... Nu fără un gînd de regret (cel puțin, în ce mă privește) îndreptat spre paradisul pierdut al lecturilor inocente.

PREPELEAC DOI

Schimbări de macaz

DEZONOAREA nu-i o povară prea grea pentru omul de rînd, lovit din toate părțile. Fuga, recunoaște el, este rușinoasă, dar e sănătoasă. Se apără și el cum poate, să trăiască, s-o scoată la liman. La teatru, sufletul său mic se umflă și se înalță cînd eroiul preferă să moară, decît să se dezonoareze, și el aplaudă cu putere. Dar, întors acasă...

Vai de eroi! S-au dus, frumoșii de ei, s-au ridicat îngereste în cerul venerat al nemuririi, pe cînd viața, viața asta a noastră de jos este atît de dulce și de minunată (mai ales după revoluție).

Uneori revoluția își mîncă fiii; altelei, fiii, revoluția...

Statele, de cînd istoria e istorie, se comportă și ele adesea ca cetățeanul simplu, fără pretenții. Și pentru ele contează întîi și întîi interesul, supra-viețuirea. Morala lor abstractă și de aceea feroce, ar fi: ține cu cel mai tare, mai bine înzestrat, dar la cel mai mic semn al său de slăbiciune și de înfrîngere, — părăsește-l! Nu ezita. Cîștigul e mai important decît onoarea.

Astfel încît, aflîndu-te, ca șef, între două forțe rivale în luptă, deopotrivă de primejdioase, cîntărește cu grijă lucrurile, nu te avînta, ca un prost, nu te pripi, alege momentul, cel mai prielnic moment, și treci la luptă în tabăra unde fierul tău exersat simte că se pregătește să răsară astrul avantajos al victoriei... Să mai dăm exemple, de la noi? Sau din istoria Angliei, Franței, a lupte-

lor lor pentru tron? Să ne ducem la Tacit și să citim din el? „Veți fi crezînd că la romani există aceeași vitejie în război ca în disciplină în timp de pace. Ei sînt vestiți prin neînțelegerile și certurile lăuntrice, iar greșelile dușmanilor ei le întorc spre gloria armatei lor”.

Oricum ar fi, imperiile și toate formele sociale de organizare umană din istoria cunoscută, sfîșîind cu ferocitate morala —, ca lupul un miel — produc tragedii în existența cetățenilor, puse mereu pe seama unui scop superior... Tot Tacit:

„Oare nu înseamnă nimic, că în răstimp de cincisprezece ani, o durată cam mare a vieții omenești, mulți s-au stîns din capriciul unor întîmplări, iar cei mai dirji din cauza cruzimii împăratului? Numai puțini supraviețuim parcă, nu numai altora, dar chiar și nouă înșine”.

CHESTIUNEA era: leșii ori turcii?... De partea cui să te dai... Aceasta era problema lui Petriceicu vodă, domnul Moldovei, ca și a lui Grigori vodă, al Munteniei. Turcii, după Camenița, pun mina și pe cetatea Hotin, unde pașă era Husain, un tip coleric. Cei doi domni cad de acord să se înțeleagă cu leșii. Hotinul detinut de turci e ca un lacăt închizînd orice leșire. Chemați de Husain, cei doi se prefac că țîn cu turcii, și chiar încep un dialog asupra strategiei convenite, — oștile împărătești stătea întărite, în șanțuri, ori să iasă la larg? Husain vrea să le afle părerea. Grigori vodă e de părere că pedestri-meia și călărima trebuie să iasă la

larg, că dacă stau în șanțuri, leșii li vor asedia, flăminzi și-or să pice de-a gata. Să lase așadar Husain Hotinul, să coboare în jos, spre Prut, să aleagă un loc larg de luptă. Pașa se infurie auzind sfatul, scoate hangerul să-i căsăpească pe cei doi care fug din cort, abia scăpînd cu viață. Ei nu întîrzie să-i avertizeze pe leși, să atace, lupta începe în șanțuri, și sînd leșii vitejește, Petriceicu și Grigori trec îndată de partea lor, pe față, — masacrul, pieire totală. Umpluți-s-au leșii, moldovenii și muntenii de cai turcești, și de haine, și de arme, și de bani...

După această biruință, polonezii li convoacă pe cei doi domni și le propun să mărșăluiească împreună în jos, să treacă Dunărea și să atace, nici mai mult nici mai puțin, Țara turcească (așa cum, în 1939, cavaleria vecinilor noștri de la miazănoapte se pregătea să infruntă diviziile blindate nemțești și să ia cu asalt Berlinul). Petriceicu, „bun, slab și prost”, pornește în jos, potrivit planului, dar se oprește la locul indicat de leși, pe cînd Grigori vodă, domnul Munteniei, se lasă și mai jos decît conveniseră în vederea concentrării tuturor forțelor aliate, încît leșii trimit după el, un sol — adică, ce face? ce-are de gînd? că nu așa le fusese învială. Domnul Munteniei îi explică șiret trimisului că vrea să ajungă în țara lui, să-și liniștească poporul, să pregătească tot ce trebuie în vederea marșului comun spre Dunăre, să pună la punct aprovizionarea, să-i împledească pe oameni să fugă, să nu pirjolească totul în cale, cum le era în obicei în astfel de momente; îi convinge u-or pe polonezi: un sleahitic nu-și închipuie altfel viața decît pînă în centrul ei simțului onoarei. În realitate, Grigori schimbăse brusc

macazul, avîndu-și ostăteacă la Țarigrad întreaga familie. Dar, lucru surprinzător. După plecarea solului, pe care, verbal, îl mințise, Grigori, ca să iasă cu fața curată, le trimite hatmanilor leși o scrisoare prin care se scuza că atît au putut, iar mai mult nu poate, fiindu-i doamna și copiii în Țarigrad. Gest elegant și care nici măcar nu putea fi imprudent: leșii nu mai comunicau în acest timp cu turcii. E de înțeles. În orice trădare poate să se ascundă un motiv omenesc salvator. Dar intriga se rafinează la maximum. Grigori se arată a fi exact cum îl descrie Neculce: Un om harnic și tare, și semeț, și gata să dea răspuns la toate socoteliile. El intră cutezător în gura balaurului, se prezintă înaintea vizirului, care știa de la Husain că domnul Munteniei pactizase cu leșii. Înaltul dregător este de-a dreptul uluit; și-n orice uluială e și o punere pe gînduri, profitabilă pentru un înș inteligent. Ghiaurul îi explică vizirului că el îl sfătuisse pe Husain să dea lupta la larg și că acesta, căpătînos, nu voise, ba chiar fusese gata să-l omoare. Așa că leșii l-au înconjurat și l-au prăpădit pe totîntreg în șanțurile din care pașa nu voise să iasă, doar Husain scăpase trecînd Nistrul. Ca un laș și-un timpit! s-o fi gîndit furios vizirul, informat în acest mod, și încă de un martor ocular și care mai și recunoaște, cîstit (slăbiciunea turcilor), că s-a dat cu leșii, — ce să facă, bietul om, după o asemenea nerozie? !... — și care mai vine apoi și la înalta Poartă, să-si aducă smerit „capul în poala împărăției”...

Rău a făcut că nu te-a ascultat, conchide vizirul. Și poruncește să-l fie adus Husain. Și-l taie capul.

Constantin Joiu

Spectacol

VOLUMUL Afinități efective^{*)} al lui Serban Foarta este un jurnal de lectură care seamănă foarte puțin cu un jurnal de lectură. Originalitatea sa frapantă acționează ca o forță centrifugă, tinzând să-l scoată în afara categoriei din care face totuși parte. Putem să-i măsurăm excentricitatea răs-punzând riguros la două întrebări: ce citește și cum citește autorul.

Serban Foarta nu citește doar cărți. După cum reiese din însemnările sale — publicate inițial sub forma unor tablete de 45—50 de rânduri fiecare în revista „Orizont” —, pe lista preferințelor lectorului se află și texte mai... insolite.

Astfel, poetul citește la un moment dat o suită de greșeli de tipar. Este vorba de greșeli subtile, care se fac aproape inevitabil: „Scrii romaneș, apare româneș: scrii literal, apare literar; scrii impudent, apare imprudent” etc. (Zgomote și afe-nisme).

Într-o altă tabletă, intitulată *Semne de punctuație*, sint incluse considerații privind lectura chiar a unor *semne de punctuație*: „Ce poate, astfel, fi mai expresiv decât curbura, ca o îndoaială, a girbovului semn de întrebare (?); bătrâna noastră cirijă de drum lung, — pe cind acela zis al exclamării (!) are aplombul... firului cu plumb, și impetuoșitatea unui ordin...”

Există și o situație în care obiectul lecturii îl constituie o *notă de subsol* dintr-un tratat de medicină, *Boliile ficatului, căilor biliare și pancreasului*, vol. I de L. Buligescu și Cl. Ligoury, Editura Medicală, 1981 (Erată medicală).

Cu o atenție maximă este citită, apoi, o *strofă* dintr-o poezie de N. Davidescu în paralel cu o *strofă* dintr-o poezie de G. Bacovia (*Falsă memorie*). Iată-le, în ordinea menționată: „Toamnă. Plouă și pe-afară, / Năbușite, fără zare, / Ca-ntr-o circiumă murdară / Ard bolnave felinare”; „E-o noapte udă, grea, te-neci afa-ră, / Prin ceață — obosite, roșii, fără zare — / Ard, afumate, triste felinare, / Ca într-o crismă umedă, murdară”.

Pe neașteptate, Serban Foarta trece în continuare la lectura unei liste de *poeti francezi obscuri*: „Louis Ratisbonne, né à Strasbourg le 29 juillet 1827, mort à Paris en novembre 1890; Albert Méral, né à Troyes le 23 mars 1840, mort à Paris le 16 janvier 1909” ș.a.m.d.

*) Serban Foarta, *Afinități efective*, Editura Cartea Românească, 1990.

POEZIA

„Mă-ntrup din nou în versul desuet...”

LUCIAN Vasiliu a evoluat de la o poezie insurgentă, congenă cu aceea a lui Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Traian T. Coșovei, Liviu Ioan Stoiciu, Mariana Marin, către un lirism parabolic de inspirație biblică (*Fiul omului*), epurat de metaforă, distilat în retortele unui intelectualism mai puțin previzibil, dar nu și mai puțin spectaculos. *Verile după Conachi* *) dopleză doar centrul de greutate al mitologizării; spațiul real este înlocuit de unul cu desăvîșire livresc, iar Biblia pe care poetul o ține în mână de astă dată este Istoria poeziei românești, de la Conachi, trecind prin Anton Pann și Topîrceanu, și pînă la Nichita Stănescu și Emil Brumaru. *Verile după Conachi* e o altă *Carte de recitare* și o replică la glo-sele de închinăciune și de polemică din *Poeme de amor*. Versurile lui n-au suculența munteană, retorica galeșă și gureșenia lui Mircea Cărtărescu, dar urmăresc, într-un același cadru larg post-modernist, recuperarea de limbaje. Desuetudinea e o voluptate căutată („Mă-ntrup din nou în versul desuet...”) nu doar în sensul temenelei; Conachi și Anton Pann sint invocați într-o modernitate, dacă modernitate este starea de eternitate a limbajului. Poemul final, *Proprii ipostaze ale propriei geneze*, reiterează insurgența din primele două volume, aducîndu-ne aminte de faza politică a poeziei lui Lucian

*) Lucian Vasiliu, *Verile după Conachi*, Ed. Junimea, 1990.

Cu o competență nu numai filologică, ci și de specialist în chimie sint citiți citiva termeni specifice acestui domeniu (*Scrutinium chymicum*, I, II). De altfel, în mod frecvent poetul citește cite un singur cuvînt, făcîndu-i, fără îndoială, pe editori să simtă o mare neliniște: ce s-ar întimpla dacă toți cititorii s-ar mulțumi cu o rație atît de mică de text? o carte le-ar ajunge o viață întreagă... Cuvintele în lectura cărora se adîncește poetul sint simboluri sau posibile simboluri: ou, păianjen, pilnie, romb, umbrelă, vin, mă-tase, catifea ș.a.

Pe lista lecturilor sale se află și zece versuri din culegerea de poezie populară alcătuită de Lucian Blaga: „Foale verde griu mărunț, / Cite flori sunt pe pămînt, / Toate merg la jurămînt, / Numai spicul griului / Și cu viața vinului / Și cu lemnul Domnului / Zboară-n naltul cerului, / Stau în poarta raiului / Și judecă florile / Unde li-s mîroasele”. (*Escatologia florilor*).

Pe aceeași listă se află însă și cîteva sintagme din romanul *Mitrea Cocor*, roman pe care de multă vreme nimeni nu-l mai citește, dar toată lumea îl invocă ori de cîte ori vine vorba de concesile făcute totalitarismului de către mari scriitori. (*Zboară cocorii*, I, II).

Serban Foarta citește, în plus, tot ce se mai poate citi. („Și ce se mai poate cînd totul se poate...” ?) Cu excepția semnelor de circulație și a alfabetului Braille, toate textele posibile intră în vederile sale. Nu este vorba de texte fictive, ca la Mircea Horia Simionescu în *Bibliografie generală* (din ciclul *Ingeniosul bine temperat*) și nici de texte concepute întotdeauna fără intenție artistică, de genul celor preferate programatic de Eugen Negrici în *Expresivitatea involuntară*, ci de combinații de semne lingvistice așe într-un mod capricios din bazarul de mesaje vechi și noi ale umanității. Expresie a unui rafinament filologic, dar și a unui saturat care nu mai poate fi tratată decît printr-o diversificare fanieizistă a lecturii, caracterul imprevizibil al preferințelor lui Serban Foarta n-are nimic din lipsa de orientare a diletanțului. Poetul nu se înfățișează, dimpotrivă, ca un hiper-specialist, copleșit de nostalgia ingenuității. Memoria sa culturală — un „saturat de sens, poros in-folio” — oferă posibilități tehnice optime pentru practicarea unui inepuizabil joc intelectual, a unui „joc cu mărele de sticlă”.

Pentru că nici modul în care citește Serban Foarta nu seamănă deloc cu al altora. Lectura textuală este înlocuită cu mobilitate de lectura subtextuală sau intertextuală. Cititul devine o aventură: stii cum începe, dar nu și cum sfîrșește. De la lectura unui citat în latină se poate ajunge la o poezie de Ion Barbu, la alchimie sau la banda lui Möbius. De-vierea bruscă a cursului disertației este asigurată de multe ori, ca de un macaz, de cite un surprinzător joc de cuvinte. Serban Foarta înalță în rang calamburului, îl transformă dintr-o euforie lingvistică de cafea într-o magie a limbajului, care derulează posibilități neașteptate ale unor cuvinte, filiații secrete, coincidențe tulburătoare, ca un semn de complicitate făcut de ochiul din triumful divin. Etimologii nebuluite — reale sau fabuloase — se întrezăresc pentru cite o clipă, din-

du-ne senzația existenței unor straturi arheologice de semnificații. Drama existențială se interferează cu voluptatea aproape vicioasă a analizei filologice: „Faptul că, dîndu-și ultima suflare în-tr-un hotel din Badenweiler, în asistența unui medic localnic, un confrate neamț, Cehov a exclamat «Ich sterbe», iar nu, să zicem, «Umiraiu», cum ar fi fost normal din parte-i (el nefiind bilingv, nici snob, — căci poți fi snob și în ex-trema morie), e de natură să confirme quasi-butada valeriană, că moartea e, prin excelență, un lucru «qui n'arrive qu'aux autres». — E vorba, bineînțeles, de moartea ca «formalitate», ca «exitus», ca act mecanic, nu de aceea imanență, congenă oricărei vieți (cum zilei umbra sau cum plinii drojdia); nici de aceea mater ializată, care te leagă «au milieu de ses bras», și/sau de franciscana «sora nostra» (necum de nobilă și justițiară, aceea care, ca la Mallarmé te ipseifică «enfin-»), ci de «maștera», Străina însăși, cea care te alter(iz)ează”. (*Enunțuri bilingve*).

REVENIND acum la presupunerea că editorii s-ar putea simți îngrijorați constatînd că există cititori care se mulțumesc și cu lectura unui singur cuvînt, trebuie să spunem că în realitate n-au motive de îngrijorare întrucît lectura unui singur cuvînt nu este posibilă decît după lectura a mii de cărți. După un principiu holografic, în fiecare cuvînt din conștiința unui lector se reflectă totalitatea cuvintelor citite de el vreodată, astfel incit numai un cititor cu mare experiență și cu talent de cititor — cum este Serban Foarta — poate găsi o inepuizabilă sursă de delectare în citirea și recitirea unui lexeu sau chiar, cum spune el, a unui tipografem.

Poetul și-a organizat jurnalul de lectură ca pe un spectacol. Nu întîmplător prima tabletă din volum este intitulată *Gong*, iar ultima — *Cortina*. Spectacol nu numai în sensul că totul este la ve-

dere (se poate vorbi de o adevărată exhibiție filologică), ci și în acela că impresiile de cititor sint declamate într-o atmosferă de eveniment spiritual. Tensiunea comunicării nu coboară niciodată la nivelul celeia din viața de zi cu zi. Așteptările cititorilor (spectatorilor) sint contrazise mereu, într-un mod inventiv, ceea ce întreține un climat de maximă receptivitate. De la stilul digresiv, gen *Pseudocynegeticos*, autorul trece, de pildă, la parodiarea stilului cronicăresc pentru a comenta *Calpuzanii* lui Silviu Angelescu: „Proscalisit, pohtit adică, iaste cinstitul cetitoriu să fie luător aminte la nou-șita de supt teascuri bucoavnă zisă *Calpuzanii* (care pre limba galicească, în a de-a scris și alde Gide, să chiamă *Les Faux-Monnayeurs*) a unui logograf dibaciu, măcar că nemaidd în stambă (în-tr-o atare ipostas), anume Silviu Angelescu ot politia București, — unde romanțul să petrece...” (*Hronică literari-cească*). Cu simțul scenic al dramaturgiilor care au grijă ca mereu să se întim-ple ceva neașteptat în piesă sau măcar să se spună o replică paradoxală, Serban Foarta oferă în fiecare paragraf al cărții cite un motiv de contrariere. El îl pro-voacă pe cititor, deși se prefacă că stă scufundat comod într-un fotoliu și se dedă unor plăceri inofensive de filolog solitar. Acesta este principalul merit al jurnalului său de lectură și de aceea nu i se poate reproșa o alunecare în manie-rism. Diferiți critici literari și esești îl imită în momentul de față — plasînd între paranteze anumite secvențe ale unor cuvinte, jucîndu-se cu false etimologii, plimbîndu-și degetele pe claviatura unei bibliografii exotice —, dar nu reușesc să reediteze tensiunea intelectuală și far-mecul din scrierile inventatorului acestui mod de a comenta un text. Singurul rezultat la care ajung ei este evidențierea caracterului inalienabil al originalității lui Serban Foarta.

Alex. Ștefănescu

Colocrii universitar (Florin Manolescu, Mihai Zamfir, Ion Mircea, Marian Papahagi)

tea, chiar dacă lăutarii stau la doi pași de îndrăgostiți și cîntă din lăută. Amorul balcanic e tănuț, dar zgomotos: „Fete frumoase din hrisoave, din cancelarii, / din vitralii, din scoarțe — chipuri de piatră / în larma războaielor de țesut / în larma viermilor de mătase” (splendid ultim vers !). Îndrăgostitul este „ostatec așternuturilor fine”, iar pricina ținuturii la pat (discopatia) își este sieși scop prin voluptate: „și doar Danolia-mi mai scrie / și doar Danolia respiră: / în dul-cea mea discopatie / sint îngropat cu tot cu liră”. Ambiguitățile, atît de departe de poezia catară, trimit la erotica intuițiilor noastre poezii, voluptuoși ai cuvîntului, devenit tot atît de carnal ca și iubita: „Mi-e dor de lunca tă auriferă / mi-e dor de sinii tăi antonpannești — / în cerul meu amantele disperă / și mă întrebă Mierla / unde ești? / să mă închin / coapselor tale triumfale, / să mă cuvinte ziua în declin / să uit durerile lombare... / ci zeii mei să te supună lin / în spațiul îndulcit cu miere / din care s-a-nfrupt / Miron Costin...” (*Discopatie XXII*). Răpus de le-nevie Conachi, răpus de discopatie Lucian Vasiliu, eu sau liric. Amindoi pregătiți printr-o suferință retorică pentru valțul amorului.

Lucian Vasiliu dezvoltă, în paralel cu această retorică a lăutelor, o retorică a fosnetelor. Levantul se retrage. În locul lui, ca o absență, își face apariția neliniștea de Mittel-Europa. Versul are ceva din Rilke și Benn: „În prima cameră / doarme o femeie însărcinată... / În a doua cameră / fratele alchimist fumează / piatră de la piatră // În a treia cameră, Mama / silabisește numele / morților tineri // În a patra cameră / se află hamacul / În el se leagănă / soția noastră, Iluzia // În a cincea cameră, / bunica Alexandra o sîrută / pe juna nepoată Anamaria // În a șasea cameră, / bunicul Bobo închide dosarul / îngurului risipitor // În a șaptea cameră, / e în-

stalată CLEPSIDRA — / în pîntecele ei doarme / aceeași femeie însărcinată”. (*Șapte zile, șapte camere, șapte muzee*). Sintem în centrul unei Viene desperate, în care euforia este semnalul de alarmă. În poezia iubita de departe îl auzim deja pe Kafka, citit de Nichita Stănescu: „Pun urechea la pămînt / și ascult. / Ce aud? / Aud iubita de departe — / înhamă renii la sanie, // o aud respirînd // Intotdeauna / am așteptat-o, / de mii de ani / pun urechea la pămînt // și iată că vine / și mă-nspăimînt”.

Aș mai cita Eladică, Duminică, Sora geamănă, Alt dialog cu Costache Conachi, *Discopatie XX*, *Fulgerul și curcubeul* (din care am reproduș un pasaj). Umorul, căutat ca umor, este lipsit de haz. „Poantele”, și cele lirice și cele ironice, n-au relevanță. Lucian Vasiliu e, ca și Emil Brumaru, un sentimental și-un intimist, dacă înțelegem prin intimism un exercițiu obsedat și lucid al limbajului, dus pînă la promiscuitate, și dacă vedem în sentimentalism o formă ludică de asu-mare a dragostei și-a morții. *Verile după Conachi* nu impresionează, în sensul în care am vrea acum să fim impresionați de literatură. Din punctul meu de vedere, în cluda vicisitudinilor politice, literatura si-a găsit, în dis-continuitate, continuitatea și chiar dacă rămînem, toți, cu nostalgia climatului dintre cele două războaie, va trebui să recunoaștem, într-o zi, parafrazîndu-l pe Noica („trebuie să fi venit de vreme ce n-a venit”) că legătura cu literatura interbelică s-a făcut de vreme ce nu s-a făcut. Așa cum spuneam în altă împrejurare, nu trebuie să așteptăm de la scriitorii de azi o altă literatură. Pînă acum, nu am auzit, de la nimeni, de existența unor cărți de seriat. Dacă vor fi fiind, ele nu ne vor da o altă imagine despre ce înseamnă literatura.

Val Condurache

C. Stere și unirea cu Basarabia (I)

CUM se întâmplă citeodată în istoria unei vieți neobișnuite acum C. Stere se afla pe o iluzorie culme ascensională. Istoria, șireată, părea a-i da dreptul. Căzuse guvernul Brătianu (la 28 ianuarie 1918), țarismul se prăbușise și revoluția izbândise în Rusia, România a fost silită să admită grelele condiții de pace ale inamicului. Aici, în zona orientală europeană a războiului, pronosticurile lui Stere se confirmaseră. Dar, lucru ciudat, proorocul confirmat în „viziunile” lui nu prea ținea seama de perspectivele frontului apusean, al celui din Grecia, Orientul apropiat, crezând că victoriile din zona noastră sint hotărâtoare și definitive. O cecitate stranie nu-l îngăduia să vadă dincolo de linia orizontului imediat. Era și greu. Lumina bucuriei sale amare crease o atare puternică zonă de inhibiție pe laturi încit obturarea, dincolo de acest punct, era aproape totală. De fapt, nici nu voia, nici nu putea să cugete la perspectivele îndepărtate. Lui i se apropia de împlinire marea său vis care îl chinuia, asemenea unui coșmar, încă din anii exilului siberian. Prăbușirea țarismului și victoria revoluției în Rusia creaseră condiții favorabile trezirii la viață a provinciei natale. Nu asta dorea el de cînd se știa? Nu pentru asta alergase acolo, în 1905—1906, creînd primul ziar românesc și pregătise mișcarea politică de redescoperire a conștiinței naționale? Nu pentru asta se însingurase în anii neutralității, suferind atâtea suferințe pînă a deveni un proscrit? Vurmărea avid, din februarie 1917, știind venite de dincolo de Prut. Și ele, mai toate, erau dătătoare de nădejdi. Vlsarea sa lucidă se apropia de momentul intrupării în real. Idealul avea șanse să devină realitate înăpăuită. Umbra aproape năuc de fericire. De cite ori — de-a lungul anilor grei — nu deznădăduise, de cite ori nu concedase și el, cel aparent atît de sigur pe sine, că gonește după himere? Și, iată, că destul fusese bun cu el. Îl apropia, nebunește de repede, de limanul realizării dezideratului cel mai scump inimii sale. Revoluția cuprinsese și Basarabia, care clocotea, căutîndu-și matca. Lenin declarase dreptul națiunilor din Rusia la autodeterminare iar în tezele din 4 aprilie 1917 menționase, încă o dată, că „prejudecățile trecutului îl fac pe «rușii mari» să vadă în alte popoare din Rusia un fel de proprietate sau moșie a «rușilor mari». Coruperea ticăloasă a poporului rus de către țarism, care-l deprinsese să vadă în alte popoare un lucru inferior, un lucru care aparține «de drept Rusiei Mari», n-a putut să fie spulberat dintr-odată.” Iar în septembrie 1917 a postulat că „în chestiunea națională, partidul proletar trebuie să susțină mai întîi proclamarea și înfăptuirea imediată a libertății deplină de despărțire de Rusia pentru toate națiunile și popoarele asuprite de țarism în globate cu forța sau ținute cu forța în granițele statului, adică anexate”. Popoarele asuprite și nesocotite în identitatea lor națională se trezeau la viață în demnitate. Din februarie 1917 în Basarabia mișcările revendicative, sociale și naționale, au cucerit masele. În 3 aprilie 1917 se constituie Partidul Național Moldovenesc care cerea, printre altele, „slobozenie”, autonomie administrativă, economică, judecătorească, școlară, bisericească. Mereu alte categorii profesionale (pînă și ostașii moldoveni din armata țaristă) țin congrese, adunări care, mai toate, cer același lucru. În iunie 1917 s-a decis convocarea, pe baze proporționale, a Sfatului Țării care trebuia să hotărască asupra autonomiei Basarabiei. La 20 octombrie un congres al soldaților moldo-

veni, desfășurat la Chișinău, a adoptat, printre alte rezoluții, și pe aceea care hotărâ „să se declare autonomia teritorială” a Basarabiei. În sfîrșit, la 21 noiembrie s-au deschis lucrările Sfatului Țării, reprezentînd multe organizații politice, profesionale și obștești, avînd 150 de deputați. Odată constituit, la 2 decembrie, Sfatul Țării publică o Declarație în care se precizează că „Basarabia, sprijinindu-se pe trecutul său istoric, se declară de azi înainte Republica Democratică Moldovenească, care va intra în alcătuirea Republicii Federative Rusești, ca partas cu aceleasi drepturi”. Tot aici se anunță că pămîntul va fi împărțit, fără plată, celor ce îl muncesc și sint proclamate libertatea cuvîntului, a opiniilor, a tiparului, a grevelor, a reuniunilor. Decizia aceasta a Sfatului Țării e comunicată guvernului din Petrograd și Radei din Odessa, după care e constituit un guvern moldovenesc („consiliul directorilor”).

TOTUL părea limpede și clar. Dar nu era deloc așa. Dimpotrivă. Pentru că după pacea de la Brest-Litovsk, apoi a dezarmării armatelor rusești de către armata română la Iași și în restul Moldovei, Basarabia e efectiv copleșită de trupe în retragere, de foști prizonieri care se îndreptau, tot prin Basarabia, spre casele lor. Erau apoi, pe aici și sumedenie de prizonieri germani, austro-ungari care căutau mijloace utile de transport spre țările lor. Provincia dintre Prut și Nistru se transformase într-un haos al venitorilor și plecărilor necontenite, fiecare căutînd să-și impună forța și puterea. Dezorganizarea, jaful efectiv, pericolul vieții cetățenilor deveniseră primejdioase, autoritățile locale, cite mai existau, fiind neputincioase. Sfatul Țării se vede obligat să autorizeze Consiliul directorilor pentru a apela la ajutorul armatei române, prin intermediul guvernului român de la Iași. Un regiment de prizonieri români ardeleni ce venea dinspre Kiev a primit ordin să se oprească la Chișinău pentru a asigura paza depozitelor de alimente. Dar o altă armată, care se socotea revoluționară, a dezarmat regimentul ardelen, sporînd haosul și spaima. Ba au fost arestate două dintre oficialitățile organelor puterii locale, ceilalți plecînd la Iași pentru a cere ajutor neîntîrziat. Cei rămași a fost satisfăcuți imediat. La 13 ianuarie o divizie, condusă de generalul Ernest Broșteanu, a ajuns la Chișinău, punîndu-se la dispoziția Sfatului Țării și a Consiliului directorilor. Trupele ce se considerau revoluționare s-au retras pe dată iar la 24 ianuarie 1918, într-o atmosferă mai calmă, Republica Democratică Moldovenească își proclamă independența. Pacea și liniștea nu se instalaseră însă aici, în această perioadă neașezată, cînd oricine își putea aroga pretenții conducătoare. Ucraina a cerut, printr-un ultimatum din 2 februarie 1918 adresat guvernului român, retragerea trupelor române iar mulți cetățeni români refugiați la Odessa sint arestați. Colac peste pupăză, în Basarabia, după pacea de la Brest-Litovsk, pătrund trupe ale blocului austro-german, complicînd, odată în plus, lucrurile. Autoritățile moldovenești protestează. Dar retragerea acestor trupe străine întîrzie. Guvernul român angajează negocieri cu autoritățile din Odessa (reprezentate de Cristian Racovski, refugiat acolo din Iași). Dar ele sint repede întrerupte. Provincia aceasta

trăia o efectivă stare revoluționară, căutîndu-și făgașul. Călea era una singură, cea a unirii cu patria mamă. Nu lipseau încă complicațiile. Pentru că unii dintre oficiali (printre care și Ion Inuleț, președintele Sfatului Țării) credeau în posibilitatea independenței iar alții, (unii dintre fruntașii Partidului Țărănesc basarabean) se temeau ca unirea să nu primejduiască reforma agrară pe care ei, în timpul revoluției, o și înfăptuiseră. Marghiloman, sosit la Iași după încheierea preliminarilor tratatului de pace de la Bufta, a avut o întîlnire — la 21 martie 1918 — cu grupul liderilor basarabeni (I. Inuleț, dr. Daniel Ciugureanu, Pan Halippa), deplasat aici tocmai pentru această convorbire cu oficialitatea românească. Iar primul ministru în funcțiune notează că Ion Inuleț (viitorul ministru de Interne în guvernul Gh. Tătărescu) propunea „unirea cu autonomie deplină: ceilalți doi unirea”).

S-a propus (și de către basarabeni) și s-a acceptat invitația lui Stere, care, ca basarabean și luptător ilustru pentru cerințele istorice ale ținutului natal, avea dreptul să-și spună cuvîntul, limpezînd confuziile și risipînd rătăcirile. În 22 martie 1918 Stere sosește la Iași, unde nu mai fusese din iulie-august 1910. Era emoționat și pentru că se înapoia acasă (unde avea de întîmpinat ireparabile complicații personale, la care mai voi referi mai încolo) și pentru că primise misiunea, așteptată de vreo douăzeci de ani. Și ca un făcut, puțin a lipsit să nu mai ajungă. Pentru că, în gara Pașcani, un grav accident feroviar, cu 20 de morți și mulți răniți a lovit trenul în care se afla și Stere. N. Iorga, de o implacabilă ostilitate față de fostul director al Vitei românești, nota în Memoriile sale (vol. I, p. 320) că „prieteniul lui Stere spun că era pregătit pentru dînsul”. Lucrul — la urma urmelor — nu e deloc exclus, ținînd seama de imensele adversități acumulate de „siberian”. Dimineața, la ora 11, participă la ședința Consiliului de miniștri la care lua parte amintita delegație basarabeană. Se pun la punct ultimele detalii ale chestiunii. Inuleț îi apare lui Marghiloman la fel de „viclean și liniștit”, cu întrebările care nu așteptau răspunsuri. Stere, dimpotrivă, „vorbește mult, dar cu căldură și bun simț”. Se adună hotărîrea ca a doua zi, împreună cu delegația basarabeană, să plece, la Chișinău, și Stere. (De fapt, de asta venise, întempestiv, la Iași). Dar, nu e inutil să precizăm, „nu s-a fixat nimic ca program”. Sarcina clarificatoare a lui Stere rămînea întregă și dificilă. Dar în ziua aceea, parcă mai lungă decît altele, cit a stat la Iași sosirea lui a constituit, efectiv, un mare eveniment. Le apărea leșenilor — și chiar unor oameni politici importanți — acum, în aceste zile — de dorută, drept clarvăzătorul de ieri pe care l-au ignorat sau hulit pe nedrept. În fata casei lui din Sărărie așteptau sumedenie de trăsuri și automobile. Toți voiau să-l vadă, să-l asculte. Și veniseră nu numai prietenii săi cu care se revedea după aproape doi ani. Sadoveanu va fixa acest moment tulburător într-un articol din Lumina, în care spunea: „Mă mișcă și întoarcerea bruscă a celui teribil înconștient care se numește mulțimea și care azi presară flori și aclamații în calea osînditului de ieri”. Iorga observă, întristat, în memoriile sale, că „presa ban-

²⁾ Al. Marghiloman, Note politice., vol. III, p. 444.

³⁾ Ibidem, p. 448—449.

⁴⁾ Mihail Sadoveanu, C. Stere, Lumina, II, nr. 232 din 24 septembrie 1918.

C. Stere

diților cade la picioarele lui”. „Presă bandiților” era Momentul lui Ibrăileanu, Timpul lui M. Carp (care apărea din 23 ianuarie 1918), Arena, Opinia lui Bădărașu.

Dar aclamatul nu avea timp să-și deguste victoria, deși, suflătește, îi era atîta de necesară. Primise o misiune, pentru el, (dar numai pentru el?) cea mai importantă a vieții sale de urgisit și gîndul îi era numai la ea. Dimineața trenul din Ungheni îl duce în Chișinău adolescenței sale insurgente. Era 24 martie. La gară i s-a făcut o primire extraordinară (Iorga — supărat — a notat că i s-a făcut „o primire de rege”). Îl aștepta o imensă mulțime, cînta muzica, se pare că a defilat, înaintea lui, și armata. Era omul-erou, așteptat și venerat ca un trimis providențial. Basarabeanul D. Bogos, autorul cărții La răscîntie, a scris apoi: „Mărturisesc că sosirea d-lui Stere se aștepta ca a unui semizeu, făcător de minuni. Și, într-adevăr, d-lui s-a arătat în culmea chemării”. Emoționat la culme, le-a răspuns tuturor, cu glasul sugrumat de lacrimi, îndemnîndu-l la acțiune într-un ceas așteptat de un veac. Un alt memorialist al celui moment, P. Cazacu, a mărturisit: „Cu sosirea lui, atmosfera apăsătoare de griji zilnice, combinații, ambiții, mici uri, lupte de culise dintr-un oraș de provincie, zăpăcit după un trecut de sub putregaiul imperiilor, după un război și un reflex de revoluție, cu anarhia consecutivă, s-a curățat pentru moment, s-a înșeninat, s-a înșănătoșit. Cei care simbolizau și reprezentau mișcarea moldovenească au găsit în C. Stere un conducător care le-a întărit energile și le-a luminat conștiințele în cale în care mergeau instinctiv”. Și aceasta pentru că „trecutul lui revoluționar, erudiția masivă, naționalismul luminat și autoritatea morală impuneau și adversarilor și prietenilor”. Nimeni de aici nu putea uita ce a făcut el, pentru provincia lui natală. În 1905 și, mai ales, faptul că „cu riscul de a fi numit trădător și renunțînd la toate avantajele oportunistului, a afirmat cu tărie în fața lumii întregi, în momentele cele mai grele, drepturile Basarabiei la unire cu România și datoria României de a n-o părăsi”⁵⁾.

Nu era timp de zăbăvă. Ședința decisivă a Sfatului Țării era fixată pentru 27 martie. Avea la dispoziție numai două zile și două nopți. Și cite nu avea de soluționat? Marii proprietari voiau să-și mențină latifundiile și își stabileau votul în funcție de dezideratul lor. Dimpotrivă, Partidul Țărănesc al lui Țiganco se gîndea la exproprierie și își condiționa votul de garantarea reformei pe care o înfăptuise. Minoritarii (ruși, germani, ruțeni, evrei, găgăuzi) se gîndeau numai la situația drepturilor lor naționale cîștigăte iar alții nu uitau poziția lor politică, pe care nu o voiau pierdută. Și, pe lângă acestea, mai erau sumedenie de imponderabile care, toate, trebuiau avute în vedere. Cu energia lui știută și cu un tact de care arăduse dăduse dovadă, Stere s-a pus pe lucru. Prezența lui, în acele concentrate două zile și nopți, a fost efectiv ubicuă. A vorbit tuturor acestor grupări politice și altora (inclusiv în Consiliul directorilor), chiar de două-trei ori. Numai într-o zi a ținut aproape 30 (treizeci) de discursuri (lui Marghiloman i-a dat, în dimineața zilei de 26 martie, cifra exactă: 28). Cînd anume le-a rostit e o taină a lui. Timpul se dilata și se concentra, după nevoie, ca în momentele istorice cruciale. Bun tactician, a înțeles că „Blocul moldovenesc”, gruparea politică majoritară, nu ridică probleme, deosebite, aici unitatea de vederi favorabilă Unirii fiind cîștigată iar Ion Inuleț, președintele Sfatului Țării, își suspendase ezitățile manifestate la Iași. Și-a concentrat, deci, atenția, asupra Partidului Țărănesc și, după discuții în colectiv, în mici grupuri și individual a izbutit să-l lumineze pe țăranii asupra datoriei lor primordiale. În dimineața zilei de 27 martie avea certitudinea că țăranii se vor prezenta la ședința Sfatului Țării și vor vota cum le cerea datoria socială și națională. Dar chiar în dimineața acelei zile a mai depus stăruințe, găsînd soluții de compromis chiar pentru marii proprietari încrîncenați în salvagardarea privilegiilor pe care sperau să și le apere.

Z. Ornea

(Din Viața lui C. Stere, vol. II)

⁵⁾ D. Bogos, op. cit., p. 134.

⁶⁾ Dr. P. Cazacu, Moldova dintre Prut și Nistru, p. 316—317.

„Echinox” redivivus (Eugen Uricaru, Marian Papahagi, Virgil Mihaiu, Mircea Zăciu, Ion Stoica, Adrian Popescu, Ion Pop, Costache Olăreanu, Ana Blandiana, Romulus Rusan, Aurel Dumitracu, Emil Hurezeanu)

C. BELDIE

RHET

■ CONSTANTIN BELDIE (1887—1954) a fost ceea ce se numește un om de presă, cu har scriitoricesc, pe care nu-l lăsa să iasă la lumină. Cele două volume — Glosa spiritului cărțurăsesc (1927) și Ce vrem, Catehism pentru suflete nehotărâte (1919), revelatoare, nu-l reprezintă decât parțial. În epocă fusese cunoscut pentru rostul său fundamental, ca secretar de redacție al publicațiilor lui E. Rădulescu-Motru „Noua Revistă

Română” (1910—1916) și „Idea europeană” (1919—1928). Cunoscută lume și avea prieteni de mare suprafață (C. Rădulescu-Motru, Tudor Vianu, T. Arghezi, Perpessiciu, Nae Ionescu, Cora Irineu, Ion Trivale, Șerban Cioculescu, V. Voiculescu, Tit Simedrea, H. Sanielevici, A.P. Bănuț, Emanoil Bucuța, Vladimir Streinu, etc., etc.). De prin 1940 a început să-și redacteze memoriile. Șerban Cioculescu, apreciindu-le valoarea și

„Se moquer de la philosophie, c'est vraiment philosopher”. „Disseur de bons mots, mauvais caractère”.

PASCAL

„MARE este Alah în ceruri și mare este un artist pe pământ, cînd cu o caracatiță, un melc și trei pere știe să facă un pătrat perfect”.

„Măsură la periferie; se poate îngriji de dunga pantalonilor și de nodul cravatei, și aceasta în mod teoretic și în mod practic. Dacă se neglijează cumva, această nu-l schimbă, căci o va face tot cu îngrijire. În suflet, oarecare agitație conținută, care ar putea să-i devie supărătoare cu timpul și care nu ajunge la suprafață. Se luptă cu sine în multe privinți; vrea să fie scrupulos și reușește. Imaginație cu tenacitate și voință de a vroi, căci, în practică, intensitatea și felul voinței sînt schimbătoare: poate să asculte și să poruncească, să se grăbească și să aibe răbdare multă, să suporte. Aspirații de a fi artist precis al gîndului. Deși poate să zimbească, chiar să ridă, îl neliniștește o oarecare îndoială lăuntrică, o preocupare vagă; își măsoară forțele și nu totdeauna are încredere în sine, chiar îl incurcă și îi face umbră un gînd pe care ar voi să-l alunge”.

Despre aceasta însă nu povestește nimic, așa că nici grafologii nu vor spune nimic mai mult.

Va reuși, oare, memorialistul lucrurilor mărunte să spună ceva mai mult decît grafologul Nemo, diagnosticianul scrisului lui Nae Ionescu, în *Ideea Europeană* din Ianuarie 1924?

Dar mai întîi de toate, să ne gîndim puțin la cititorii eventuali, de peste treizeci-patruzeci de ani de aci înainte, ai paginilor de față și la ce le va spune lor acest simplu nume auzit pentru întîia dată și neîntîlnit pe vreun titlu de carte: Nae Ionescu...

Nae Ionescu?... Mișu Niculescu?... Costică Dumitrescu?... Mitică Constantinescu?... Nume cu rezonanță atît de comune pînă mai acum douăzeci și cinci de ani și chiar astăzi, dar care, începînd cu descălecatul din Brăila cea cu lume mult amestecată, al omului cu mască și schime desecrate anevoie de grafolog printre baretele, cirilegele, punctele și unduirile unui scris de carte postală, au devenit dintr-o dată nume purtătoare de destine imprevizibile, de prodigioase și subite reputații culturale, de tenebroase și complicate intrigi politice, de material viu pentru judecata viitorului asupra unei epoci ca aceea în care dispariția bruscă a lui Nae Ionescu va trebui să coincidă, aproximativ, cu cea a retorilor din viața culturală și politică a acestei țări.

Nae Ionescu, personalitate totuși tragică în unele privinți, sofist sau retor, adică om-cărțurar de o verbozitate, de o facilitate și frivolitate intelectuală în afară de comun, de o magistrală sterilitate, de o captatie quasi-feminină și cu succese rapide, colțuros, negricios și păros ca un diavol, — pe acest retor, convertitul de mai tîrziu al „valorilor vitale”, l-au descoperit colegii, prietenii și camarazii încă din anii, sint patruzeci de atunci, al studenției sale boeme, al debu-

turilor sale dificuloase, al zbuciumului său mai mult exterior decît interior, dar care, fapt uimitor!, a făcut totuși cu puțință ca din realitatea actuală, ar spune un teolog, a acestui om de un comerț ușor abordabil și de moravuri prea lumeste, să se îste o legendă mult amplificată și colportată, deformatorie și abia explicabilă decît numai prin anume înzestrări care i-au atras, între altele, cultul iconolatric al unui tineret lăsat în voia soartei de V. Părvan și N. Iorga, profeții trecutului nostru.

Ne va fi de aceea greu, destul de greu ca să explicăm și să justificăm într-un fel oarecare, nu atît cititorilor de acum ai acestor pagini, cit nouă însine, martorilor din acea vreme, voga sau legenda, devenită astăzi caricaturală, a lui Nae Ionescu: cum și aventura neverosimilă încercată de acest sceptic și mizantrop neîncercător în sine și în nimenia din jurul său, necredincios în toate ale vieții și mai ales în cele ce adăugăm și atribuim în plus acestei vieți, nesigur și plin de îndoilele unei frumoase inteligenți speculative, rău servită însă și, de aceea, negativist și nihilist al bunurilor morale și intelectuale, asexual sau androgen ignorant al chinurilor și bucuriilor marilor creații; personagiu improvizat din paradocși și butade passe-partout, gata la orice ocazii cu minimul său de conștiință, cu simulacrul său de conștiință, cu acea umbră schimonosită a unei conștiințe absente și în locul căreia descopereai turpitudinea, cinismul, amoralitatea, pe lingă obișnuitele noastre, ale tuturor, de faconă sa ambiguă și totuși familiară, insinuantă, persuasivă...

Și cu toate astea Nae Ionescu a fost promovat de o tină și prea entuziastă tinerime universitară, ca „învățătorul” ei — și nu numai al ei, ci, cum scriau unii dintre învățăcei, Mircea Eliade și Vasile Băncilă, și cum credeau toți, ca un mare „învățător al neamului”, „urmaș direct al lui Niculae Iorga” și „moștenitor spiritual al lui V. Părvan” în seria ilustră „Eminescu-Hașdeu-Iorga-Părvan-Nae Ionescu”; declarat apoi ca un „revoluționar”, „ziditor” sau „ctitor” al unei „epoci în cultura și viața civilă a României”, epoca „nae-ionistă” sau „năistă”; „bărbatul care a străbătut atîtea culturi” și „temutul logician care s-a luptat cu atîtea filosofii”; „ceva de om al Renașterii și totuși ceva de cruciat”; „îndrumător frățesc al tineretului, de a căruia statură spirituală și măreție de destin anevoie ne putem da seama” la fel ca și de „tăria de poveste a acestui om care de cincisprezece ani preface și clădește o țară”. Iar de către lumea neagră a clerului nostru — ajunsă un moment clientela libertinului cochetînd cu ortodoxismul și misticismul (această aberație a sentimentului religios) și vorbind studenților de „mîntuire” și de „sfîntenie”, dar culcîndu-se peste noapte cu țîtoarea lui evreică Charlotte și lăsîndu-și propriii săi băieți nebotezați, — era, cit p-aci, Doamne ferește!, să fie urcat, Anti-Christ în țări, ca restaurator al marilor tradiții și realizator al autocrației monarho-sinodale... Presupun, așadar, de toți aceștia și de alții încă, a fi în stare, — acest tinăr filosof decăzător — să procreze, să dea viață, printr-o simplă „tehnică socratică

că”, adică numai cu vorba și nu cu scrisul, unor mari curente de gîndire creatoare care ne făceau, dintr-odată, „contemporanii Europei”, îndrumîndu-ne de aci încolo și numai „prin intervenția hotărîtoare a lui Nae Ionescu”, spre noi și alte moduri de existență spirituală, fondate pe „trăire” și pe „trăirism”, adică pe „experiențe organice, risc și aventură” — „marea, suprema aventură”! —, iar nu ca pînă acum pe rațiune și cum-pătare cuminte sau pe sterpe indeletniciri cărțurășești.

ÎN FAȚA acestor tineri fără măsură și pudoare, — fanatici pînă la indobitocire sau, poate, alinați de gîndul unor răsturnări posibile și cu situații noi în perspectivă, tolerați însă de „învățătorul” lor, prea sceptic ca să-i creadă și prea isteț să li se-ncreadă, — ce va fi gîndit oare, în sinea lui cea mai intimă și nevătămată, Nae Ionescu al tineretelor noastre comune, al celor de la *Noua Revistă Română* și de la *Ideea Europeană*, atît de aspri și de severi, pe acea vreme, cu noi însine mai întîi și apoi cu ceilalți?...

Sigur este, însă, că oricare dintre noi și din acea clipă a noastră de acum treizeci-patruzeci de ani, crescuți cu vervă spirituală, cu bun simț și teamă permanentă de ridicol, am fi știut prea bine ce avem, nu de gîndit, ci de făcut, în locul prietenului nostru Nae Ionescu cu ciomagul deasvîrlit după toate aceste jave și potăi care înăbușă cu lătratul lor adulatoriu și infestant cele mai libere și mindre talente, depravînd caracterelor cele mai neimblînzite și abătînd din calea lor dreaptă acțiunile nobile și generoase!

Dar Nae Ionescu n-a făcut așa! N-a putut să facă așa! Iar timiditățile lui de om prea repede săltat, nici el nu știe cum și pînă unde, sau neliniștea precarărității lui pe care nu și-o ignora, i-au pus în gură, drept răspuns, aceste cuvinte de mortificare, ca ale unui retor pletisit de sărăcia mijloacelor lui de pînă atunci: „Sînt un biet om care încearcă să înțeleagă ceea ce se petrece în jurul lui și care își dă seama că instrumentul acesta de înțelegere nu se creează decît încet-încet, printr-o atență, umilă și stăruitoare aproximare a vieții”... (Roza Vinturilor, 1937).

Rînduri în care surprîndem (dacă sînt cu bună-credință scrise!) pe tristul erou sau victimă expiatorie a afecției, a ostentației și a compoziției sale ipocrite, prost disimulată sub o bonomie și umilință aparente, cochetînd și brîvind propria lui ignoranță, — și născute, vai!, din complexele descumpănite ale acestui om împovărat de timiditate, de depravări, de lășități și de temerități exagerate, prin mediocritatea unui mediu pornit pe fanatizări și idolatrii, sau culpabil de indiferență și toleranță.

Și pe lingă asta, impotent, leneș, obosit congenital, incapabil de abandonurile firești ale prieteniei, dragostei și aplicației la muncă; necunoscîndu-i-se vreo mare prietenie sau pasiune, în afară de metre-sele și comperii sau complicități lui în combinații necurate; obligat de timpuriu a fi suplinat la cursurile sale totdeauna improvizate și a scrie, tot mai rar și tot mai sters, cîte un articol de gazetă, de o

ultimă manieră totdeauna împrumutată umplîndu-și golul și uritul unei așezate existențe cu lectura romanelor și țiste și cu tovarășia, nimeni n-a știut ce natură, a femeilor nici tinere și frumoase; — încheindu-și, să-i zice, cariera, la fel cum debutase cu trei de ani în urmă, ca „suietar” de drăgăleriei, dar nu ca în libera și veselă odinioară academie din lăptăria studenților a lui Caramiciu, ci, cum spusese, prea înțeleptul Epicur, „în temnița cerilor și a politice”, prins în strîngerea ca de clește a veșnicei lui impionizată, a goanei turbate după „frași și după „biștari”, cum le spunea, a pedientelor de la o zi la alta și a lui pe veresie.

ARTIST și cabotin al piruetelor al „poantei” filosofice, naționaliste, tradiționaliste, mistice și todoxe; teoretician, — pour servir, mon Roy!, — al regalității drept divin” instalată ca pentru vecie scaunu-l ros de carii și proptit pe postură și pe dictatură: posesor și nevrant dibaci al unui „flair” subtil indispensabil tuturor artificilor și mișcărilor; de o rigiditate și integritate morală, ce să spun?, clătînată, încovată, pornită a se prăbuși sub bătaia de încotro a vîntului și a tuturor tentațiilor lumești: — existența quasi-fabuloasă aleatorie a lui Nae Ionescu, purtată cu vreme ca o legendă pe picioare, a început, curînd după dispariția lui pratură și sub conjuncția severă a unor elemente care au trezit de atunci mulți, să apară, în sfîrșit, despuțată de zdrențele de mare fast ale legendei și mincinoase.

Truculența lui verbală, verva lui milliară și cea sfidare adusă uzanțelor comune, folosite toate la catedră, în dactie, cu prietenii și cu ciracii, nu mergeau deloc cu dunga totuși teapănă pantalonilor lui, de care vorbește grafologul Nemo, și nici cu omul însuși, care debutase (și încă mai rămăsese în sine) ca un timid, ca un reținut, ca un neîncercător în facultățile lui, ba că ca un „om sfîrșit”, cum își zicea pînă în 1920; iar dacă vreți, nu mergeau nici cu economia lui fiziologică, foarte sobru judecînd fie chiar după gusturile lui lineare care se opreau la pătlașele roșii umplute cu orez, mîncarea lui favorită și la un pahar cu apă.

Și totuși, cu truculența, verva și sfidările lui, care ascundeau cu grijă o mare animală modestă în exigențele și pacitățile ei, Nae Ionescu a putut cuceri un tineret plin de pofte și de elanuri, cîțiva bărbați trecuți de vîrsta creduliității, cîteva femei improprii ingenuității, cum și cîteva poziții-cheie din această țară gata pe acea vreme să se dăruiasă oricui și oricui, cu miinile la spate, închizînd ochii.

Iar succesul acestui om, — atît față de lumea care-i cunoștea lipsurile și păcatele, cit și față de cea care abia auzise numele lui, — este semnificativ și pută fi nefast, fiindcă dovedea decăderea intelectuală și morală a epocii.

În orice epocă de anarhie și de mizerie intelectuală găsim o asemenea maldie sau epidemie morală, cum a fost fenomenul nae-ionescian, epidemie rep-

DRUL

pentru publicarea lor, în redactat și o prefată (n-a putea? — decît prefată), se află, aici, „pagini de cum nu s-au mai scris la atală sinceritate, dincolo de au, cum spunea Nietzsche“. din aceste memorii, află scris, un prim fragment, rile de portretist ale

jugulată, e drept, dar nu fiindcă a împinat vreo reacție în organismul epocii, ci de însăși vina morbului epidemic, mică a eroului, care și-a complicat năismul“ său, (bun-rău, pseudo-filosofic sau pseudo-religios, dar lansat cu succes inițial în lumea tineretului, cea în care se lansează de obicei gloriile de cinema, miile fredonate pe străzi și cremele de nete), cu trecătoarele conjuncturi politice de la noi și cu mondenitatea strigătoare a existenței lui indolelnice, triviale. într-un cuvînt, Nae Ionescu n-a știut să lăiască și să sfîrșească filosoficește, în profiul consolidării și durabilității legendei sale naiste.

Multă lume, din publicul cel mare, contaminată la rîndul ei, nu știuse nici măcar atît: cine este, ce este și cum creată la față eroul acestei legende; și încă mai mulți erau cei care se întrebau, mi după dispariția lui subită: „E adevărat că Nae Ionescu a murit otrăvit?“ „N-aveți nici o teamă!“, le-aș fi răspuns acestor colportori de fabule naive, că Nae Ionescu a murit, bănuiesc eu în imitația mea libertină și după cite am aflat, a căpătitul cadavrului încă proaspăt, cum mai bine sau cum e mai prost: între brațele veștede ale doamnei Cutare, urîtă și de vîrstă canonică“.

Adevărul este că Nae Ionescu murise de mult, de cînd își rezemase soarta lui pe cele mai falacioase dintre rezeme: legalitatea și biserica, cum și pe o dublă aventură, dinastică și politică, repede achidate amîndouă; ba lăsîndu-se să cadă proteste și cu anticipație în disgrația unui om sensibil la cele mai plate îngușiri și înconjurat de curteni mai puțin dibaci și nu mai fără de scrupule decît brăileanul îngrijat de dunga pantalonilor și de nodul cravatei, și aceasta în mod teoretic și în mod practic, cum bine îl întrevăzuse grafologul.

Spre confuzia noastră (a detractorilor și a fanaticilor) nimeni nu i-am cunoscut lui Nae Ionescu, atît în viața lui privată de aproape, cît și în cea paralelă, mult diferită și exterioară, vreo trăsătură de orgoliu, de amor propriu, de vanitate, cele trei mari pirghii ale Eului social, după Balzac.

Omul ăsta nu era nici măcar un ambițios, dintre acei ambițioși, politici sau altfel, mari sau mai mărunți, care viermuiau în epoca lui, necum să fi fost un om de luptă, căci puterile lui proprii fură întotdeauna măsurate, iar frica, frica vinătă o păstra încă intactă, acolo, în bazele lui, tot timpul ascensiunii sale nebunești ce urma infracțiunii, ridicol începută și terminată, despre care voi pomeni mai încolo.

Într-o vreme, Nae Ionescu intrase în parlament, unde tot din aceeași frică (pînă și gazetele din Sărindar, care știu ce știu, îl terorizau, cu povestea cunoscută a imprudentului sărit proteste din baie) nu scosese o vorbă, remarcîndu-se discret, doar pe culoarele Camerii și pe la bufet, laolaltă cu gazetarii și cu politicienii mai de la periferiile politicii de atunci, a politicii, cum i s-a spus, de persoane și numai de persoane, împotriva căreia prea puțini moralști cu o pană în mină protestaseră în zadar.

Ca parlamentar, Nae Ionescu n-a reușit și nici n-a încercat măcar, cu toată steaua lui ascendentă și cu tot farmecul lui

cuceritor, să adune în jurul lui sau al vreunei idei politice, sociale sau culturale, cîteva tinere energii mai în contact cu țara și cu realitățile ei, decît era el, ceea ce l-ar fi completat în oarecarile lui lipsuri, printre care și lenea sau oboșala pomenite.

O legendă curentă a exagerat, mai mult decît îi trebuie unei legende, rolul lui de păpușă-fetiș printre „cămășile verzi“, unde Nae Ionescu a preferat mai de grabă să se țină într-o poziție echivocă, prostindu-i pe „băieții din centre“ incremenți cu gura căscată la el, că din motive de înaltă tactică este necesar ca el să stea deoparte, iar nu printre militanți (ca să vadă, cu alte cuvinte, cam ce-are să iasă din țărășenia asta!). Om fără nici un fel de credințe, cum l-am cunoscut, privea la fenomenul gardist cu destulă obiectivitate și nedumerire naivă, cînd imi spunea: „Mă, ce zici tu de băieții ăștia, care execută orbește cînd li se ordonă să ducă o scrisoare la Constanța, fără ca să ceară bani de tren sau de tutun?“ (Lucru curios! După atîția ani și după lecțiile usturătoare ale Istoriei, încă se mai găsesc adevărați partizani, credincioși trup și suflet ai memoriei de care însă eroul nostru n-a știut a se folosi pentru vreo ispravă vrednică de această bună memorie ce i se păstrează).

ROLUL politic ce se atribuie lui Nae Ionescu se reduce așadar mult și se confundă aproximativ cu cel jucat de atîția alți aventurieri scâldați în nămolul politicii și al afaoerilor dintre cele două războaie, ridicăți peste noapte la oareșicare situații efemere și dispăruți fără urme, ca înghiți de propria lor mocirlă: Mihail Manoilescu, retorul bun de gură, cochetînd politicește din tîrîșia lui obeză și trădîndu-și prietenii de zile grele cum ar fuma o țigară, feciorul institutorului din Huși, debutînd ca inventator nerealizat de tunuri și trezit, după ministeriatul lui la Industrie și Comerț, cu mine de cărbuni în Ardeal și cu o bancă în București; I.G. Stolan, zis „Băncuță“, zis „Stropitoare“, electorul de periferie bucureșteană trimis în parlament de neamurile mele proaste din Tara Oltului amăgite cu vedrele lui de rachiu înșirate de-a lungul șoselei pe sub arcurile de triumf din cetină de brad ce singur și le înălța și le plătea, ajuns acum proprietar de bancă în București și castelan pe locurile familiei de nobili români Puscariu, de la Bran; Scarlat Băluță, zis și „Lăbută“, cel care fura din tainul băieților la școala unde eu eram profesor iar el intentend, ajuns acum bărbat politic pe lîngă marele naiv Nicolae Iorga și desemnat de acesta, spre hazul Bucureștenilor, într-un minister de concentrare: — dar mai ales cu rolul, mult mai nefast la vremea lui, al scăturii regale de Puiu Dumitrescu, simplu licențiat cu tarîf minimal al veselei facultăți de drept de la Iași, ajuns, printr-o întimplare cu femei și fotografii, secretarul, inspiratorul și complicele lui Carol al II-lea la jefuirea țării și la ticăloșirea vieții noastre publice; omul venit te miri de unde, dar care punea înalți dregători, deputați și miniștri în scaun; individul cu moravuri dubioase, în jurul căruia bizliau, ca mustele pe un excrement, bancheri, gazetari, mari furnizori și intermediari, ambițioșii politici și militari, la un loc cu veneticii hrăpelnici veniți de peste hotare în această țară lipsită de stăpînii ei adevărați: — iată, prin urmare, încă o aventură cam ca a lui Nae Ionescu, dintre aventurile mari și caracteristice pentru epoca dintre cele două războaie („epoca de pleavă“, cum o numește, cînd îi citesc aceste pagini, profesorul S. Mehedint) și a cărei poveste, de necrezut urechilor noastre de azi, va trebui s-o aștern aci, pe undeva, înregistrată după mărturia fidelă a prietenului care s-a nimerit a se afla, întimplător, în primele staturi ale acestei comedii cu personajii bufone dar cu răsunele finale care să

copleșească de întristare și rușine orice conștiință limpede.

Dar dacă nu a fost nici măcar un ambițios dintre cei întîlniți pe toate drumurile și potecile sau la răscurile politice și afacerilor, cum de a ajuns Nae Ionescu, v-ați putea întreba, să se salte, totuși, dincolo mult de condiția lui naturală în care l-am cunoscut toți și în care s-a zbatut pînă tirziu, ba purtînd încă acum, pe frunte, un deochi ce l-ai fi crezut indelebil? Căci mai întîi de toate Nae Ionescu era un timid, un modest, din firea lui cea mai adîncă, ba chiar conștient de toate aceste cusururi sau complexe grave de care încerca a se scutura anevoie și cu multe, multe opinteli și gri-masuri. De aceea, nici nu aștepta de la posibilitățile lui (nimeni ca el nu le stia cit sint de precare), cum și de la șansele acestei vieți (care nu-i surisese pînă atunci) decît un singur lucru: să scape odată naibii de sărăcie! Așa cum, la urma urmelor, încerc și eu și dumneata și noi toți!

Însă, — și aici intervine acea „Ocazie“, frumoasa, unica, neprevăzută, nesperată, insesizabila și totuși de atîtea ori prinsă, neglijată sau scăpată printre degete, ocazia care-ți trece zîmbind pe sub nas fără a se pricepe oricine s-o tragă binisor de fuste și să-i facă cu ochiul, — însă, ziceam, incultura și credulitatea proprii mediului nostru social, politic și cultural, cum și acel moment culminant de criză a conștiințelor din această țară, concurară toate a-i înlesni lui Nae Ionescu să se salte din impasul în care se găsea, ca un om fără mari ambiții-mo-tore, dar totuși dibaci a manevra, cu prudență și frică mare (veșnica lui frică!), insuficiențele și micimiile oamenilor aflați în cercul ocaziilor ce i se ofereau. Ajutat apoi de o lecucică de șansă, Nae Ionescu fu zvirlit mult mai departe, pînă dincolo de ceea ce gîndise sau sperase. („Dă-mi, Doamne, ce n-am gîndit, să mă mir ce m-a găsît!“).

Doar sfîrșitul său repede avea să pună capăt acestei situații de leneș beneficiar al unei conjuncții favorabile, în care întimplarea, norocul, degetul Celui de sus sau coada furcuiață a Necuratului își avură partea lor de ghes și îmbrînceală: altminteri, am fi văzut pînă la urmă împlîindu-se avertismentele altui aventurier, însă pe măsura Marelui Secol al XVII-lea, om și acesta lacom de avuții și de situații, intrigant și sfior, priceputul la oameni Cardinalul de Retz, care scria în Memorile sale: „Tout homme que la fortune seules a fait homme public, devient presque toujours, avec peu de temps, un particulier ridicule“.

AVENTURA lui Nae Ionescu a fost posibilă și s-a desfășurat pe un plan geografic absurd de îngust, dar suficient pentru început și chiar pentru mai tirziu, în acea epocă timorată dar totuși tentantă pentru cine nu avea ce pierde ci totul de cîștigat de la un demont încoronat care învățase de la acest popor numai atît: să înjure; mai îmbrăcînd pe istoricii și filosofil noștri venerați în uniforme și punîndu-i să defileze dinainte-i, — singur Nae („Tata Noe“, cum îi spunea în intimitatea lor prepuelnică), găsind trecere și ascultare în urechile regale larg plecate la șoapta țiganului de la Curte.

O aventură unică, dusă tot timpul într-un patulater de citeva străzi; începută, adică, la lăptăria amintită a lui Caramiciu din str. Edgar Quinet, la terasa Otetelișanu și în redacția Noii Reviste Române din Pasajul Victoria; continuat după război în redacția Ideii Europene din Pasagiul Român, la „Centrala Cărții“ și la Banca Marmorosh-Blanck din str. Doamnei, încheiată la o catedră de filosofie din piața Universității, la o partidă de poker din Palatul Regal și în redacția ziarului Cuvîntul din același Pasagiu al Victoriei de unde eroul pornise cu treizeci de ani în urmă.

Cum vedeți, nici zece pogoane din a-

Redacția „Noii reviste române“, prin 1912. C. Beldie, Nae Ionescu, Dem. Theodorescu, C. Spiru Hasnaș (stînga) și grupul Ideea europeană, în 1919: Raul Theodorescu, Nae Ionescu, R. Ortiz, E. Bucuța, V. Bărbat, D. Ioanișescu, Cora Irineu, C. Beldie (sus)

ceastă țară a noastră, scurtată, spre comoditatea operațiilor, la citeva ziduri și caldarîmuri printre care mișunau profitorii acestei mari nații de o cultură nu de azi, de ieri, ci neaoșă, primordială și care respiră, cui este dat să o asculte, prin fiecare piatră și copac al ei și prin țărîna ei străveche; nație cu o rostuială a ei proprie și originală, cu o deprindere la munca cea mai grea și care nu minte pe nimeni, a pămîntului, — uriașul zum-zet albinăresc al acestei țări cu antice răsunete de munți, de ape, de codri, de așezări, și care nu cere astăzi decît să fie lăsată în pace ca să se ridice prin mîntea și brațele ei, fără concursul rețorilor și al libertinilor educatori ai tineretului, al simoniacilor din preajma altarelor, al șmecherilor, al șperțarilor și al pezevenghilor din cluburi, din presă, din băncile și întreprinderile străinilor și din separeurile unde se innodă și se desnoda, pe acea vreme, soarta milioanelor noastre de români.

Nae Ionescu a înțeles, mai abitir decît toată seria de retori ce l-a precedat, acest adevăr cumplit în asprimea lui: că țara de care pomenirăm, cea veche de cînd lumea și întinsă pe sute și mii de kilometri, este prea departe și prea greu de ținut de coarne, avîndu-și mîntea și judecata ei străină de a noastră, a tirgovetilor, și neputînd răspunde decît rar de tot și, atunci, apăsător: — dîndu-și astfel seama Nae Ionescu foarte de timpuriu, că mai degrabă un păcălci de retor și sofist, un bucfăraș de cărturar cu citeva buchii din cărți abia frunzărite și strecurate apoi mai departe, cu verva lui provincială și zelul arivist de Rastignac, prin golerile inculturii și credulității unui mediu suprapus și îngust, dar încă a-tot-putinte prin politică, finanță și presă, — va putea amăgi și prosti o lume, dar mai ales o progenitură de „năiști“, de care avea să abuzeze.

Pe care i-a și amăgît și prostît!... Dar iată că, deunăzi, profesorul Codin Mironescu, fiul colonelului cu care ne vom întîlni mai încolo, elev sau discipol, cum ni se spunea, al „învățătorului“, se leapadă acum înaintea mea, arătîndu-mi-se nu ca un elev sau discipol, ci numai ca școlar obligator al cursurilor profesorului Nae Ionescu.

Iar Constantin Noica, alt elev sau discipol căzut pe brînci înaintea magistrului, se ridică astăzi, după atîția ani, se scutură pe pantaloni de praful idolatriilor, aruncînd umbrei elizeene sau peste ceea ce a mai rămas din această umbră, epitetul de necrezut urechilor: „un escroc“!...

Valoarea culturală a lui Nae Ionescu, cum și influența lui, sînt cu multă-credință și informație critică și cu o reală cunoaștere a fenomenului și omului, expuse la pag. 866 din Istoria literaturii române de G. Călinescu, scriitor avizat și altfel îndrituit decît memorialistul mărunțșar al cusururilor grosolane și prea aparente ale contemporanilor lui dintr-o jumătate de secol, a celui mai frămîntat secol; și avînd numai meritul de a fi supraviețuit multora dintre acești contemporani de-ai lui și de a avea astăzi răgazul și mai ales răvavul de a înfrunta, cu o pană abia ascuțită, buna conveniență din jurul lui și afecțiunea lui mișcată pentru un trecut plin totuși de suvenirurile vîrstei eroice.

„Sentimentele noastre față de prietenii defuncți, — spune însă filosoful grec de acum peste două mii de ani, — trebuie să ni le manifestăm nu jeluîndu-i, ci medîtînd asupra lor“.

Ceea ce și încearcă să facă aci memorialistul, înșirînd mai departe, — ca o ilustrație vie a judecăților de pînă acum, atît de aspre, — citeva amintiri din cunoștința foarte de aproape, din prietenia sau tovarășia lui de lucru cu Nae Ionescu, omul de „agitație conținută“, cum îl numește grafologul.

(Din Oameni văzuți de aproape)
(1900—1950)

Tudor OCTAVIAN

Afară din joc

1. În dimineața zilei de 12 septembrie, o mașină a procuraturii județene îi ducea pe judecătoarele Iosif, medicul legist Popa și procurorul Dinu, detașat pe litoral de o lună, în împrejurări pe care nimeni nu se grăbea să le limpezească, spre hotelul pensiune „Lebăda”, frecventat de actori, scriitori, pictori și prieteni de-ai acestora.

— Oprește, ceru procurorul și ridică, nici el nu știa de ce, dreapta. Binecuvinta, s-ar fi zis, strada pustie, ploaia ce nu conținea și plaja, fișia aceea mohorâtă de nisip, care se zărea pe alocuri prin gardul de treștii.

Soferul frînă și întoarse capul. Până la hotel mai era.

— Am o idee, spuse procurorul. E nevoie de o idee.

În realitate, nu avea nici una. Cereau, pur și simplu, o aminare. Dar de ce amina, n-ar fi putut să explice. Cel puțin nu atunci.

Linștea devenea stinjenitoare.

— Urită treabă, mai spuse Dinu.

Era prima anchetă ce i se încredința, după povestea prin care trecuse, și atât Iosif cit și legistul știau că era prima.

Iosif îl ajută. Așa interpretă Dinu cuvintele acestuia.

— Ne facem datoria.

— Oricum, zise Dinu, nu e un om oarecare. Se corectă: nu e un mort oarecare. A fost cineva.

Pentru mine, comentă sec Iosif, e un mort oarecare. Iar dacă insisti să știi ce gîndesc, am să-ți spun: e terminat mai demult. Era mort și nu-și dădea seama.

Legistul rîni. Un bărbat pipiriu și palid, care își dezvelea, din cînd în cînd, dinții. Vroia să spună ceva, dar se hotărî greu.

— Ce-i, doctore? îl chestionă autoritar Iosif. Un gen de autoritate de tată față de un fiu bîcșnic.

— Ce să fie? Nimic.

— Aveai o părere?

— „Nu vă învidiez. Pentru ce vă așteaptă, adică.”

— Pentru ce ne așteaptă, îl corectă binevoitor Iosif.

— Am un plan, interveni Dinu. Nu-l cîntă ce.

— E frumos ce spui. Eu n-am nici unul.

— E devreme, continuă Dinu. Oamenii dorm. Să nu intrăm deodată. Seamănă a invazie. Preciză stîngherit: E o lume a parte.

Iosif lăsă să se înțeleagă că era de acord. Că ar fi aprobat orice fel de idee.

— În fond, conchise Iosif, e lumea dumitale.

— Pe dracu, se enervă Dinu, doar n-am condus o brigadă mondenă. Îi cunosc, e drept, pe cîțiva. Altor le-am fost prezentat. În tinerețe, eram tare mîndru cînd reușeam să le string mîna. Cu timpul, m-a trecut. Ce crezi că e un procuror pentru ei? Un slujbaş, acolo...

Iosif clătină încet din cap. Cînd începea să-și legene capul masiv, de buldog bătrîn și apatic, mulți se înșelau și luau asta drept incuviințare. Firește, se înșelau. Își clătină bila cea mare doar cînd intenționa să spună că era dreptul fiecăruia să creadă ce vroia, dar că, în chestiunea în discuție, el avea să-și spună părerea altă dată. Că nu era nici o grabă.

— Venim după tine?!

Nu era pur și simplu o întrebare. Era modul lui preferat de a hotărî, adresînd întrebări.

Dinu se simțea stîngherit de întorsătura ce-o luaseră lucrurile. Ce să explice? Că se lăsa condus de o intuiție? Că se imaginase, într-o fracțiune de secundă, client ca oricare altul al celui hotel?

— Am să adorm, spuse Iosif. Pentru unul ca mine, somnul de dimineață conțenează. Mergi și pregătește terenul.

— Fața și așa foarte îngustă a procurorului se lungi a uimire. Dacă Iosif glumea, alesese un moment prost. Și oricare alt moment ar fi ales, era la fel de prost. Păcat că nu reușiseră să se cunoască. Păcat că nu vor avea niciodată răgazul. „Nu-s deportat”, cugetă Dinu. „Sînt detașat”. O lună, două și totul se lămurește.

— Nu e nimic de pregătit, zise el moale. Ploaia i-a sechestrat de o săptămînă în camerele lor. Pare un avantaj. În realitate, e o neșansa. Fiindcă sînt iritați... Plătesc un pat, mîncînc laolaltă cu ei... Au să mă vadă ieșind pe plajă. Ne salutăm, schimbăm cîteva vorbe. Nu anchetez; stau de vorbă. De ce să alerg și să pun întrebări?

Sînt procuror. Se va afla oricum. O să am grijă să se afle. Curînd, o să-mi pună întrebări. Capăt dreptul să fiu curios. Să pun, la rîndu-mi, niște întrebări.

— Important e s-o scoatem la capăt, mormăi aproape adormit Iosif. Dacă, bineînțeles, e vorba de o crimă.

Dinu ridică mina dreaptă. De astă dată, în chip de rămas bun. Trînti portiera și se depărtă în grabă. Purta un pardesiu tînesc, pe talie. Îl avantaja, pentru că era slab. Din spate, aducea cu un adolescent, care s-a trezit peste noapte vîlăgan. Astfel de pardesii aveau smecherii, care se învîrteau pe lingă autocarele cu nemțoaice bătrîne.

Cădea hotărît și se gîndea la Iosif. Tutela lui discretă îl scutea de o mulțime de sicilii. Iar ironia lui bătrînicioasă nu-i displăcea. Iosif era un om tolerant. Dinu abia învăța să fie. Cit despre crimă, era imprudent să te pronunți. Cei mort fuseseră un personaj voluntar și dezordonat. Bărbații voluntari și dezordonați au un sfîrșit misterios, chiar cînd sfîrșesc în patul lor. Dar asta se întîmplă arareori. Sînt, mai mereu, prin paturile altora.

În holul hotelului, Dinu fu abordat de un îns mărunt, gras, fără gît. Pe fața asimetrică, de slujbaş tocmît pe vecie, i se învîrșise, ca pe un muiat, o expresie umilă și tolbodată obraznică.

Unde-l mai întîlnise? Probabil, nicăieri. Scundacul era omul unei categorii sociale. Îți tăia calea în restaurantele cu o clientelă amestecată, în agențiile de turism, în găsca în administrația hotelurilor de mîna a doua și într-o mulțime de alte locuri unde te-ai fi așteptat să întîlnești funcționari mai îngrijiiți. În orice caz, cu un altfel de zîmbet.

— Bună dimineața, domnule procuror.

Dinu îl privi buimac. Fața i se lungi, pînă ce mușchii obrazilor începură să-l doară. Îl prinsese pe omuleț de cravată, chiar de sub nod, și îl obligă să se înalte pe călcîie. În mîna dreaptă avea puterea unui cric. De la recepție, o brunetă uscată, cu părul zburiit și chipul răvășit după noaptea nedormită, urmărea scena fără să se impacienteze. Ca și cum vedea zilnic procurori nervoși strangulînd directori de hoteluri.

— Ești chiar atât de informat? îl chestionă cu brutalitate Dinu.

Directorul nu-și pierdu surisul. Cîștiga, se vedea treaba, destul ca să nu se simtă ofensat la tot pasul. Avea o privire răbdătoare și sîmțoasă. Doar veștile deosebite de proaste i-o mai puteau schimba. La hotelul pensiune „Lebăda” însă nu mai sosise de multă vreme vești proaste. De cînd fusese numit director.

— Nu sînt informat, izbucni să gîngurească grăsunul. Am telefonat unde se cuvea. Și a sosit cine trebuia. Asta-i tot.

Dinu îi dădu drumul.

Mititelul își recapătă aplombul.

— „În plus, n-aveți geamantan.”

— Ce te face să crezi că sînt procuror?

Directorul ridică din umeri.

— Dacă nu-ți poliția, e procuratura. Pe poliști îi cunosc.

— Știi multe, nu?

— Destule, admise tîrăgănat măruntelul. Cîștiga timp, dar Dinu se gîndi că timpul nu conta. Cine socotește minutele cînd vine la mare? Cine se gîndește la timp, cînd nu mai poți întoarce din drum o secundă?

— Cînd va fi cazul, întrebă neatent procurorul, ca unul ce nu ținea neapărat să i se răspundă, al să-mi spui tot ce știi?

Directorul întîrzie. Își mesteca buza de jos, cum mestecă unii tutun. Cu aerul că lămurește o chestiune veche, cedă:

— Cînd va fi cazul...

Procurorul se apropie de ghișeu recepționerei. Arăta ca un turist neajutorat în căutarea unei camere.

— Aș vrea o odaie. Una oarecare. Nu-mi pot permite un apartament.

— Rămîneți mult la noi? îl întrebă prostiță fata. Îl căuta din priviri pe director.

— N-avem apartamente, o ajută directorul. Sîntem un stabiliment mai degrabă modest. Și prețurile-s mici.

— Doar oaspeții sînt speciali.

— Tradiția, oftă acesta. Juca rolul omului care suferă din cauză că atinsese. În tot ce întreprindea, perfecțiunea. Tradiția și calitatea serviciilor. Cele mai bune de pe întreg litoralul.

— Ori, cel puțin, din stațiune. Și dacă nu din stațiune, măcar din capătul asta de lume, unde nimeni nu se interesează de servicii.

— Avem o mulțime de diplome.

— Slăbește-mă cu diplomele, i-o scurta Dinu. Cînd o să-mi termin treaba, îți trimit și eu una. Dă-ți silința.

Își scoase buletinul și-l depuse înaintea fetei. Ea se infundă în registrul de primiri și începu să scrie de zor. Privit de sus, părul ei amintea de tufișurile uscate.

— La ce oră ați anunțat procuratura?

— N-am telefonat eu, răspunse fata speriată.

Directorul își controlă ceasul de mînă. Avea încheietura groasă și roză. Și un ceas mic, ca o bijuterie de damă, a cărui curea îl săpa un canal adînc în piele. Se uită apoi la pendulă. Un obiect nou, care imita o pendulă veche, unul din lucrurile familiare în casele unde, de ani și ani, nu se petrecea nimic deosebit. Rezultatul operațiunii: păru să-l satisfacă. Clienții speciali plăteau cu generozitate o serie de servicii speciale, între care și acela de a nu fi inoportunați decît dacă era absolut necesar. Prin grija rotofeliului, rareori era absolut necesar. Cîștiga timp ca să-l lase să doarmă. Niște oameni care nu se puteau lipsi de jumătatea de oră din zori.

— Nu-ți obosi memoria, îl ajută Dinu. Era case și jumătate.

— Sînteți un om remarcabil. Exact atunci am format numărul. Mi-au trebuit cîteva minute ca să-l aflu.

Lui Dinu îi venea să-l cirpească. Se abțînu. Nu lovise încă pe nimeni. Se uită fix la director și-și imagină că o face. Iosif avea dreptate: un hotel oarecare, un mort oarecare, o anchetă ca oricare alta.

— Unde e?

Directorul arătă cu un deget etajul.

— De unde ai știut că e mort?

— N-am afirmat că e mort. Am spus că-i teapăn și rece. Doar ce puteam să constat.

Directorul se temea de capcane. Stătea ca un bursuc într-o poiană și nu îndrăzneam nici măcar să respire. Privea înaintea, spre peretele gol, unde o mină providențială caligrafia răspunsuri providențiale.

— Vă vedeți atât de devreme? întrebă cu un aer nevinovat procurorul. Ce căutați la șase în camera lui? Nu te pierde cu firea. Mă mir, pur și simplu.

— Îmi ceruse să-l trezesc devreme. Mă duceau să-l băteam în ușă. De fiecare dată îl găseam îmbrăcat. Ca și cum nu închidea niciodată ochii. Mă invita înăuntru. De ce o făcea, n-aș ști să spun. Rămîneam cîteva minute, nu mai mult. Avea ciudățeni. Înainte nu fusese așa. Era și înainte sucit. Se purta, de fapt, ca și înainte, atîta doar că nimic nu mai avea sens.

„Ce vorbe înțelepte îți ies din gură, mincinosule”, se gîndi Dinu, prefăcîndu-se foarte mișcat de pâlăvrageala directorului. O dimineață fără nici un înțeles. O femeie telefonează dintr-un hotel urlînd în aparat: „L-au ucis!”. O voce rugînită, nu atât disperată, cît isterică. Iar

după jumătate de oră sună directorul. Cine pe cine ucide? Și, de ce? Femeia nu spune sau poate nu apucă să spună. Directorul — un cugetător melancolic: „Înainte nu fusese așa”.

— Ai dreptate, îl incurajă procurorul, ce sens poate să aibă moartea unui om? La început, nici unul. Parcă ai ține în mînă un ghem. Îl rostogolești și nu dai de capătul firului. Îți trece prin mîntie că e un ghem fără capăt. Dar ghem fără capăt nu există. Ba are chiar două. Acum ce crezi? Ce capăt avem în mînă: începutul sau sfîrșitul firului?

Directorul își plimba agitat privirea pe peretele din spatele lui Dinu. Mina providențială dispăruse.

— Nu-mi dau seama.

— Sincer vorbind, spuse Dinu uimit de ce-i vedeau ochii, nici eu nu-mi dau seama.

Ochii îi vedeau un fotoliu și-n el o ființă bizară. Un fel de maimuță bătrînă dormind cu gura deschisă.

— Profesorul Jacotă, șopti respectuos mititelul.

— Doarme aici?

— Lenevește. Avem o sumedenie de fotolii. Îi place să lenevească în ele. Toți cred că visează. E un caz. Profesorul nu doarme de douăzeci de ani.

Ca pentru a confirma cele ce se spuneau despre el, Jacotă deschise ochii și, din penumbra în care vegeta, le făcu un semn amical din cap.

2. La capătul plajei, acolo unde fișia de nisip se îngusta atît de mult, încît stuful bălții din apropiere părea să crească direct din mare, se zărea silueta filiformă a unei femei. Împietrise contemplînd talazurile ce spălau malul. Trebuia să te uiți cu atenție, ca să-ți dai seama că forma aceea hieratică era o fîpătură umedă.

DINU își lipi fruntea de fereastră. Asta voise dintotdeauna: să se plimbe, într-un firzui de septembrie, pe o plajă pustie, la capătul lumii. Își infundă mîinile în buzunarele pardesiului. Se găsea într-o cameră de hotel, prin care se perindaseră tot felul de oameni. Și oamenii aceștia atinseseră lucrurile și el nu suportă să pună mîna pe lucruri tocite de atîta folosință, să doarmă pe saltele frămîntate de sute de trupuri și să-și reazeme capul pe perne ce filtraseră respirația a nenumărate ființe prăbușite în somn.

Sînti un impuls de simpatie pentru omul acela impunător ce zăcea fără suflare pe patul unui hotel de categoria a II-a. „E terminat mai de mult. Era mort și nu-și dădea seama”.

Se întîlniseră în cîteva rînduri. Fusese amabil. Știa să fie foarte amabil. Îl prinsese cu delicatețe de braț și i se destăinuise: „Se închide cercul”. Iar Dinu nu găsisese altceva mai potrivit decît să întrebă: „Care cerc?”

Era prea tînăr. Și, mai ales, îi mergea prea bine ca să se gîndească la faptul că exista un cerc care trebuia, la un moment dat, să se închidă.

Lipit cu spatele de ușă, directorul hotelului îi urmărea răbdător fiecare mișcare. Se deprinsese să aștepte și să nu i se vorbească. Dinu privea în direcția femeii de la capătul plajei.

Deși nu avea cum s-o vadă, grăsunul și-o imagină. La ce altceva să privești la ora aceea, dacă nu la smîntita care se trezea de cu noapte ca să înghețe pe mal?

— E Irina, spuse el.

— Cine-i Irina?

— O poetă. Face gimnastică ritmică. Dacă o întreb, îți explică ce înseamnă. Sustine că aduce fericire. Celui care o practică, bineînțeles.

— Vorbește despre fericire?

— Aici oamenii vorbesc despre fel de fel de chestii. Mai ales seara. E un hotel de care lumea se atasează. Mă bucur de încrederea clienților. Mă străduiesc să nu-i dezamăgesc. Se simt excelent.

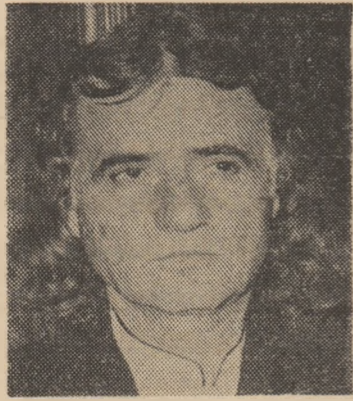
— Nu tot, îl temperă Dinu. Unul dintre ei nu se simte deloc bine. E mort. Sau, dacă preferi, dezamăgit.

(Din romanul cu același titlu în curs de apariție la Editura „Eminescu”)

Nouăzeciști la orizont I (Ion Stratan, Ioan Groșan)

Jurnalul de vise

Să fie mai bună decât „Lucaferul”? (Eugen Uricaru, Petru Poantă)

79 — 23 AUGUST. Grajdul casei din Tirgu-Bujor fusese transformat în bucătărie de vară. Tocmai priveam la o

femeie trupeșă, îmbrăcată într-o rochie albă, scurtă (i se vedeau pulpele pline, curate, fierte în miresmele domestice, de bucătărie) trebluind la plita incinsă, când mi-am dat seama, cu groază, de iminența unei mari primejdii. Eram căutat. M-am ascuns în podul closetului din fundul curții, un closet cit o casă, cu două compartimente, cu pod, cum am spus, spațios (acolo țineam unele vechituri) și acoperiș cu tablă zincată. Strigat, m-am făcut mic, răsturnat într-o poziție incomodă, cu picioarele în sus, de mi se vedeau numai tălpile de la pantofi, deodată devenit copil. Îmi cistigasem proprietatea de a fi invizibil. Scenă foarte stranie: maică-mea și mătușă-mea (sora lui tata) urcând pe scara proptită la gura podului, au cărat un cadavru, un mort necunoscut, pe care l-au zvirlit într-unul din closetele de jos, acum apărut sus și pătat și plin de o mociară cafenie. Stiindu-se singure, în perfectă siguranță, procedaseră cu multă stăpânire de sine, efectuând un ritual macabru, care părea însă să nu le impresioneze. M-am pomenit singur în curte, pleostit, dezorientat. Primejdia însă nu trecuse. Ba chiar, simteam, se accentuase. Din pod, fără vorbe mă amenința cineva. Ras în cap, cu trăsăturile dilatate, rinjite, schimonosite parcă de un vânt năpraznic mă țintuia cu privirea un om (semăna sau chiar era cumnatul meu), începând să gesticuleze dezordonat, violent (în locul acela nu mai exista perele) și l-am înfruntat pe individ. Aici lucrurile se precipită: luptându-ne, îi rup lama sclitoare a cuțitului cu care mă ataca, împlintindu-l în același timp, întreg iarăși, exact în creștet (piriitură seacă); execut o mișcare înșelătoare și-l fac să cadă și împingându-l puțin cu capul în jos, să-i intre, de lovitură pe scindura groasă a primei trepte și mai adine în craniu, cuțitul (ceea ce, îngrozitor, se și întâmplă); îl asist de aproape, pe urmă, în curte, cum se rostogolește pe tropte, cum încearcă să se scoale și să se repeadă la mine, cum se răstoarnă și se zbate, sincopat, se chircițește și micșorează, incremenind, într-un ghem diform, inofensiv, în afara nu numai a conștiinței ci și a materiei, șters pur și simplu de parcă nici n-ar fi fost. Senzație de ușurare, fără nici un fel de remuscări, de a fi făcut ceea ce trebuie făcut, cu scîrbă dar și cu o îndreptățire în al cărui motiv, fără să-l știu, credeam că toată țaria.

M-am trezit sfîșiat de o mare singurătate și tristețe.

★

74 — 23 IULIE. Am plecat să ne cumpărăm alimente; eu, Nichita și Papi. Am nimerit, singur, într-un magazin sordid, cum nu află decît pe la periferiile orașelor de provincie. M-am oprit la o omuleț care era vinzătorul; nu mai vroia să mă servescă; închiseră chiar atunci. Am insistat și cumpărat un pepene verde (coaja avea picături cum brobonese după o vreme unele obiecte scoase din frigider) și o jumătate de cap de porc (se vinde astfel de jumătăți hidoase pentru răcitură). Mi-am așezat cumpărăturile într-o sacosă, într-o geantă neagră și am dat să plătesc. Omulețul m-a tras discret afară; am mers împreună pe o stradă cu case din cărămidă puțină și lemn mult (una, mahonie, total din lemn, nu era altceva decît un dulap cu etaje de mărmi diferite); am dat citeva colțuri (drumul l-am făcut și invers mai apoi) și în sfîrșit m-a lăsat să-i plătesc (o sută de la care am primit corect restul de cincizeci de lei) și la explicația lui (se ferea să nu-l vadă nevestă-sa) am ris amuzat. Stupefacție: omulețul (îmbrăcat într-o salopetă-manta, lungă pînă la pămînt, de nu i se vedeau nici picioarele, de doc albastru, murdărică) n-avea cap.

★

71 — 14 IULIE. Zburam la înălțime joasă printr-o pădure, printr-o livadă, cu arbori sau pomi uniformi, înșiruiți la intervale egale. Nu le atingeam crengile, de un verde cum nu au frunzele decît înaintea de ploaie: curat, lucios, intens. În iarba deasă, cu fir subțire, mătăsoș, bățut, erau mere mari, galbene cu dungi roșii.

★

80 — 27 AUGUST. Nu știu pentru ce venisem, ce căutam într-o sală de așteptare a unei instituții necunoscute (era poate

un spital? !). A apărut un fel de asistentă, de doctoriță (semăna cu Bobo), deși, nefiind îmbrăcată în alb, nimic nu mă îndreptătea să-i acord această profesiune. A început să vorbească, ironizându-se ușor, cu Nicolae, apărut și el nu se știe de unde, așezat comod pe un scaun, degajat, picior peste picior.

Relațiile dintre ei se înăspriseră, deveniseră critice. Fata, la o replică a lui probabil mai tare, a început să-l privească atent, cu o față imobilă, de mioapă pînă cînd, lucru de mirare, Nicolae a roșit puternic (asta nu i s-a întîmplat, cred, în realitate niciodată). Am plecat cu această față, cu un vehicul ciudat, un fel de sanie, pe care o făceam să alunece sute de metri propîndu-mi doar, cu o scurtă izbîtură, talpa în zăpadă (era iarnă și treceam pe lîngă un parc imens, în interiorul lui plin de arbori deși, înalți, verzi). Trebuia, nu știu cînd hotărîsem asta, să ne căsătorim, deși ne văzusem abia pentru prima oară. Am făcut o vizită de rigoare la o rudă de a ei (soră, mamă, mătușă sau ceva asemănător) pentru a-i comunica vestea. Am colț pe o stradă ușor în pantă, podită cu pietre late de riu, cu iarbă și frunzișuri prăfuite, sfîrșite de vară și-am pătruns într-o casă, într-o vilioasă cu aspect provincial, sărăcăcios deci, dar cu un anume parapon. Într-o rochie lungă, de culoare închisă (maro parcă) închisă cu un lîntisor de metal, garda m-a primit cu decentă bucurie, m-a invitat la o cafea sau o dulceată, vrînd să-mi vorbească despre fata care urma, sau chiar începuse să-mi fie soție. Am remarcat în treacăt (starea mea sufletească era de înșeț) obiecte din încăperea: erau fără asperități, lucioase, din ipsos friabil, gol pe dinăuntru.

★

7 — ALT VIS. Eram în piață (Piața Romană poate) și intrigat de pustietatea ei. Colacul pieții a început să se albească și să se ridice încet în aer. S-a îndepărtat către Nord-Est micșorîndu-se treptat și devenind tot mai dens, mai alb. Ceva în genul unei farfurii zburătoare. Odată cu deplasarea, lentă, cum spuneam, în interiorul obiectului circular, luminos fără exagerare, simteam o accelerație, o pulsație tot mai grăbită și intensă. În secunda opririi, obiectul, de forma acum a unei anvelope de cauciuc de mașină, plin de o forță necunoscută, mascat în alba și înșelătoare lui luminozitate, a început pur și simplu să mă absoarbă, să mă transforme radical — în ceva ce poate fi absorbit, supt. Nu se auzea nici un sunet și totuși eu eram pe cale de a fi înghițit. Simțeam (ceea ce era îngrozitor): acest coiac-burtă, sora care și pornisem, nu mă va înghiți doar; mă va transforma în nimic. În acea pată neagră, foarte ușor albăstruie, indiferentă și totuși la pîndă, atroce, din mijlocul lui.

★

13 — 5 MARTIE. Am visat o mașinărie ciudată, cu tot felul de țevi și țevisoare, roți și roțițe, care folosea probabil la încălzit. Era așezată într-un fel de magazie, asemănătoare atelierului lui Mircea; podeaua nu acoperea toată suprafața camerei și o fisie destul de mare, din dreptul ușii rămînea numai cu cimentul. Pe scinduri și pe urmă și pe acest ciment a-nceput să curgă motorină sau ulei; un lichid gros și negru, în orice caz. L-am auzit pe taică-meu umblind la ușă. Îmi spunea ceva dar nu înțelegeam ce. Ușa o închisesem să nu mă deranjeze nimeni. Reparam probabil instalația și, nervos, vroiam să fiau singur.

★

14 — ALT VIS. Visul este în directă legătură cu cartea lui Thomas Mann „Iosif și frații săi”, reproducînd ideea căsătoriei lui Iacob cu cele două fiice ale lui Laban, Rahila și Lia. Eram într-un fel de atelier-bucătărie, căsătorit cu o fată și urmînd să mă căsătoresc și cu cea de a doua. Aceasta era însă un copil-femeie, un soi de momie învelită în alb, pe care o țineam în brațe, stînd pe un scaun și sprîjinindu-mă de o sobă, de plită și minerul ei alămit. Momia, din care vedeam doar pinza, era extraordinar de grea și mă răs-

turna încet, cu scaun cu tot, către sobă. M-am trezit înainte de-a cădea. N-am văzut nici una din figurile femeilor.

★

15 — 6 MARTIE. M-am trezit strigat dînd-ărușii camerei mele. Era taică-meu: prezență luminos-măreață. Strigat de arhangel: Grigore, ești aici! sau: Grigore, sint aici! sau: Grigore! Aici! Era una noaptea.

★

23 — 14 MARTIE. Visul se-ntimpla în curtea casei părințești din Bujor. O trimisesem pe maică-mea să-mi aducă, urgent, ceva trebuincios, probabil pentru boala lui taică-meu. Era grabă mare. Biată maică-mea, chinîndu-se să vină mai repede, făcea eforturi inutile, galbenă la față, sfîrșită, cu mina dreptă cumpănîndu-se în aer, dezarticulată (am văzut la un pictor italian din renaștere ceva asemănător: un fel de sfînt paralytic). Trebuia să traverseze întreaga noastră curte de la closet către casă și mie mi-era foarte milă de neputința ei. I-am luat eu insumi din mînă acel pachet trebuincios, o cutie poate sau o bucată dreptunghiulară de slănină.

Eu insumi m-am deplasat cu greutate și resimțînd dureri în tot corpul, cu o viteză care nu mă satisfăcea, improprie dorinței și neliniștii mele. Tot visul era patronat de o imagine subînțeleasă, dacă pot spune astfel, care mă urmărea dintr-un colț al conștiinței: o cutie de metal care trebuia să cadă ermetic, să închidă un spațiu nedefinit, lăsînd să-i scape printr-o deschizătură anume făcută doar un fir, un lanț argintiu. Senzație de straniețe și spaimă: cutia avea dimensiunile unei case.

★

34 — 29 MARTIE. Am căzut de pe scaun, înghesuit între masă și perete, mult mai mic și greu decît în realitate, sufocîndu-mă, cu luciditatea morții, auzînd glasuri: „a murit!”, „e mort!”. (Scena se petrecea în salonul Casei Scriitorilor, în colțul cu fereastră care dă spre curte). Visul a durat aceeași clipă în care, adormînd, m-am trezit. Mă uitasem la ceas cînd am stîns lumina și cînd am aprins-o. Era aceeași oră: 1.30.

Dimineața mi-am mai amintit două vise. Primul: într-o cameră mare, cu Cezar Baltag pe pat, alături, nereușind să-l trezesc; îmi trebuia adresa lui și nu o știam cu foarte mare precizie: mi-o cereau doi oameni, unul dintre ei fiind șoferul Ilie Ruse. Al doilea: mă întorsesem dintr-o lungă vacanță, într-un salon asemănător celui al internatului de la Șosea (internatul Sf. Sava), un dormitor cu paturi pe trei rînduri, învelite în cearșafuri albastre, cu o fereastră mare, cu un calorifer grosolan; venisem în fugă să-mi iau lucrurile (în vederea altei plecări) și trei băieți, locuitorii, trei bărbați de fapt, se scuzară: îmi mincaseră adică hrana („altfel s-ar fi stîrvit!”). Îmi folosiseră hirtiiile, caletele, revistele, cărțile („nu știam dacă o să revii”) dar îmi păstraseră hainele, mă ales paltonul negru, prins într-un cuier-pom, către care m-am și îndreptat grăbit. Din cei trei, înconjurat de toate paturile, de reviste, cărți desfăcute, unul, brunet și mic de statură, mi-a rămas pe retină: îmi arăta, cerîndu-și iertare cu umilîntă dar și cu vilenie, un caiet-ocelșov, în felul unui Lacerousse, cu foile albe însă, nescrise; vroia să mi-l înapoieze sau ridica doar din umeri, cu acea mută ripostă de „n-am avut încotro!”. Nu-mi dau seama, dar atitudinea lui, ceea ce vroia să-mi spună prin acest gest, era hotărîtor pentru tot visul.

★

36 — 3 APRILIE. Am visat o cameră de spital, sordidă, cu baie și murdărie pe parchet. În stînga, era un pat lung, înalt,

cu salteaua desfundată, de unde, explicaseră cei în drept, toată mizeria camerei-pat în care fusese adusă de urgență (n-am văzut-o dar o știam perfect) o femeie în negru, nefirească de lungă, depășînd orice realitate: o sinucigașă, se pare. De față erau doi indivizi, cu chipurile pleznind de o sănătate nefirească, cu obraji mai degrabă opăriți, arși decît intens bronzăți: unul era Ion Gheorghe, celălalt un necunoscut; rideau de mama focului. Secvența imediat următoare — secvența cheie: un landou în care se născuseră trei gemeni, pe care-i știam dar nu i-am văzut.

★

42 — 17 APRILIE. Mă aflam într-un cartier mărginaș bucureștean sau mai degrabă într-un orașel de provincie, cu străzi înguste, pavate cu piatră de riu, cu case cu un singur etaj, cu pomi plantați pe trotuare neregulate; de fapt, plimbîndu-mă, stăteam de vorbă cu Titus Popovici, în vervă, fără a fi prea vesel, corect îmbrăcat deși ușor sărăcăcios; tot cu el m-am întîlnit, m-am reîntîlnit, bizar și după ce am visat visul propriu-zis. Iată-l: Pe un promontoriu zidit numai din trei pereți, acoperit sumar în pantă, există, la mijloc, un fel de bazin, din piatră neagră lustruită, cu marginile rotunjite de întrebuințare și mai ales de trecerea timpului — un sarcofag, mi-am dat seama după ce am intrat în el și l-am probat, dîndu-mi seama de măsura lui adecvată scopului; la capătul dinspre perete, după ce i-am cercetat, destul de sumar de altfel, dimensiunile, exista un fel de postament în trepte, plin cu reliefe, icoane, cruci, obiecte de cult neidentificate, pe care (citeva dintre ele, de fapt) mi le-am însușit la plecare continuînd să le privesc și învîrt în mîini și după ce-am depășit cu mult incinta aceea stranie.

★

2 — 18 FEBRUARIE. Din nou cele două ferestre: cea de la Otopeni și cea de la Mogîșoia. Le vedeam, dacă se poate spune, pe amîndouă deodată, una într-alta. Din cea mai mare, de la Mogîșoia, o smulgeam, o rețineam cu greu pe cea mai mică, de la Otopeni, împalidată de lumina în ceață a zorilor. Totul se petrecea în vis dar era un fel de vis dirijat. Conștiința mi se trezea mai repede decît simțurile.

Mai aveam încă vreme să simt cu tot trupul cum se smulge din mine și zboară, se topește imaginea ferestrei de la Mogîșoia. Obsesia ferestrelor se traducea prin stabilizarea la o fereastră singură.

Cînd o știam intactă pentru întreaga mea ființă reușeam să adorm.

★

3 — 19 FEBRUARIE. Am visat un soi de accident de mașină. Eram cu Eugen și am trecut cu o mașină mare, grea, un fel de locomotivă, peste un drum interzis. Ciudățenia: șinele, cabina din acripiere, tot peisajul din jur, cu blocuri, arbori și oameni era liliput. Într-un fel jalnic însă, urit, murdar. Parcă am simțit chiar o vagă boare de ălel industrial învechit, stricat. Următoarea scenă: ne-am îndreptat spre un fel de consiliu de judecată, trecînd prin fața unei clădiri mari, luminată de noapte cum se vedea dinafară dar în plină zi înăuntru. Pe trepte mă chema o fată tină, blondă, cu tenul bronzat, cu ochi de un albastru intens.

Panică: fața ei bronzată avea o piele aprinsă, gata să se coajască deși părea în același timp să fie de metal. Nu metal înroșit în foc. Metal roșu pur și simplu. În sala de judecată, Eugen, înconjurat de mulți oameni în negru, se apăra zîmbind.

Era singurul din toată adunarea care purta un costum deschis.

Teatrul popular religios

POET, miniaturist, imunolog, copist, popularizator al scrierilor lui Anton Pann, Ioan Barac, Vasile Alecsandri și alții, traducător și ilustrator al lui Eugène Sue, Dumas și Gessner, Picu Procopie Pătruț (1818—1872), călugăr la schitul Scheia în anul 1849, deține în cultura română un loc unic. Opera sa poetică este vastă, incluzând atât prelucrări cit și creații originale legate de sectorul religios.

Dramaturgia sa a stat în atenția cercetătorilor încă din primele decenii ale acestui secol, iar versiunile sale asupra **Irozilor** sau drama religioasă **Mironosițele** au cunoscut o oarecare circulație în mediul rural din jurul Sălistei. Drama **Mironosițele** beneficiază de o publicare în anul 1885, într-o antologie a lui Petru Băncilă, pentru ca în 1932 textul să fie analizat prima dată de D. St. Petruțiu în **Anuarul Arhivei de folklor**. Drama este unică în peisajul literaturii religioase românești legate de obiceiurile tradiționale ale sărbătorilor legale bisericești. Pentru perioada Crăciunului există în întreg spațiul românesc o bogată literatură dramatică, iar un portret-robot al acestora ne oferă chiar Picu Pătruț prin cele cinci versiuni ale **Irozilor**, în care se contopesc și elemente de **Vicleim**, dar și de folclor laic. Până la crearea dramei **Mironosițele** cultura popular-religioasă românească nu beneficia de un misterium care să trateze mitul pascal.

Compoziția literară a lui Picu Pătruț se cristalizează în jurul unor „loci comuni” extrase din tradiția bisericească, iar originalitatea ei constă în arta combinării conștiente, precum în arta bizantină a secolelor XII—XIV. Dramaticitatea miniaturilor, imaginea scenică surprinsă în episodul biblic ilustrat stau măturie în acest sens. Receptarea divinității se produce pe baza unui refuz al artificialului într-un flux retoric întreținut de decupaie scenice. Impresia de fragmentar e dată de succesiunea nelegată a scenelor dialogale (rezolvată în spectacolul de la Teatrul Mic prin prezența corului), de o teatralitate accentuată, pregătind reacția finală: exaltarea. Drama beneficiază de o bogată mișcare scenică și de interesante indicații de regie, dar și de citeva elemente exterioare religiosului (accente de bocet).

Importanța spectacolului de la Teatrul Mic — **Minunea învierii lui** — în regia lui Cristian Hadjicula, după această dramă, depășește cadrul pur ocazional și trece în zona culturalului, demonstrând existența unei modalități de readucere în circuit a valorilor teatrului popular-religios și, în caz particular, de recunoaștere a aportului crinichului sălăștean la acreditarea pe teren românesc a unei teme.

Problemele și dificultățile pe care le ridică o astfel de întreprindere curajoasă ca aceea săvârșită de Teatrul Mic sînt diverse și pornesc nu atât de la concepția regizorală, cit mai ales de la funcția actorului și de la situația scenică specială. Regizorul accentuează ideea ritualicului pe fondul unui hieratism de esență bizantină căutînd să nu obnubileze caracterul didactic al textului și nici încărcătura sa persuasivă. Viziunea regizorală personală se putea baza pe textul mult mai generos al prelucrării lui Victor Ion Popa. Altfel, se ajunge la situații de artificialitate nejustificate în economia scenică. Prima se referă la împovărarea spectacolului cu motivul mielului, căci deși debutul se produce sub semnul jertfei pascal, acesta nu devine un memento sau un leit-motiv încadrat într-o serie de justificări ulterioare. Reproșul se adresează nu semnului ca atare, cit motivației lui contextuale. A doua situație privește scena apariției **Ingerului** ca un **deus ex machina**, lipsit de orice însemne definitorii pentru el sau lumea din care vine și ridicat în mod didactic pe un soclu.

Cea de-a doua problemă e ridicată de funcția actorului într-un astfel de spectacol. „Practicienii”, interpreții unui spectacol religios, erau indivizi familiarizați cu un anume tip de „dare în spectacol”, dar și cu forma și conținutul său. Un rol predominant au, deopotrivă, mișcarea scenică, dar mai ales poziția corpului ce trebuia să se înscrie în limitele unui hieratism formal și intonația, care cel puțin în cazul grupului mironosițelor nu funcționează ca element caracterizant, cum ne indică însuși autorul prin dese referiri didascalice.

De asemenea, se ridică și problema măștii. Aceste aspecte nu atenuează importanța culturală a spectacolului în care un rol esențial îl are scenografia Mariel Miu, atât prin funcționalitate, dar mai ales prin expresivitatea ei. Bazat pe ideea de comuniune între sală și scenă și a refacerii unei atmosfere de exaltare mistică, spectacolul își împlinește scopul moral, educativ și celebrativ, atât prin remarcabila strădanie de echipă a actorilor în care se află Leopoldina Bălănuță, Dan Condurache, Carmen Galin, Păpăndur, Ioan Chelaru și alți membri reputați ai trupei, cit și prin contribuția corului studențesc al Institutului teologic.

Ioan Cristescu

Unchiul Vanea de Cehov, premieră în 1983 la Actor's Theatre of Louisville din Statele Unite ale Americii, în regia lui Alexa Visarion. În fotografie, Lee Anne Fahey (Elena Andreevna) și Lili Flanders (Sonia)

Vînătoarea de șopîrle

SE va scrie, poate, cîndva, istoria atât de chinutei literaturi dramatice românești din a doua jumătate a secolului douăzeci. Nu e vorba de cronica dramaturgiei tipărite și (ori) reprezentată pe scenă — care-și cere și ea clivaje necesare — ci de modul de considerare a acestei literaturi, în principiu, drept **imperfectă**, modelabilă de la manuscris, în timpul pregătirii spectacolului, după realizarea lui și chiar la multă vreme de la încetarea seriei de reprezentații. Nu cred că a existat vreodată o importanță care să fi ajuns la cititor sau spectator integral așa cum a scris-o autorul. În deceniul șase, ca urmare a unor cronici dramatice apărute în ziare și reviste oficiale, autorii erau obligați de un for de partid să-și modifice textul, ca și cum ar fi fost vorba de înlăturarea unor deficiențe din activitatea vreunui magazin comercial sau a unei cooperative. Aurel Baranga și-a schimbat complet o piesă după ce i-a fost criticată în „Scinteia”. **Recolta de aur** (din 1949) a devenit **Întro noapte de vară** (în 1951). Dar „versiunile remaniate”, aici și în alte cazuri, i-au displicut, mai tîrziu, într-atît autorului încît nu le-a mai inclus în ediția de opere complete (1978). Recitînd tot ce a scris pentru teatru, a făcut următoarea precizare: „Din cele douăzeci de piese tipărite, n-am oprit decît zece, celelalte fiind eliminate, nu din alte motive, dar pentru că mi se par excentrice interesului estetic”, iar din acestea zece, „am eliminat impuritățile”.

S-a inițiat, la un moment dat, procesul public intențat unul dramaturg pentru „greseli ideologice”. Unul din primii inculpați de acest fel, Teodor Mazilu, a avut parte de o odioasă punere la stîlpul infamiei, din care cu greu și după mulți ani și-a putut reveni. Au fost instaurate comisii speciale de lectură, apoi de vizionare, de supravizionare, și de ultravizionare după premieră, precum și de lectură secretă tîrzie. Cu timpul s-a insinuat, în convingerea mai tuturor oamenilor de teatru, necesitatea obligatorie a perfecționării scrierii cu ajutorul altora, sau chiar de către alții. Autorul intra în contact cu secretarul literar, care îl „ajuta” să refacă scena, tablouri, să scrie alte dialoguri. Trecînd la director, piesa avea parte de alte observații practice, contrazicîndu-le uneori pe cele anterioare. Intrată în masinările consiliilor artistice, ea era forfecată, hăcuită și pe urmă trimisă la Minister, ori la Consiliul Culturii (ulterior numit și al Educației Socialiste) unde autorul era chemat ca să i se impună modificări, citeodată drastice, sau să fie „dat cu capul de pereți” pentru că a scris-o, nu cumva să repete eroarea. La acest festin lăbărtat al transformărilor, cu autorul (iar

uneori fără el) participau mulți. Au fost nu puține proteste publice, sarcastice, o luare de poziție categorică a lui Horia Lovinescu, s-au scris articole de împotrivire, pamflete, scrisori deschise către autorități, memorii. O clipă, strîsoarea a slăbit. Apoi a căpătat o vigoare de menghină. Curios: pe nesimțite au început să apară și în cronicile noastre, ale criticilor, sugestii adresate scriitorului de a **schimba** un personaj, un set de dialoguri, o situație, considerîndu-se că astfel el va fi sprijinit să devină perfect. Fiește, fiecare dintre critici aveam idealul nostru de perfecțiune...

Cam de un deceniu încoace a dispărut orice preocupare privind calitatea, ori măcar aspectul literar și dramaturgic al piesei. S-a instaurat cea mai sălbatică, și în cele mai primitive forme, cenzură politică. A început — sub conducerea directă a unei persoane special desemnate, Tamara Dobrin, obscură fostă profesoară, fără nici o tangență cu lumea scenei, animată de o ură zoologică neistovită, împotriva autorilor, regizorilor, criticilor, — vînătoarea de șopîrle. Orice piesă nouă românească era privită ca suspectă, un tufiș care ascundea micile saurine, — perfide aluzii, alegorii, parabole cu skepsis, vorbe în doi peri, periclitînd siguranța statului și vizînd subreptice pontifii autorității supreme. Din comedia satirică **Gărgărița** de Ion Băieșu s-au eliminat atîtea scene încît, în transpoziție spectaculară, acțiunea a devenit ininteligibilă. Controlul zis politic asupra dramei **Evel mediu intîmplător** de Romulus Guga a continuat în tot răstimpul cit s-a reprezentat piesa, cu mereu noi pretenții de eliminare a unor replici. Drama **Insomnie** de Adrian Dohotaru, masacrată, cu obstinație, luni de zile, a fost apoi scoasă de pe afiș vreme de aproape un an. S-a reluat, și pe urmă s-a interzis definitiv. La fel s-a întîmplat cu savuroasa comedie a lui Viorel Căcovanu, **Mă propun director**, a cărei odisee incredibilă, pe la toate forurile și pensanele potente, durează de 9 ani. Asemenea cu **Concurs de frumusețe** de Tudor Popescu, căruia, ulterior, i s-au interzis trei piese la rînd: **Transmitem în direct**, **Șarpele monetar** și **Sisif cel Mic**. Din drama **Mormîntul călărețului avar** de D.R. Popescu s-au extirpat tablouri întregi, printre care acela ce evoca procesul și uciderea lui Pătrășcanu. A cincea lebădă de Paul Everac a fost scoasă abuziv de pe afiș după o serie lungă de reprezentatii bine primite de public și de critică. Reprezentată cu dificultăți mari, în provincie, **Paracliserul** de Marin Sorescu n-a mai fost ulterior admisă pe alte scene.

Se invocau pretexte politice, ideologice, doctrinare, morale (odată chiar religioa-

se), dar mai ales motivul de **inoportunitate**; „Nu e momentul!” era deviza de pe steagul negru al unei haite de vînători profesioniști cu funcții bine plătite, dar și amatori, care se repezeau asupra fiecărei pagini de text dramatic cu necruțare și fără alt temei decît zelul de a descoperi îngrozitoarele șopîrle, de a demonstra că „nu e cazul”, „nu servește intereselor noastre”. Zece de scriitori n-au mai apucat să debuteze, fiind blocați de la prima lectură în faimosul for de jandarmierie culturală.

CITEȘTI azi somațiile cenzurii exercitate de (și prin) fostul Consiliu al Culturii și ai impresia că sînt formulate de halucinați, oameni pe care groaza îl face să vadă strigoi în cuvinte. Iată, de pildă, pentru ce a fost chelfănită și mursecată aproape șapte ani comedia satirică **Trăsură la scară** de Mihai Ispirescu, acceptată de Teatrul „Notara” și trecută prin 12 vizionări, după fiecare din ele, cerîndu-se alte schimbări obligatorii: autorul notează prezența în decor a unui panou gol, purtînd inscripția: „Cinste lor” (inscripția cenzorilor: **Se scoate!**). Luminile reflectoarelor se aprind pe un bizar mecanism, conglomerat de roți, arcuri, elice, pedale. Cîteva roți poartă — ca într-o organigramă — și diverse notații: „Potențial”, „Decizie”, „Fenomen”, „Acțiune”, „Efort”. (**Se scoat!**) Un personaj care intră în scenă, se uită într-o oglindă, privește mecanismul în chestiune și „scoate un sandvici din care mușcă cu poftă”. (**Să nu mănînce; fără sandvici!**) Apoi se duce spre biroul său unde, „în cămașă, cu cravată desfăcută”, se reasează. (**Să n-aiă cravata desfăcută, să nu stea fără haină!**). Prima lui replică (scriind): „Vasăzică, parte integrantă, mesageră a tradițiilor, mișcarea a înregistrat și în județul nostru...”. (**Să se precizeze natura mișcării, iar cuvîntul în sine să fie folosit cit mai puțin!**). Altă replică a eroului e „Nu primesc audiențe”. (**Să se taie „audiențe”!**). Pe urmă: **Se scoate integral, N-ajunge, că, la „Ziua femeii”, cînd s-a solicitat „Rîta” vocal, n-am avut un lucrător în colectiv s-o execute? Unul nu s-a găsit. S-au interpretat alte teme-tici pe linie de romanțe...**. De aici încolo se manifestă un adevărat delir al extirpării vorbelor. Se taie amplu, conturăm, stadiu, direcție, cantitativ și calitativ, sarcinile, răspunderile, tot mai dinamic, elocotitor, și, firește, oximoronul principal al piesei, **mișcarea stă!** Paginile textului sînt înroșite. După ultima vizionare s-a socotit că mesajul lucrării nu e satisfăcător, lipsind personajul pozitiv. S-a cerut deci adăugarea unui prolog și a unui epilog în care un tînar al zilelor noastre să le precizeze spectatorilor că personajele nu-s reale și că peripecțiile se petrec într-un muzeu. De convență cu autorul, după premiera oficială, actorul în cauză a interpretat cu o cruntă bătaie de joc acest rol.

Sigur, au fost autori care au considerat că vama plătită astfel nu e totuși prea mare pentru ca produsul lor să treacă pe scenă. Și adesea au avut dreptate. Mai ales cînd li s-au cerut numai tăieturi, pu și adăugiri. Au existat și dramaturgi care au respins ingerințele și și-au retras piesa. Au funcționat și înțelegeri secrete cu directori, cu regizori, cu secretari literari și uneori chiar cu funcționari locali luminați, pentru restabilirea a ceea ce se scosese și repararea a ce se stricase. O mare înțelegere au manifestat, în genere, editorii: ei scînap adesea cenzurii exercitate de forul teatral. Dacă avem azi literatură dramatică, multe piese valoroase, de o actualitate probată (unele așteptînd încă trecerea din pagina tipărită pe scenă) acesta e rezultatul unei îndărătnicii creatoare benefice, favorizate de un complex de factori ce au acționat în sensuri contrare recomandărilor și presiunilor oficiale. Și avem a recunoaște multor dramaturgi, ca și colegilor lor prozatori, poeți, critici, curajul civic, demnitatea scrisului, conștiința unei misiuni ce transcende clipa și care a putut învinge conjunctura prin spirit cutezător.

Valentin Silvestru

Scenă din **Rinocerii**, de Eugen Ionescu, pe scena Teatrului din Birlad, regizor — Bogdan Ulmu

„Nu văd de ce ne mințim în continuare”

— Stimate George Constantin, de multă vreme am tot așteptat proiectul unui interviu cu dumneavoastră, — din instinct de conservare: vi s-a dus vestea că ați fi un tip foarte dificil și foarte dur...

— Știți din ce cauză? Din cauza timidității. Toți timizii trec dincolo... Și, ca să poți să trăiești în teatru, în mijlocul atitor oameni care nu sînt chiar așa de simpli de mestecat, trebuie să-ți construiești o carcasă. Ca să poți să existe. Altfel ești înghițit, ești sfărîmat!... Lumea teatrului nu e una idilică... imi aduc aminte, acum vreo douăzeci de ani, m-a invitat Penciulescu la „Mic”, să joc în Tango-ul lui Mrozek, și acolo am întâlnit niște mari actori, care, pe lângă faptul că erau mari actori, erau și niște canibali: dacă nu erai atent, te trezeai arșice! Era o luptă îngrozitoare în scenă; și spectacolul era extraordinar, cu Olga Tudorache, Rebenjiuc, Cotescu; nici nu erau de imaginat menajări reciproce; în clipa cînd intră în scenă, fiecare nu mai are decît un singur Dumnezeu: al lui. Și dacă nu ești cu Dumnezeuul tău, gata, ai pierdut trenul, a trecut, s-a dus!...

Transcrisă de pe bandă, convorbirea care a urmat a acoperit 49 de pagini! (dar, citim, pentru un scurt interviu cu Al Pacino, un ziarist american a transcris 2000 de pagini...) 49 de pagini orientate spre zone dintre cele mai felurite, inclusiv spre politică (dar politica o vom lăsa la sfîrșitul interviului; dacă nu, toți cei care au o altă părere — „trăim în miezul unui ev aprins” — se enervează de la bun început, și nu le mai place absolut nimic din tot ce citesc, indiferent de domeniu!), lucru pe care mărturisesc că l-am testat pe un interviu recent cu Victor Rebenjiuc).

Renunțînd la multe întrebări și la multe răspunsuri, iată un caleidoscop de secvențe, încercînd să prindă ceva din „complexitatea personajului” — un rezumat al unui lung dialog, încheiat cu constatarea reporterului: „N-am reușit să vă descriez deloc”, și cu răspunsul victorios al intervievatului: „Nici nu trebuia!”

Pentru că sintem la pagina de cinema, să începem cu o secvență privind filmul: „Pentru mine cinematografia, sau ciulmatografia, cum îi spun eu, reprezintă un subiect foarte frumos, dar destul de îndepărtat. Și viitorul nu-l văd prea roz, lucrurile sînt destul de confuze, n-am auzit să existe niște scenarii foarte bune — după cum n-au apărut peste noapte nici piese foarte bune; momentul ăsta, pe care îl aștepta toată lumea, ne-a prins nepregătiți, cu sertarele goale. Să sperăm că vom găsi texte bune, pe care să le jucăm, ca să vină lumea la teatru. Pentru că, deocamdată, explicabil, nu prea mai vine. Cred că numai după alegeri, și după campionatul mondial de fotbal, abia prin toamnă ne vom putea apuca de teatru cu adevărat. Pînă atunci tragem un fel de largă pe uscat... Spre deosebire de teatru, unde am avut mari bucurii (n.n.: Falstaff, Timon din Atena, Lear, Prospero, și cite încă!), în cinema, deși am jucat în peste 40 de filme, n-am avut șansa unor roluri generoase — excepție făcînd Dincolo de nisipuri, de Gabrea, Inghititorul de săbii, al lui Alexa Visarion și, mai ales, Reconstituirea, de Lucian Pintilie, marea noastră personalitate regizorală, care, din păcate, n-a putut să dea atît cit ar fi trebuit și cit ar fi putut să dea pentru țara asta... Filmind la Reconstituirea, aveam sentimentul unui lucru deosebit, dar nu ne imaginam ce drumuri triste va deschide: pentru că, după Reconstituirea, s-a întărit paza artei, s-au înmulțit viziunile, a urmat o stringere foarte serioasă de șurub. A stîrnit realmente panică în conducerea de partid. Ceva mai tirziu, în Revizorul, Ceaușescu se vedea caracterizat și ironizat — așa ne-a povestit Brad, anul trecut...”

O secvență de culoare (de epocă):

Si Burghezul gentilom, spectacolul nostru de la „Nottara”, se referă la persoana lui Ceaușescu. Azi spectacolul nu mai are aceeași priză, optica oamenilor s-a schimbat; dar la premieră oamenii săreau pur și simplu de pe scaune, săreau în sus de bucurie și de plăcere. După citeva reprezentări, spectacolul a fost oprit. S-a făcut o vizionare cu Tamara Dobrin și cu publicul, să vadă cum reacționează lumea; și mi-a scos foarte multe lucruri. În seara aia, Brad a făcut gafa să vină la mine în cabină, să-mi explice că Tamara, de fapt, este un om de bine, că vrea binele nostru, și că nu se poate, ce ne facem dacă se ridică cineva în timpul spectacolului și strigă „Jos Ceaușescu!” Atunci eu mi-am ieșit din fire, ne-am certat foarte tare, am răcnit „D-ta ții cu noi sau ții cu ei?”. I-am adus aminte și de Revizorul, și de Iona, și de toate. Și așa, a doua zi, Brad ne-a adunat pe toți și a încercat să ne explice cum a fost cu Revizorul...”

Secvențe biografice:

Personajul nostru s-a născut la 3 mai 1933, la București, într-o familie de muncitori. Dacă n-ar fi fost actor, ce-ar fi fost? — Nu știu, poate popă! Eu am apucat niște vremuri foarte tulburi — ca acum! —, cînd se trecea de la o orînduire la alta; și nu știam de ce să mă apuc, ce să fac; la un moment dat am vrut să mă fac și ofiter, auzisem că la Mănăstirea Dealu e o școală unde învață regele Mihai, și unde toți erau îmbrăcați extraordinar de frumos; în bleumarin; mama mea, care era un om sărac, m-a dus să învăț o meserie, să fiu strungar, dar au fost niște oameni (dintre profesorii mei), care mi-au băgat în cap că aș avea talent și că trebuie să fac teatru. Era o vreme cînd nu mai cine nu voia nu se făcea actor. Profesor la Institutul mi-a fost Nicolae Bălăceanu, care era un mare actor, poate cel mai mare pe care l-am cunoscut. A murit sărac, într-o garsonieră, chiar aici, deasupra Teatrului „Nottara”. Cealaltă clasă era a Aurei Buzescu. Eram în an cu Sanda Toma, Silvia Popovici, Draga Olteanu, Cozorici, Rebenjiuc... Ce m-a format? Teatrul ăsta... Am avut marele noroc că am apucat regizori care știau să formeze un actor, să-l re-creeze. Pe mine m-au creat Vlad Mugur, Penciulescu, Pintilie, Ciulei, Esrig, Giurghescu, Andrei Șerban... Din păcate, în timp, am asimilat mai puțin decît mi s-a cerut să dau... Și, la un moment dat, simți că nu mai ai de unde să scoți... Meseria asta e o meserie cumplit de grea. Un actor trebuie să muncească enorm, și tot timpul trebuie să stea cu acest gînd în cap. Meseria asta nu se ține de tine, trebuie tu să te ții bine de ea, indiferent ce succese ai avut. Am avut mari colegi care au avut niște succese teribile, și care, cînd au crezut că de acum încolo meseria îi va ține pe palme, au fost aruncați de nu s-au văzut! Sigur că insuccesul e și el necesar: un actor care n-a simțit insuccesul, nu e sănătos, nu e un om întreg, artistic vorbind. Apoi, cu cit avansezi în această meserie, cu atît crește greutatea responsabilității pe care o ai și o simți. Am trecut prin momente de panică, de groază, cînd jucam Lear, Prospero... Cînd jucam Falstaff am făcut un infarct... E adevărat că pe vremea cînd am intrat eu în teatru, teatrul era un loc sfînt, și eram mult mai dominați de ideea muncii, a creației, decît generația lui fii-meu, să zicem, care și-a ales și el meseria asta...”

O secvență de actualitate: „Sînt în faza de tratative cu teatrul t.v., după ce vreo zece ani am refuzat să colaborez; era o batjocură, pur și simplu. Acum aș vrea să joc o piesă în trei personaje — nu spun ce — cu Marinuș Moraru și Mălăele. Dar

George Constantin, în Reconstituirea, împreună cu Emil Botta

eu cred că un actor, dacă face un rol la t.v., trebuie să se îmbogățească, cel puțin pentru o lună! — Sincer, cit le-ați cerut? — 10 000. Dar față de cit plătesc ei, li s-a părut o sumă fabuloasă! Încă n-au aprobat-o, dar le-am zis: cu cit ei nu aprobă, dar mă solicită în continuare, cu atît am să măresc eu cererea!... Serios vorbind, eu personal n-am văzut niciodată în România un actor bogat. Niciodată. Toți au murit datori, oricît de mult ar fi jucat și oricît de mari ar fi fost: și Caragiu, și Cotescu, și Amza...

O secvență tip „fisă caracterologică”: (secvența are un ton de detașare amuzantă; e un joc; întrebările sînt fals ingenuu, iar răspunsurile sînt dublate de o privire plină de ironie tolerantă; dincolo de calmul personajului, dincolo de o nonșalanță stăpînire de sine, se simte tot timpul o imensă energie ascunsă, în fierbere, și gata oricînd să erupă). Deci: cum sînteți dv., domnule George Constantin? Un timid, ați spus. Dar un timid ambițios?

— Fără ambiție nu se poate în meseria asta. E adevărat că rolurile mi s-au oferit, n-am făcut eforturi să le dobîndesc eu, din punctul ăsta de vedere sînt un leneș și un comod. Vă simțiți bine în pielea dv.? Da. Sînt un om liniștit. Sînteți un echilibrat? Da. Cu picioarele pe pămînt, ancorat de viață. Sînteți un sociabil? Un sociabil solitar. Fără prieteni, cu mulți colegi. Cînd sînteți singur, nu vă apucă niciodată turbarea? (Gales): Nu, nu mă apucă turbarea. Calitatea pe care o apreciați cel mai mult la un om? Cînstea. Ce aveți mai mult: simțul umorului sau al tragicului? Al umorului. Aveți vreo dată remuscări? Nu! Din punctul meu de vedere n-am făcut decît lucruri corecte, nu mă simt vinovat de nimic. Am încercat să fac bine și atunci cînd am avut cit de cit putere — cit de cit, am zis, pentru că n-am avut-o niciodată și mi-a fost întotdeauna frică de ea.

— Și acum? Vă mai e frică?
— Evident că da.

Și, în fine, secvențe „cu politică”:

— Credeți că „atunci” a fost ceva spontan, sau a fost o lovitură de stat?
— Mie mi se pare că a fost o lovitură de stat.

— Cu cine votați?
— Am impresia că nu numai eu, dar foarte mulți oameni nu știu, realmente, cu cine să voteze. Lumea încă bîlbîie. E o perioadă tulbură, care va mai dura... Văd ce se întîmplă pe stradă, pe Bulevardul ăsta al nostru (bulevardul lui Magheru, care se vede, ca într-o vitrină, dincolo de fereastra uriașă a biroului de la Teatrul „Nottara”); sînt oameni care trec, care se bat, care se scuipă, care se înjură... Oamenii nu mai știu să se asculte sau să se respecte unii pe alții. Lumea e needucată. hrana spirituală a fost și ea prea puțină, ani de zile, pentru poporul ăsta.

— Dacă ați fi invitat să faceți politică, ați face?

— Nu. Cred că e imposibil să faci două lucruri diferite la fel de bine; mi se pare că dacă aș face unul singur, dar foarte bine, ar fi de ajuns pentru o viață de om; de exemplu, să fiu un mare actor.

— Sînteți!

— Asta o spuneți dv., și încă vreo 10—20 de inși. Eu mă gîndeam la un lucru desăvîrșit... Politică am făcut, oarecum, înainte — am văzut cit de jenantă, de scirboasă a fost, și mi se pare că și asta de acum e la fel.

— Totuși, înainte n-ați fi spus ce gîndiți, nu?

— Da, diferența e că acum poți să spui mai tare ce gîndești. În rest... Ce s-a schimbat, de fapt? De mîncare nu e mai nimic, e un lucru absolut clar, îl vede toată lumea, iar în ceea ce privește cultura, ce s-a schimbat? Nici aici, în Teatrul „Nottara”, unde muncesc eu, nu s-au schimbat prea multe lucruri. A venit un nou director, care e un om drag, dar nu știu cit de director este... Eu sînt de foarte multă vreme aici în teatrul ăsta, de pe cînd se numea Teatrul Armatei, și am schimbat patru directori militari, și, după ei, citiva civili: întîi Șahighian, apoi a venit Vraca, după el a venit Lovinescu, era un om extraordinar, dar nici el nu era director, nu, nu era, după care a venit Brad, nici el n-a învățat, nu știa să fie director...

— Totuși, ați cunoscut în viața dv. vreun director?

— Da! I-am cunoscut pe Ciulei și pe Radu Penciulescu. Dar nici unul nici altul nu mai vor să fie directori!

— Dar vrea Andrei Șerban.

— Andrei Șerban vrea să fie director, dar nu știu cum poate să fie un director care să vină trei luni pe an în București, la un teatru ca o uzină, pe care n-o cunoaște. Directorul care nu stă în teatru de dimineața pînă seara, care nu știe tot, absolut tot ce se întîmplă în teatru, mi se pare că nu e director.

O secvență cu totul ieșită din comun:

Răspuns la o întrebare din celebrul chestionar al lui Proust: cum v-ar place să muriți? — Dintr-o dată, pe nesimțite, așa cum a murit colegul meu, Mircea Anghelescu: a murit în teatru, în timpul revoluției, cînd se aruncau carnetele de partid, cînd toată lumea avea ceva de reproșat, de spus, de revendicat, — s-a ridicat și el să-și spună necazurile, să spună și el ce are pe suflet — el a suferit mult, a făcut și puscărie, a fost și la Canal; e îngrozitor să nu mai poți vorbi, chiar în clipa cînd poți să spui, în sfîrșit, ce vrei; a căzut înapoi pe scaun și a murit acolo, cu toți de față... Cînd să vadă și el ceva, săracul... E drept că mare lucru tot n-avea ce vedea... Oricum, tot ce se întîmplă, mi se pare mult prea puțin pe lângă sacrificiile pe care le-a făcut poporul ăsta, pe lângă anii de foame și frig pe care i-a îndurat.

— Cum vă explicați? Care e firul de nisip care s-a strecurat într-un mecanism care pornise atît de energic?

— Cred că sînt mulți oameni pe care o schimbare mai mare li sperie.

— Totuși, ceva s-a schimbat.

— Dacă vreți dv., s-a schimbat. Dar mie mi se pare că ar fi trebuit să se schimbe mai mult. Singurul lucru adevărat pe care l-a spus F.S.N.-ul a fost la început, cînd a apărut dl. Iliescu la televizor și a spus că este un imens vacuum politic. Într-adevăr, e un gol pe care îl vom mai resimți încă mulți ani. Acum, trebuie să facă ceva și politică. Eu cred că a fi un bun politician înseamnă a fi cîlnit. Or, nu știu datorită căruia fapt ne mințim în continuare.

— Poate e vorba și de faptul că multă lume nu muncește cu adevărat?

— Evident. Mă uit la noi în teatru, sînt colegi care de la revoluție nu s-au suit niciodată pe scenă. E drept că nici înainte nu s-au prea omorît cu chestia asta. Și, totuși, au avut mii de lei salariu, și au în continuare. E un subiect care ar trebui discutat.

— N-o să vă linseze nimeni?

— De ce? Am discutat și cu alți colegi care au cite patru spectacole pe săptămînă. ne-am plictisit să muncim degeaba, cu același salariu. Eu aș păstra din trupa „Nottara”-ului, să zicem 10—15 inși.

— Dar acum citi sînteți?

— 60! Și ăștia toți votează cu F.S.N.-ul, pentru că nu se va schimba nimic. Dacă statul ne va da leață, așa cum ne-a dat și pînă acum, va fi o dulce viață, în continuare... Asta e adevărul. Și la cinematografie, pardon, la ciulmatografie, nu-i la fel?

— Dar e omeneste posibil, peste noapte, să faci și să dregi totul?

— Peste noapte, nu; dar care sînt speranțele?

Eugenia Vodă

TELECINEMA de Radu COSAȘU

Suspiciune și rugă

■ AM fost la Ierusalim de citeva ori — prima oară în urmă cu 20 de ani; m-am temut întotdeauna să povestesc ce am văzut acolo și în mine; mă feream să nu (mi) par pitoresc, locvace și impudic. Un instinct violent mă cenzura, amenințîndu-mă cu impalpabile pedepse pentru asemenea trei păcate. Oraș al singurei epici fabuloase, unic prin poziția sa la răscruce de actualități și eternități, el îndreptățește inteligența celui care a privit de sus pitorescul ca pe „o mizerie a celorlalți”; prea inteligent — mai nimeni nu l-a ascultat.

De fiecare dată ceea ce m-a neliniștit acolo a fost suspiciunea la adresa biete și neodihnitei puteri de a mă autosugestiona. Lumina dintre soare și piatră, dintre cer și uscat, dintre o vibrație misterioasă a aerului și ariditatea pămîntului, n-am mai

întîlnit-o altundeva și n-o pot adjectiva; aici, de altminteri se pare că nu există adjective, numai spațiul necesar unei murmurări fie la căpătiul unui muribund, fie în fața unui perete de la care se așteaptă un răspuns. Natura n-are nimic grandios, ierburile nu-s exuberante, dealurile suferă de scleroză, verdețea arată ca mincată de miliarde de oi, dar un miracol se aude lucrînd și imaginînd în fiecare element al acestei sărăcii însoțite. Măslinul e răscutit, îndelung, de degetele unui necunoscut expresionist, rădăcinile fiecărui arbore au o încordare exagerată, musculile roșesc neliniștite în jurul unei uscăciuni — toate cite respiră se adună pe o cicatrice și o liniște de suflet. O amintire plîpîndă trece de pe Golgota pînă la Zidul plîngerii, din Via Dolorosa pînă la moscheea daurită: parcă am fost cîndva, undeva, om. Așa să fie? Oare toate acestea nu mi se par, fără să știu? Ce-mi spui? Ce mă sfătuiești? Robit la sălbăticia realului, corupt de bogățiile concretului, n-am obișnuița transcendentel: tînieș — vinovat? — după rigoarea și concizia ei. Ierusa-

limul îi refuză clișeele și facilitățile pentru a da și a lăsa cite o rugă: pune, Doamne, în hruba din noi și pe manuscrisele noastre o lumină de Ierusalim, căci iată, după minunea aceea de la Crăciun, nimeni nu mai scrie frumos, mai toți gîndim și simțim urit, prea stăpîniți de patima terfelirii și bănuirii aproapelui numai și numai de rele; trăind așa, doar între denunț și hulă, mă tem că nici o minune n-o să ne mai poată ajuta!

*) Ultimul miracol al vieții mele de cinefil la Ierusalim arăta așa: coborînd din sacru în pîgîn, am ajuns la Cinematecă unde rula, la matineul pentru elevi, „Casablanca”; am întredeschis ușa sălii și n-am văzut decît jumătate de ecran: era Peter Lorre; nu am avut nevoie să văd tot ecranul: era Peter Lorre negociînd, la barul lui Rick, cu Bogey, viza unui pașaport. De ce am ajuns la Cinematecă, de ce tocmai la „Casablanca”, de ce tocmai la scena asta? Ionescu numea, încă din tinerețe, coincidența ca forma modernă a miracolului.

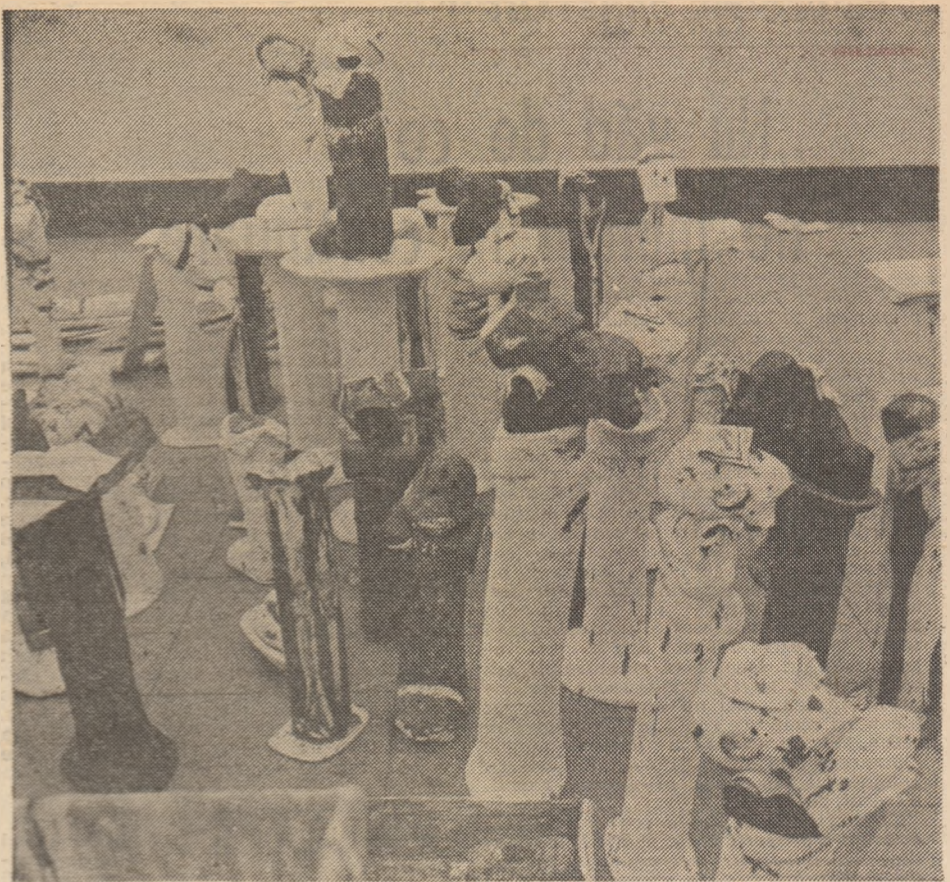
Mîntuirea prin suferință

SAPTĂMÎNA Luminată a anului 1990 se va înscrie în istoria muzicii românești printr-un eveniment de excepție: prima audiere a versiunii definitive a **Oratorului bizantin de Paști „Patimile și Învierea Domnului”** de Paul Constantinescu, o capodoperă. Am avut acest sentiment de la primele momente, în talmăcirile magistrale a dirijorului Cristian Mandeal, care are un merit uriaș în construirea acestui veritabil monument sonor (corul și orchestra Filarmonicii „G. Enescu”, un grup de soliști remarcabili). La numai cîteva zile după concertele lui Radu Lupu, Ateneul Român consfințește, așadar, trei seri la rînd, o lucrare de importanță primordială în muzica românească. Cel care au îndrăznit să compare acest oratoriu, ca valoare și originalitate, cu **Oedip, Sonata a III-a pentru pian și vioară „în caracter popular românesc”** sau cu **Sulta „Impresii din copilărie”** nu au exagerat defel. Emanoil Ciomac îl considera chiar mai mult — „cea mai importantă capodoperă muzicală românească din ultimii 25 de ani”, cu prilejul primei audiții absolute: 3 martie 1946, cu George Enescu la pupitrul Filarmonicii bucureștene. (Desigur, criticul absolutiza, fie din motive publicitare, fie pentru că, în calitate de director al instituției, nu îl impusese ușor orchestrei).

După prima audiere a oratorului alcătuit pe un material tematic conceput de L. D. Petrescu, Paul Constantinescu a terminat, în 1948, a doua versiune, cu o acțiune extinsă: **Calvarului, Morții și Îngropării** li se adaugă **Învierea**, extraordinar realizată muzical. Astfel e depășit și prin conținut cadrul canonizat, evident și în pasiunile lui Bach. Exceptind celălalt oratoriu bizantin, dedicat de Paul Constantinescu **Nașterii Domnului** (înregistrat, sub camuflajul de rigoare al prezentării, pe discul „Electrecord” ST-ECE 01309—1309), lucrarea nu are, ca gen, rival în muzica românească.

Patimile și Învierea Domnului nu a mai putut fi cîntat la noi, după 1948, din motive subînțelese. (Ambele oratorii bizantine ale lui Paul Constantinescu au fost însă prezentate, cu mult succes, la Dresda, în 1981). Materialul muzical al versiunii definitive folosește teme aparținînd psaltirilor români din secolele XVIII—XIX și unor autori moderni. Armonizarea,

scriitura vocilor și a orchestrei reprezintă însă mai degrabă o sinteză. Cîntarea bizantină, ea însăși o sinteză a muzicii de cult și a celei folclorice, parcurge un proces de modernizare, în sensul că din hieratismul inițial compozitorul obține o concentrare dramatică de mare forță emoțională. Muzica lui e gravă, iluminată de har, interiorizată în sens inițial, dar și speculînd din plin spectaculosul evenimentelor narate, întotdeauna cu acoperire în plan psihologic. Nimic nu lasă impresia că ar rămîne exterior, nemotivat. Cadrul epic e menținut permanent prin recitativul frecvent dramatizat. Monologul, dialogul, scena, fragmentele cadentiale sînt responsabile de înaintarea acțiunii și, nu în ultimul rînd, rîmîn esențiale în caracterizarea personajelor. Mijlocul dramatic nou, de care s-a vorbit, constă în „muzicalitatea epică a recitativului, apropiată mult de cea a baladei sau doinei”, aspect intru totul original în întreaga literatură a genului. O inovație față de tradiția medievală a „patimilor” întîlnim și în repartizarea vocilor: rolul evanghelistului-narator, personaj central, care recită muzical fragmente din Evangheliile după Matei (din cap. 26—28), Ioan (13, 15, 19, 27), Marcu (15, 16), Luca (22, 23), nu mai e încredințat tenorului, ci baritonului. Iuda e tenor și nu bas, prin folosirea registrului acut încercîndu-se crearea unui contrast față de gravitatea celorlalte personaje și, firește, o sugestie pentru definirea caracterologică a celui care îl vinde pe Iisus. Personajele celelalte sînt: Iisus (bas), Maria Domnului (alto), Pilat (bas), două mirenesse și două slujnice (soprană, alto), doi tînari (tenor, bas), un inger (tenor). Corul, mai ales corul și cîteva efecte instrumentale (ca de pildă rarele intrări ale timpanelor și trompetelor, tam-tam-ul) asigură tensiunea metafizică. Ansamblul vocal e tratat uneori în forma coralului à cappella, alteori în desfășurări exclamative pătrunzătoare. Corul introductiv, **Aliluia**, și cel final, cîntarea ritmată **Hristos a înviat**, urmată de aclamația, și mai lumincasă de data aceasta, **„Aliluia”**, deasupra fanfarei și a clopotelor, închid monumentul patru părți care au de toate: cutremurătoare introduceri orchestrale, arii de un lirism strălucit, scene ample, patetice, imaginînd febra mulțimii, lamentații răscolitoare, plătucite în ură, sarcasm, iubire sacramentală și complexitate sentimentală în

Ultima săptămînă a Expoziției Mircea Spătaru (sala Dalles)

adoratie. Din orchestră se reține, în special, pe lângă umanizarea vocilor cvintetului de coarde, prevalența alăturilor grave. Cele două tube, apoi tromboanele sînt folosite enorm și rezultatul e impresia de ancestrală solemnitate, de demnitate tragică și mîntuire. În introducerea „tubele expun un interval armonic fundamental, semnificînd piatra pe care se va clădi la începutul erei noastre templul suferințelor dar și arcul de triumf al umanității”. (Vasile Tomescu). Omniprezente, încărcate de mister, mistice (o tubă dialoghează misterios cu oboarele în **Marșele** paste rus de Rimski-Korsakov), dar și prefigurînd amenințarea pîgînă, tubele însoțesc adesea recitativele, oarecum în maniera basului continuu din vechile „patimi”. Trombonul, foarte important aici din punct de vedere armonic, pare a sugera instrumentele ritualke apuse odată cu templele iudeilor.

Cristian Mandeal a construit cu rară

știință monumentul bizantin compus de Paul Constantinescu: nici un moment care să treneze, spațialitate dar și intensificare dramatică, limpezime timbrală în orchestră (două tube excelente), armonie, ritm interior perfect susținut, beneficiind de corul parcă mai bun ca oricînd (maestru de cor, Valentin Gruescu) și de contribuția soliștilor: Gheorghe Roșu (evanghelistul), cu totul deosebit, cu intonație, frazare și dicție foarte potrivite, cu timbru plăcut, Mircea Moisa (Iisus), Silvia Voinea, Georgeta Orlovski, Melania Ghioaldă, Dan Zancu și Vladimir Popescu-Deveselu, ultimul, mai puțin cele cîteva imperfecțiuni de dicție.

Patimile și Învierea Domnului de Paul Constantinescu, în primă audiere după aproape o jumătate de veac de întineric, a răscîndit lumină în sfînta săptămînă a mîntuirii prin suferință.

Costin Tuchilă

JAZZ, SIBIU 20

Oaspeți de marcă și kamikadze autohtoni

FESTIVALUL Internațional de jazz de la Sibiu și-a aniversat, în primăvara aceasta, cea de-a 20-a ediție. Alături de cunoscuții organizatori Nicolae Ionescu, Const. Stoiculescu, Al. Rădulescu, E. Stratulat, I. Secanu, M. Filip, C. Ciomăgănean ș.a., a figurat cu trup și suflet și noul director al Casei de cultură a tineretului, Valeriu Obogeanu. În spațiul tipografic de care dispun voi încerca să condensez primele impresii după cele cinci îndelungate zile (plus jam-sessions, recitaluri și manifestări adiacente). Iată-le, cronologic:

Pianistul-medic Adrian Tase (Pitești) deschide festivalul cu un program cuminț, cuprinzînd frumoase teme clasice și originale. Intonație corectă, dar parcă devalorizată pe parcursul unor improvizatii încă neclare, lipsite de relief. Urmează o formație similară ca factură trioulul „Interjudețean” alcătuit de Tase în absența unor parteneri muzicali corespunzători din orașul său: cvartetul experimentatului pianist sibian Andrei Colompar, în care l-am regăsit cu plăcere pe Alex. Brașoveanu (ghitară-bas), în plină formă interpretativă. Fără a frapa în mod deosebit, acest grup vâdește certe preocupări pentru menținerea „în stare de funcționare” a cîtorva repere de bază ale jazzului: feeling, swing, cursivitate. I-aș reproșa o excesivă reținere, manifestată de asemenea la nivelul unei întregi orchestre cu 27 de componenți, și de big band-ul **Galo** din Cluj, condus de Stefan Vannal. Apreciabilă, în continuare, acuratețea armonică a acestui ansamblu, însă va trebui soluționată problema intervențiilor soliste, încă timorate și depersonalizate. Bună ideea îmbogățirii paletelor timbrale prin introducerea marimbafonului (Valentin Casap). Dintr-un curios joc al programării, prima seară s-a încheiat cu două recitaluri de pian solo: întîi Martial Solal, celebrul jazzman ce se fotografiază, prin anii '50, alături de jazzofiliul Cocteau. Dacă între timp n-ar fi apărut expresia „mega-star”, l-aș fi numit, cum se obișnuia, „monstru sacru” al jazzului francez și european. Subtilele sale colaje reiau în cascadă teme din patrimoniul de aur al jazzului (cu un accent aparte pe compozițiile lui Gershwin, Ellington și Monk), filtrate printr-o debordantă imaginație combinativă. Dacă la Solal rupiturile discursului muzical se rezolvă prin rafinament poetic și o anume detasare ironică, pentru Joachim Kühn planul devine un teren al sfîșierilor lăuntrice mult mai dificil conciliabile (orice s-ar spune, cultura germană a acestui secol rămîne ireme-

diabil atînsă de aripa întunecată a expresionismului). Excelent tehnician, pianistul vest-german pare să întretină raporturi de „Hassliebe” (iubire cu ură) față de nobilul instrument asupra căruia își exercită potențialul creativ-interpretativ. Asemenea colegului său francez Kühn abordează claviatura din unghi preponderent orchestral. Personal, cred că el e mai avantajat în formulele combo de mici dimensiuni (cf. recenta lui colaborare cu J.F.J. Clarke și Daniel Humair). Mulțumiri speciale pentru facilitarea acestui recital se cuvin Bibliotecii R.F. Germania din București, al cărei competent director, dl. Vladimir Kadavy, s-a aflat alături de noi la Sibiu.

SEARA A DOUA a debutat cu un recital al pianistului leșean Romeo Cosma, ultim mohican al genului în puternicul centru cultural moldav. Programul s-a înviorat odată cu trecerea la formula de trio (cu Eugen Gondii — baterie și Grig. Budescu — contrabas). Reviriment produs prin mutarea centrului de interes spre zona controlată de marele percutonist timisorean. Păcat că intențiile salutare din piesa free **Big-bang** nu au fost transpuse convingător de cei mai mulți dintre membrii dihtuorului ad-hoc, alcătuit pentru a o interpreta. **Vocal Jazz Quartet**-ul sibian (N. Ionescu, Marius Dumitru, George David, Gh. Costescu) a reluat în linii mari piese din programe deja cunoscute, prezentate cu antren și cu un plus de rutină în exprimare. Să nu neglijăm acompaniamentul profesionist asigurat aici de A. Colompar, Al. Brașoveanu, Gelu Fărțonea și Dorel Frățilă (vioară). Au urmat două momente de referință pentru întreaga istorie a festivalului: mai întîi, recitalul solo al ghitaristului est-german Helmut Sachse. Într-un anume fel, maniera suverană în care Sachse face din ghitară electrică o orchestră mă determină să-l consider un pendant ghitaristic al lui Solal. Cu un impetus formidabil, acest miracol al naturii (prezentatorul Florian Lungu îl asemuia unui ciclon) controlează, devastază și reorganizează permanent imense teritorii asociative. O aceeași tensiune de inspirație a stat și la baza superbului recital prezentat de **Duo Petrarca** din Vilnius (Lituania).

SEARA A TREIA. Trio-ul timisorean Bela Kamocsa — vocal, ghitară / Dan Ionescu — ghitară / Ioan Bota — contrabas, se mentine, în continuare, pe pozițiile unui intimism agreabil, discret, jovial. Trăsături caracteristice și altor trei interpreți

din aceeași urbe, Laurentiu Butoi — sax bariton și sopran, flaut / Sorin Bogdan — contrabas / Mirel Butoi — baterie, reunii însă în ideea de a prelucra moștenirea cool într-o manieră care să reflecte și cele vreo patru decenii scurse de la apariția aceluși stil. Revelația seriei a constituit-o revenirea pe scena festivalului a fostului copil-minime lansat aici în anul '70: ex-jeșeanul, și — din păcate — ex-cetățeanul român Ion Baci Jr.; mare talent, deloc pus în valoare prin tinuturile septentrionale pe unde hălăduiește.

SEARA A PATRA. În concursul debutanților de anul acesta se remarcă, dintre participanții individuali, doar pianistul Gîia Ionescu, iar grupul sibian **Sesiune prelungită** (Marius Oancea, Ovidiu Rotăruș, Radu Popescu) nu are probleme în cistigarea premiului I. Cunoscutindu-l încă de la festivalul costinestean din vara trecută, nici nu mi-am dat seama că acești talentați tineri nu făceau parte dintre formațiile deja consacrate înscrise în program. O agreabilă surpriză ne-a oferit cvintetul **Gaudemus** (Galați). Cu Roland Andrei la trombon, Garbis Dedian la sax tenor, Ioan Bontas la tobe, Remus Teodorescu — pian și Grig. Budescu — contrabas, formația are o solidă tinută de factură hard-bop, direcție în care ediția din acest an n-a prea excelat. Deosebit de versatil în stilul pe care-l practică s-au dovedit și membrii septetului **Dixieland** al Ansamblului armatei Cluj (lider M. Porcișanu). Recitalul solo susținut de pianista Liz Magnes (Israel) a fost un alt punct luminos în desfășurarea festivalului. Axîndu-se aproape exclusiv pe melosul extra-european (de sorginte marocană, israelită, yemenită, etiopiană), artista reușește să creeze o atmosferă incantatorie, ce amîntește pe alocuri de accentele imnice introduse în jazzul ultimilor ani de Keith Jarrett. Un moment de confuzie estetică a creat apariția unui trio tînăr din R.D. Germană, în care l-am recunoscut pe contrabasistul Thomas Moritz, acompaniatorul de anul trecut al Ancăi Parghel. Adică, mai bine zis, nu l-am recunoscut, într-atît de puerilă era capcana muzicală în care îl atrăseră colegii săi.

ÎN FINE, ultima gală. Grupul clujean **Triptic** (Mihai Porcișanu — trombon / Lucian Păls — baterie / Eug. Csapal — sax alto și bariton / Călin Apostol — ghitară) practică, de ani buni, o muzică intelectualizată, ponderat-inovativă, ba-

zată aproape exclusiv pe compozițiile membrilor săi. Anul acesta suitele cvartetului mi s-au părut mai ferm articulate și direcționate, cu multe pasaje inteligent construite și cu improvizatii mai puțin evazive decît altădată. O anume lipsă de nerv în prezentarea produsului finit face însă ca reacția publicului să rămînă oarecum neutră față de serioasele eforturi ale acestor muzicieni. Un recital surpriză, la două plane, i-a adus față în față pe Mircea Tiberian și Ion Baci Jr.; au fost și clipe de incitare (îndeosebi pasajul în care linia basului era susținută pe sintetizator de Tuntu), au fost și unele redundanțe sau, dacă vreți, tautologii de ordin armonic, avînd în vedere concepțiile jazzistice apropiate ale celor doi. Zoltán Boros, frustrat și el de prezența basistului (asa se întîmplă cînd prea multă lume contează pe un același Decebal Bădilă, de data asta indisponibil), a avut, poate paradoxal, una dintre cele mai reușite prestații din ultimii ani. Cu un timbru cristalin, bine selectat pe sintetizatorul său, Boros a fost obligat să abandoneze manierismele pe care le reitera regulat cu fostii săi colaboratori și să se adapteze swing-ului, fără pereche la noi, al clarinetistului Alin Constantiu. Trio-ul Boros / Constantiu / Bontas a reușit astfel un recital viu aplaudat, din care s-ar putea selecta cîteva secvențe cu caracter educativ pentru emisiunile TV. Adevăratul final al festivalului a aparținut celor doi constănțeni ce-si spun **Creativ** (Harry Tavitian — pian / Corneliu Stroe — baterie). Numele, ca atare, s-a lansat în furtunile jazzului acum zece ani. O muzică de frapantă originalitate, cu un amplu spectru emoțional — de la jubilația vitală, pînă la **Requiem**-ul închinat Eliberării noastre din decembrie trecut — acesta din urmă axat pe împletirea spiritului novator / liberar al jazzului, cu profunzimile tradiției.

Au mai fost: cîteva jam-sessions matinale (mult apreciat cel de blues): un frumos „recital extraordinar” prezentat de Aura Urziceanu, acompaniată de formația Marius Popp.

Mulți și-au exprimat decepția că festivalul nu a înregistrat o primenire radicală. Eu mă declar multumit, deocamdată, că el s-a desfășurat în condițiuni totuși normale. Pînă cînd va începe redresarea învățămîntului nostru muzical de toate gradele, greul va fi dus tot de puținii „kamikadze” al jazzului ce ne-au rămas.

Virgil Mihaiu

Deconectări, și nu numai

A M mai vorbit despre tendința, neascunsă de altfel, a Televiziunii de a ne deconecta prin cele mai neobosite procedee. Teleenciclopedia este cea mai veche emisiune, și, nu întâmplător, cea mai gustată, după cum atestă sondajele de ieri și de azi. Plăcerea de a afla amănunte picate despre, de pildă, viața animalelor — egalată, azi, doar de aceea cu care sint prizate zvonurile defăimătoare despre oamenii de vază — stă pe primul loc în preferințele publicului. Simbătă trecută am urmărit un documentar despre obiceiurile leilor aflați în libertate. Clasică loaică, înconjurată de puii ei zburlnici, vagabondarea masculilor singuratici și lupta pentru supremație în teritoriul lor, „marcat prin jeturi de urină”, au făcut desigur deliciul spectatorilor, căror li s-a oferit și porția de livresc printr-o replică ușor adaptată: „Regele a fost invins! Trăiască noul rege!”. A urmat un filmuleț despre pirosții, apoi unul despre istoria automobilului. Divertismentul a continuat printr-un vechi film cu „Sfințul”, iar mai târziu cu un spectacol de varietăți de pe Champs Elysée (dintr-o serie care, aproape singură, ne amintește de antena montată în curtea Televiziunii, citiva timp în urmă, pentru captarea emisiunilor francofone).

SIMBĂTA tirziu și duminică seara, divertismentul oferit marelui public a fost transferat pe o coardă ceva mai crudă. S-a reîntors în zodia proceselor. Intii, depozițiile martorilor de la Timișoara, oferte behaviorist, cu o mare abundență de detalii. Fără să rezultă ce s-a întâmplat în ansamblu, în acele tragice zile și seri, vorbitorii au insistat copios asupra stării timpului, asupra propriei activități, cu o înecetă de-a dreptul epică. Replicile memorabile: „In acea dimineață, Domnule Președinte, iertată fie-mi expresia, moțiam în scaunul în care-mi duc activitatea”. Sau: „O străduță, să nu zic destul de deteriorată, dar deteriorată, în care călcăm, scuzați-mă, în bălți”. Dincolo de lipsa de gramatică și de finalitate (căci, în momentele cheie, nimeni nu putea produce o probă cit de cit clară asupra vinovăției celor din boxă), întrebarea este: cu folosesc aceste foiletoane sfătoase, altfel foarte palpitate, și dacă nu cumva ele nu vor decît să ne îndepărteze de esența fenomenului, încercîndu-ne în enigme cu aparență normală.

Duminică seara, în locul celebrului „Star” de Robert Wise (reprogramat la o oră mai târzie) s-a reluat filmul cu două staruri, din decembrie, într-o variantă amplificată. Procesul propriu-zis ne-a revelat din nou cele două maniere de a reacționa în fața completului: una, conștient din cunoscutele refuzuri de a răspunde, întrerupte cînd și cînd prin stereotipe fraze de discurs, ca la o reîntare grăbită pe sine: cealaltă, alcătuită din pitoristi izbucniri temperamentale, interzicînd minimul de compasiune datorat situației. Rațiunea reluării acestei casete n-a fost prea clară. S-a aflat că ea fusese proiectată cu o seară înainte și pe canalul I al Televiziunii franceze, dar într-o variantă completă. Întrebarea este dacă, la fel ca în alte împrejurări, ceea ce ni s-a ascuns a fost cu premeditare sau numai întâmplător. Printre atitea tentative de a deconecta, nu se înțelege prea bine.

ERAM gata să afirm că felul de a prezenta „Actualitățile”, plăcute sau nu, s-a limpezit, renunțîndu-se la acele manevre mimice menite să strecoare subînțelesuri.

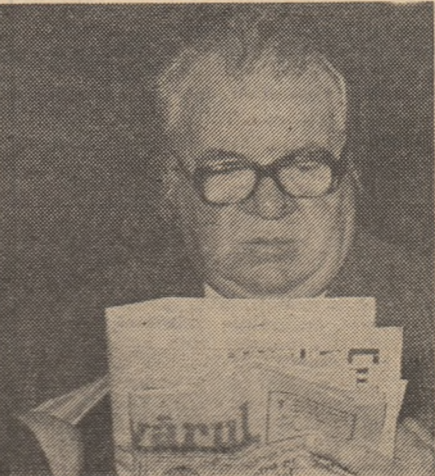
Și iată că, brusc, de duminică și de luni, totul s-a reîntors într-o matcă încă și mai obscură. Nu ezi să afirm că sorgintea episoadelor petrecute în proximitatea Universității și în fața hotelului Intercontinental trebuie căutată tot în atitudinea Televiziunii, bineînțeles dacă aceasta se consideră, cum o considerăm noi, responsabilă și independentă. Firul istoriei a pornit de pe Calea Dorobanților, deși faptele au fost bine ascunse marelui public. Încă din după-masa de duminică — după întîlnirea cu cei opt timișoreni ce aduceau un mesaj din orașul-erou — manifestanții (în nucleu supraviețuitori ai nopții de 21 decembrie) s-au masat în fața clădirii de pe Calea Dorobanților, solicitînd să-și exprime punctul de vedere. Era vorba de câteva revendicări vizînd democratizarea reală a țării, verificarea persoanelor ce candidează în alegeri și abrogarea unui decret din 1977 prin care Televiziunea fusese pusă sub controlul guvernului. Utitînd vremurile cînd cereau ei înșiși ajutor populației, oamenii studioului 4 s-au eschivat să le dea cuvîntul, deși — cel puțin în privința ultimului punct — ar fi trebuit să fie profund interesați. S-au mulțumit, în „Actualitățile” de noapte, să le citească revendicările, în color, grăbit și fără imagine, după un infinit șir de mitinguri și comunicate electorale mult mai elocvent ilustrate. Frustrăți, manifestanții au recurs la acea disperată soluție, masîndu-se pe locul vechii baricade din decembrie, în fața hotelului Intercontinental. Accidentarea unei participante și reținerea pentru citeva ore a unuia din lideri au ațîțat spiritele, făcînd ca protestul, soldat cu întreruperea circulației în centrul orașului, să se prelungească pe parcursul întregii zile de luni. Televiziunea a tăcut în tot acest răstimp, preferînd inundațiile din îndepărtata Australie. Abia la ora 23, „Actualitățile” au dat un crîmpei de imagine de la locul evenimentului, după ce agențiile de presă li făcuseră deja publicitate internațională. Dar nici de această dată manifestanții n-au avut cuvînt. Crainicul a dat cuvîntul doar unui ofițer de poliție, care făcea bilanțul daunelor economice (dezorganizarea transportului public, consumul suplimentar de carburant, deturmarea poliției de la treburile curente etc.) și anunța într-un fel măsurile ce se vor lua, și care au și fost luate în zorii. Acum (marți dimineața), cînd manifestația a fost dis-

Încă 20-30 de ani și o să fie bine... (Florin Iaru, Mircea Nedelciu)

persată și perimetrul ocupat de trupele de poliție, sîntem în drept să ne întrebăm dacă TVR n-a dat din nou dovadă de o crasă lipsă de răspundere. Politica strîlului s-a dovedit încă o dată falimentară, cu grave repercusiuni asupra imaginii democrației noastre, într-o perioadă cînd o anume parte ostilă a mass-mediei internaționale începe să pună în ghilimele pină și sensurile curate ale revoluției din decembrie. Cred că daunele de acest gen sînt mult mai costisitoare decît acuzațele pierderi de carburant. Ce s-ar fi întîmplat dacă se dădea cuvîntul din prima clipă, așa cum ar fi fost normal, demonstranților din stradă? Se evita, evident, tot ce a urmat. De ce uităm mereu că, nespuse la timp, opiniile devin incendiare și duc la deznădămintă imprevizibile? Arătați fără sunet, ca puii de leu ce zburdaseră simbătă seara în programul Teleenciclopediei, tinerii de la Intercontinental au devenit acum un nou argument al lipsei de curaj și de transparență a Televiziunii. Cu deosebirea că, dacă imaginea agreabilelor viețuitoare a încurajat, poate, stabilitatea mioapă a unei părți a publicului, transformarea în necuvîntătoare a mulțimii tinere din stradă, a acestei a treia forțe din societate, apolitice și dornice doar de libertate în viitor, a dus jarăși la tulburarea atmosferei ce se naște în jurul nostru.

ISTOVITORUL program de luni noaptea s-a încheiat tirziu, după ora 2, cu filmul recursului celor patru demnitari condamnați în luna februarie. Zodia proceselor culmina. Am asistat din nou, într-o gamă mergînd de la comedia burlescă la tragedia cornelliană, la dezvinovățiri făcute în fața unei săli moțînde, ba chiar și la adeziuni directe la realitatea prezentului (unul din inculpați a vorbit, explicit, despre „revoluția noastră”, și a fost nevoie de întrebarea ironică a președintelui completului de judecată pentru a ne deslusi că se referise tocmai la revoluția din decembrie). Transmisiunea, ce-i drept la o oră a somnului profund, a durat mai mult de o oră. Iată că timp de transmisie se găsește, dar pentru cei ce vin din trecut și nu pentru cei ce s-ar fi mulțumit să-și facă publică, măcar pe parcursul citorva minute, părerea despre ceea ce trăim azi și despre cum își vede generația cea mai tinăra viitorul.

Lectura preferată: lista de candidați (Fănuș Neagu)

A apărut „Secolul 20” nr. 319-320-321

● A apărut primul număr al revistei CONTEMPORANUL — Ideea europeană. Într-un Cuvînt înainte — semnat de cunoscutul scriitor Nicolae Breban — actualul director al revistei — se afirmă printre altele: „Criteriul nostru va fi unul singur: valoarea!” Poeme de Ștefan Aug. Doinaș, Ana Blandiana, Mihai Ursachi, N. Prelipceanu, Matei Vișniec, Dan Laurențiu, Ion Stratan, un fragment de roman de Ioan Groșan, eseuri de Mihai Drăgănescu, Eugen Simion, Cezar Baltag, Adrian Popescu, Liviu Antonesei, Ioan Buduca, Sorin Dumitrescu, traduceri din E.M. Cioran și T.S. Eliot — iată numai o parte din sumarul numărului 1 al unei reviste înființate în realitate în urmă cu peste o sută de ani. Îi dorim să-și redobîndească statutul de publicație prestigioasă și de largă audiență. (Al. Șt.)

● „Curierul Românesc” nr. 6-7 se delimitează categoric de fosta „Tribuna României”. Consacră o pagină opiniilor profesorului Anghel N. Rugină din Boston, Massachusetts, U.S.A., care e convins că „Un miracol economic” în România este posibil! Să-l audă Dumnezeu. Pasionante considerațiile lui Vasile Dem. Zamfirescu despre „Simboluri arhetipale în desenele lui Eminescu”. O rubrică dedicată lui Daniel Turcea e alcătuită cu emoție. Documentată și atrăgătoare, pagina consacrată (de Ion Murganu) Marthei Bibescu. O filă închinată umorului îl are în cantitățile homeopatice.

● În „Actualitatea Românească”, un portret al compozitorului Horia Rățiu de Șerban Nichifor, care afirmă cu certitudine că „publicul nostru meloman, interpretii noștri, așteaptă reîntîlnirea cu muzica acestui tinăr maestru român de incontestabilă valoare internațională” (probabil rezultatul unui sondaj sociologic), iar Maya Belciu (prozatoarea?) produce „ELEGII Nenumărate spre înclinare (!) lui Nichita”, printre care sînt asemenea versuri imposibile: „Te-ai lăsat păcălit / Și te-ai pus pe murit”, sau: „Dacă-ai fi să mai vii / Să mai fii printre vii / Ochiul acesta al tău / N-ar mai recunoaște chipul acesta al meu”. Evident.

● Dacă am înțeles bine, „Vlața”, bilunar independent, se dorește o gazetă culturală. Se publică o năvelă de (sau despre?) Alfred Hitchcock, o informație mai amplă despre faptul că și Esenin și Maiakovski s-au sinucis, un poem în versuri albe „Deșertul de piatră” de Doina Moga („Vivat cei căzuți și navele scufundate și cei înecați odată cu ele”) și altele. Alte preocupări obnubilează caracterul cultural: un articol despre „Sexologie azi: știință sau pornografie” oferă printre altele, ca bibliografie, pentru cei ce se interesează de onanism, Biblia. „Fierasca reabilitare” se referă la cai, autorul, Florian Iaru, deplîngînd „un trecut așa de splendid al cailor românești”, după care „am lăsat așa de repede să se spulberă comoara vie ce strălucnea nechezînd pe incomparabilele pășuni ale întregului pămînt românesc”. Ideea subsecventă că „A venit timpul să ne apucăm serios de creșterea vitelor” nu poate să fie combătută, mai ales că, sîntem asigurați, „Aceasta are să fie coroana îndrumărilor economice a viitorului țării noastre”, de altfel, „cea mai prielnică cailor”. (V.S.)

● „Și aștept ca oamenii de litere să urce din nou pe treapta pe care o merită. Valoarea, forța morală, talentul să rămîna singurele criterii de validare a condiției de creator. Destul i-au învăluit cel fără cuget. Au reușit să strîpungă plasa deasă a cenzurii doar cei care au avut adevărate calități de luptător. Timizii au rămas să aștepte timpuri mai bune. Și timpurile acelea par să fi venit. Doar dacă nu se vor năpusti din nou veletarii, sub masca revoluției acum, mai furioși și mai gălăgioși ca niciodată, să înceapă, sub undă călduță a mediocrității, orice încercare de-a găsi un traseu. De aceea sper ca la Uniunea Scriitorilor să fie pusă în funcțiune sita, pentru a rămîne o organizație curată, puternică și unită, în interiorul căreia să poți pătrunde cu un singur bilet: valoarea literară”. Am citat din Doina Popa, care răspunde unei rețete inițiate de bilunarul literar-artistic REVISTA V (Focșani, an I, nr. 7-15 aprilie 1990). (M.M.)

CRONICA RADIO de Antoaneta TĂNĂȘESCU

Doar un contrast de viteză?

■ ÎN primele săptămîni ale anului, totul ni se părea că se reduce la un simplu contrast de viteză: pe de o parte dinamismul mentalității literare și instituțiilor ei tradiționale (presă, edituri, uniuni de creație), pe de altă parte, lenta, invizibilă modificare a programului radiofonic literar. O constatare, așadar, nu un motiv de îngrijorare, pentru că semne (palide) de înviorare se puteau întrezări, chiar dacă, atunci, aproape în exclusivitate la nivel tematic și nu de concepție. Treptat, însă, distanța între realitatea literară și imaginea ei radiofonică s-a adîncit nemăsurat (îngrijorător, s-ar putea spune pe un ton mai patetic), pînă la imaginea unor drumuri incommunicabile, paralele. Cel mai recent exemplu: duminică după-amiază, prima Revistă literară de după întîlnirea scriitorilor expediază evenimentul într-un scurt reportaj introductiv, reportaj pe care l-am numi cu un cuvînt „vechi”, pentru că acesta este și spiritul în care a fost construit, un reportaj de serviciu. Trei dintre emisiunile dedicate vieții literare imediate, adică Viața cărților, Actualitatea literar-artistică, Cartea, scriitorul, cititorul, au dispărut din februarie pînă în aprilie, atribuțiile lor nefiind preluate de nici o altă rubrică, așa

încît, dacă nu ar citi reviste și nu ar urmări transmisiunile de televiziune, radioascultătorul nu ar avea nici o informație în legătură cu noutățile din librării, mai ales în condițiile în care semnalul editorial sau cronică literară ocupă un loc imperceptibil în sumarul Revistei săptămînale. Să fie adevărat, cum s-a crezut pînă nu demult, că lucrurile despre care nu se vorbește nu există? Sau doar o urmare a faptului că dezbaterile cînd fierbînt, cînd încetînd, cu privire la rolul televiziunii de a informa cu promptitudine asupra întregului cîmp al prezentului nu au atins decît cel mai aluziv radiofonia? Pe de altă parte, conform unei viziuni excesiv de ordonată, ca să nu spunem rigidă, emisiunile literare sînt găzduite pe programul I doar de 2 ori pe săptămînă (reluările de marți și miercuri, ora 0,30 noaptea le înțelegem ca pură excentricitate), rămînd a putea fi audiate exclusiv pe programul II (niciodată și pe programul III, ceea ce presupune că organizatorii cred cu tărie în inapetența tineretului pentru acest sector al artelor), în jurul orelor 12,30 și 17,00, cînd mulți ascultători se află încă la locurile lor de muncă sau învățătură. Se perpetuează, apoi, la sfîrșitul celei de a patra

juni a anului 1990, o anume pulverizare a fluxului literar radiofonic, singura emisiune de 60 de minute, Cartea, scriitorul, cititorul fiind, cum și anunțăm, abandonată în ciuda calității și utilității ei. Ce diferență, în acest sens, față de felul în care colegii de la redacția muzicală înțeleg să înformeze, să îndrume și, de ce nu, să-și delecteze ascultătorii atît prin transmisiuni de durată medie (30-40 de minute), cit și prin transmisiuni ample (60-120 de minute) a căror forță de convingere se sprijină pe armonioasa echilibrare a comentariului și exemplificărilor, emisiuni ce au răgazul de a trata cu seriozitate, la ore de bună audiență, tema aleasă, prin armonizarea unor variate procedee publicistice. Iată, în 7 zile, 6 dintre ele: Opinii despre viața muzicală, Radioglob sonor, Muzica, univers sonor, Invitațiile Euterpei, Case muzicale duminicale, Muzica, sferă a interferențelor. Este un model absolut realizabil, prin adaptări specifice și în perimetrul radiofoniei literare, cu condiția dinamitării schemei-cadru, prea fericită în interiorul propriului său imobilism. Subiecte posibile? Radioul are și redactori de impecabilă profesionalitate ce nu au nevoie a fi dădăciți pentru a-și îndeplini cu exemplaritate menirea de a fi (de a deveni) factori de opinie, al căror glas să fie așteptat și ascultat cu încredere.

În sănătatea romanului (Nicolae Breban, Mihai Sin)

Inscrieri pe lista pentru Premiul Nobel (Constantin Ţoiu, Nicolae Stan, Laurenţiu Ulici)

Cu ION UNGUREANU, ministrul culturii de la Chişinău, despre „miracolul basarabean“

„Totalitarismul reprezintă un fel de SIDA a sistemului politic“

Chişinău, 28 martie 1990. Ora 16.00. Mult prea cald acest început de primăvară, seceta se simte şi în aer, o poţi mirosi. Peste Parcul Puşkin se scurge un soare ca mierea, care unge asfaltul, băncile, copacii, trecătorii. Mă uit la ceas — sint în intirziere. Am emoţii, de ce să mă ascund, dublate însă de o stare de imensă curiozitate. Mi-e greu să mi-l imaginez pe Ion Ungureanu, regizorul aflat în permanent conflict cu administraţia culturală, artistul pe care l-am ascultat fascinat, la Bucureşti, acum aproape şapte ani, într-o întreagă noapte (în care parcă Dumnezeu spărsese buzoarele ploii transformind oraşul într-un Macondo sud-est european) vorbind cu patimă despre absoluta necesitate a revoltei împotriva a tot ceea

ce reprezintă dogmă, canon sau opresiune în artă, cu sfîntenie despre catedralele limbii şi culturii române, repet, mi-e foarte greu să mi-l inchipui pe Ion Ungureanu în ipostaza de ministru al culturii.

Secretara îmi spune că domnul ministru mă aşteaptă, deschid uşa şi, la capătul opus al cabinetului, se ridică de la birou un bărbat înalt, de aproape doi metri, deschide braţele, din doi paşi traversează distanţa ce ne desparte, îl recunosc zîmbetul şi lumina caldă a ochilor, observ că a început să încărunească, mă îmbrăţişează şi mă poartă să stăm, faţă în faţă, la o masă lungă, construită parcă după dimensiunile sale. Mă regăsese prin faptul că îl regăsese neschimbat.

— Domnule Ion Ungureanu, cum pot încăpea în acelaşi fotoliu artistul, contestatarul, frământatul şi incomodul regizor, cu ministrul culturii? Ce împrejurări au determinat prezenţa dv. în fruntea administraţiei actuale a culturii republicii şi care sint problemele cu care vă confrunţaţi în actuala ipostază?

— Este normal să vi se pară cel puţin neaşteptată ipostaza în care mă revedeţi. Vă mărturisesc că şi pe mine m-a surprins propunerea de a accepta acest post, la vremea cînd ea mi-a fost făcută. În toate teatrele în care am lucrat am avut probleme cu, hai s-o numim aşa, administraţia culturală. Ca să vă dau doar un exemplu: la vizionarea unui spectacol pus de mine în scenă la Teatrul Armatei din Moscova pe un text al lui Ion Druţă mi s-au făcut, zîmbiţi, le-am şi numărat, nouăzeci de observaţii — şi spectacolul a fost patru ani oprit. Abia în 1988 s-a revenit asupra acestei decizii. Astfel de probleme am avut cam în toate teatrele în care am lucrat. De aceea am fost nevoit să mă mut dintr-un teatru în altul, să ajung din Chişinău la Moscova. Parafrazîndu-l pe Puşkin, pot spune că norocul meu a fost că e mare ţara. Şi tot el spune că salvarea Rusiei constă în proasta executare a legilor — pînă ajunge o lege din capitală în provincii, apare alta care o anulează. Revenind la ce m-aţi întrebat: această situaţie m-a pus în faţa unei experienţe inedite. Mă simt ca înainte de actul creaţiei, în faza pregătirii lui. Am acceptat postul tocmai pentru a pune în practică ideile pe care le susţineau spectacolele mele. Totul a fost atît de neaşteptat, încît n-am avut timp să mă gîndesc decît la faptul că dacă aş fi refuzat, aş fi lăsat să cadă o umbră de îndoială atît în mine cît şi în cei care credeau în mine. Nu m-am gîndit atunci la consecinţe. De la un timp observ că mi se întîmplă nişte lucruri extrem de ciudate. Am de multe ori sentimentul că sint pus în situaţia de a reproduce în viaţă situaţii puse chiar de mine în scenă, în diferite spectacole. Aşa şi acum, ca ministru, am de multe ori senzaţia că trăiesc situaţii pe care eu însumi le-am descris în spectacolele mele. E ca un fel de răsplată sau pedeapsă a vieţii — viaţa îi spune artistului „trăieşte ce-ai imaginat!“ Mă întreb ce aş face dacă aş fi pus în situaţia lui Macbeth — unul din recentele mele spectacole.

De fapt noi toţi am trăit o dramă inedită, toţi sintem personajele unei drame inedite care abia acum îşi arată consecinţele. A fost greu de traversat această

perioadă, dar abia acum va fi cel mai greu, un altfel de greu. Colţii dragonului fiind semănaţi, abia acum încep să dea roade. Semnele zizaniei, urii, ale discreditării omului abia acum dau în pirg. Spunem că am alungat răul din ogorul nostru. Dar el a lăsat moştenire ura ce se manifestă ca o radiaţie care continuă să-şi facă efectul chiar dacă nucleul ei a fost distrus. E ca o poluare a sufletelor. Şi se cere grabnic o „degazare“. Şi acesta este unul din motivele care m-au făcut să accept conducerea Ministerului Culturii.

— Cum şi cu ce mijloace poate fi scăldă această „degazare“ spirituală?

— Credinţa mea este că dacă nu vom reveni la preceptele umane fundamentale, morale, religioase (dar nu în modul în care s-a speculat pînă acum, de pildă cu prietenia între popoare, patriotismul, internaţionalismul...) sintem pierduţi. Secolul XX, pe lîngă complicaţiile aduse fiinţei umane de progresul tehnic, a adus şi totalitarismul, care pentru mine reprezintă un fel de SIDA a sistemului politic. Şi este foarte greu să le găsim antidotul. Grav e că ori îl găsim, ori sintem o nereuşită a istoriei. Pe de altă parte, este trist să te simţi un cobai. În această operaţie de dezintoxicare, un rol mare revine intelectualităţii şi bisericii. Dar sistemul a avut grijă să le compromită, în parte, şi pe ele. Şi atunci se pune problema criteriilor. Shakespeare spune, undeva, „Un viciu, dacă nu este condamnat, atunci e susţinut“. Tot atît de adevărat este şi faptul că acum este cel mai probabil să apară păcatul pe care-l avem, mai mult sau mai puţin, cu toţii. Acela de a azvîrli cu pietre în alţii. Este absolut necesar să se ţină cont de o pedeapsă morală, dar este la fel de necesar să se acorde dreptul la pocăinţă, care este un act individual, fiecare singur faţă-n faţă cu Dumnezeu. Dacă se încurcă criteriile, se produce haosul. Iar haosul este monstruos. Ne inchipui că la noi are loc o restructurare. Dar dacă nu vom înţelege să facem din glasnost un mijloc şi nu un scop, vom ajunge din nou la greşelile săvîrşite la noi începînd din anii '30.

Românii de aici au început să se regăsească prin intermediul limbii, aceasta a fost cauza ce-a determinat „miracolul Basarabiei“. Mai demult se credea că revenirea la spiritualitate se va putea face direct prin intermediul bisericii. Malraux spunea: „Secolul XXI ori va fi al credinţei, ori nu va fi deloc“, iar Dostoievski: „Dacă Dumnezeu nu există atunci

este permis totul“. Dar viaţa a făcut, la noi, o corelaţie neaşteptată. Prin limba română s-a revenit la spiritualitate, prin catedrala limbii şi a cuvîntului noi ne-am întors cu faţa la Dumnezeu. Şi aici un mare rol l-au avut scriitorii şi teatrul, artiştii în general. Vedeţi, nu m-am mutat pe o altă baricadă, doar ipostaza în care mă aflu este alta.

— Decizia de desfiinţare a Teatrului Naţional „Mihai Eminescu“ a nedumerit, sau cel puţin a nedumerit în această conjunctură, cu atît mai mult cu cît actualul ministru al culturii este un important om de teatru, cunoscut în întreaga Uniune Sovietică, profund legat însă de scena românească din Basarabia.

— Acest teatru a purtat numele lui Puşkin, apoi i s-a dat cel al lui Eminescu. Şi românul care are atîta umor, chiar şi atunci cînd îl este cel mai greu, a scos şi o glumă legată de această măsură: cum că Eminescu n-a mai rezistat şi l-a închis. Această decizie de desfiinţare, vremelnică, desigur, ascunde o situaţie extrem de dureroasă. Cînd vrei să loveşti în cultura unui popor, unul din mijloacele cele mai eficace şi mai la îndemînă este să loveşti în teatru. Renaşterea noastră din anii '60 a pornit de la teatru. Teatrul „Luceafărul“ a promovat atunci cuvîntul. El a adus pe scenă limba română, bunul simţ şi umorul specific poporului nostru, dramaturgia naţională şi cea universală îmbrăcată în straietele limbii materne — lucru insuportabil pentru ruşi. Pînă atunci fuseserăm aduşi în situaţia să nu ne mai putem inchipui că un personaj istoric ar putea vorbi în limba română. Lucrul acesta îl simţeau chiar şi scriitorii noştri. Era ca în romanele lui Tolstoi, unde în primele pagini eroii vorbesc în limba franceză. De aceea Teatrul „Luceafărul“ a reprezentat un adevărat miracol pentru cultura română de aici, pentru redeşteptarea sentimentului apartenenţei la un popor. Era absolut fantastic să vezi oamenii intrînd la teatru încovoiaţi şi, după spectacol, leşeau drepti şi demni. Şi tocmai în acest miracol s-a lovit, fapt ce a făcut ca teatrul românesc de la noi să nu-şi mai poată reveni, în ciuda unor tentative de regăsire. Acest act de desfiinţare nu face decît să recunoască un impas. Este ca o

renaştere prin foc. Trebuie să luăm totul de la început. Ca în dansurile noastre populare — cînd se strică hora, ea trebuie oprită şi pornită de acolo de unde s-a stricat. Şi dacă este nevoie, trebuie începută din nou. Trebuie s-o luăm de la zero în tentativa de reconstruire a unui adevărat Teatru Naţional, fiindcă ne aflăm ca în situaţia lui Béranger din Rinocerii. Pentru a ieşi din acest impas, era necesară o măsură dureroasă, ca în Meşterul Manole. Nimic important nu se poate face fără sacrificii. Cu atît mai mult în artă. Şi în traversarea acestui moment critic al Teatrului Naţional trebuie să avem o singură obsesie. Nici un om de talent să nu fie scăpat din vedere, iar oamenilor neaveniţi, celor nechetaţi să li se găsească alt loc. Cred că bazele viitorului Teatru Naţional le putem pune împreună cu românii de peste Prut. Este necesar ca forţele artistice de aici să fie integrate în mişcarea teatrală din România pentru a-şi regăsi firescul, melosul.

— Sint numai cîteva zile, de cînd l-aţi întîlnit pe ministrul culturii din România, filozoful Andrei Pleşu. Cum apreciaţi întrevederea şi care sint, din perspectivele ei, şansele schimburilor noastre culturale?

— Această întîlnire mi-a produs o reală plăcere şi cred că ea poate constitui o şansă în realizarea unui program complex de relaţii culturale, a unui prolific schimb, în ambele sensuri, ale adevăratelor valori din toate domeniile culturii. Şi acest schimb de valori trebuie făcut pornind de la ideea respectului reciproc, pentru că dacă în această simbioză unii încearcă să se considere superiori celorlalţi, abia atunci devenim provinciali şi apare pericolul de a promova o filozofie a cerşetoriei. În cultură un mare pericol îl reprezintă, printre altele, psihologia calcului. Şi aici intervine marele rol pe care îl au de jucat ministerele. Dacă în timpul totalitarismului ministerele trebuiau distruse, căci funcţionau ca o frînă, ca o permanentă presiune, ca o sabie a lui Damocles, în noua conjunctură ele trebuie să aibă un mare rol în promovarea adevăratelor valori, atît în interior, cît şi în relaţiile externe.

Ruxandra Galgoşiu

Sentimente creştine şi democratice (Petre Stoica, Gheorghe Grigurcu)

Sumiya HARUYA

Fenomenul ZIUA SALATEI

ÎN Japonia se înregistrează un interesant fenomen literar numit „fenomenul Ziua salatei”. E vorba de o carte intitulată *Sarada kinenbi* (Ziua comemorativă a salatei), un volum de *tanka* (poezie scurtă cu formă fixă) de Tawara Maci, o debutantă, născută în 1962 în orașul Osaka. A urmat Facultatea de filologie japoneză de la Universitatea Waseda. În timpul facultății a început să scrie *tanka* îndrumată de profesorul Sasaki Yukitsuna, autor de *tanka*. Debutantei i s-a decernat Premiul Kadokawa pentru *Tanka* în anul 1986. Volumul *Sarada kinenbi* conține 433 de poezii, scrise în patru ani. A apărut la editura Kawadeshobo-shinsha din Tokyo și a fost vândut într-o jumătate de an în peste un milion de exemplare, și se reeditează în continuare. E un „fenomen”, pentru că tirajul unui volum de *tanka* e de obicei de cca. o mie de exemplare, o mare parte din ele fiind împărțite între cunoștințe. Chiar dacă e vorba de opera unui maestru, situația nu diferă cu mult. Deci cazul *Zilei salatei* e un record de neînchipuit și îndată au apărut și epigoni.

Pentru a desluși rostul fenomenului, să facem o scurtă reflecție asupra poziției poeziei *tanka*. Este forma cea mai importantă din toată istoria literaturii japoneze. Un alt gen apropiat, *haiku*-ul, e cunoscut de europeni mai bine decât *tanka*, pare-se. Motivul este că *haiku*-ul, care a fost încercat și de poeții români, e relativ ușor de înțeles pentru străini din cauza modului universal de a contempla lumea și de a-i exprima adevărul prin imagine, în timp ce *tanka* reliefează emoții mai intime, recurând mai întâi la muzicalitate (shirabe). Muzicalitatea limbii ar fi mai greu de prins decât imaginea de către un străin (un traducător român din poezia japoneză susține că în limba japoneză muzicalitatea nu există în afară de ritm). Însă frumusețea poeziei *tanka* e nu necomparabilă și rolul ei în cultura japoneză e cu mult mai însemnat decât al *haiku*-ului care e un derivat recent (secolul al 17-lea) din *tanka* și care a fost considerat până în epoca modernă ca un gen neserios, relativ vulgar. Împăratul (tenno) nu încercă să compună *haiku*, dar la curtea imperială este, din vechime, un oficiu pentru *tanka* (*Outadokoro*), iar de Anul Nou oamenii îi prezintă suveranului *tanka* scrisă de ei pe o temă prestabilită. La festivitatea aceasta (*Utakaihajime* — „primul concurs de poezie”) participă și împăratul cu *tanka* sa, ceea ce reprezintă datoria lui sacră de-a felicita țara și poporul prin duhul cuvintului (*kotodama*).

Tanka e compusă din 31 de silabe în 3 versuri: 5/7/5/7/7, spre deosebire de *haiku* care are 17 silabe. Forma aceasta apare deja în prima carte scrisă în limba japoneză, la începutul secolului al 8-lea: *Kojiki* (mitologie-legende-cronologie). În același secol a fost alcătuită o mare antologie, *Manyōshū*, care conține peste 4.400 poezii, din care marea majoritate sînt *tanka*. Kakinomoto no Hitomaro (decedat în jurul anului 700), unul din reprezentanții acestei antologii, e venerat ca „poet sfînt” și astăzi. Începînd cu *Kokinshū*, din secolul al 10-lea, pînă la secolul al 15-lea au fost compilate, la porunca împăratului, 21 antologii de *tanka*, antologii care au funcționat drept cîrmă artistică în perioada post-clasică. Astfel, Fujiwara no Teika (1162—1241), alcătuitorul volumului *Shinkokinshū* (1205), e considerat cel mai mare teoretician al esteticii medievale.

De prin secolul al 16-lea începe curtea imperială a pierdut autoritatea cultural-politică de odinioară și n-a mai apărut nici o antologie din porunca împăratului. Dar în epoca modernă, datorită renovărilor, ca Masaoka Shiki (1867—1902) și Yosano Tekkan (1873—1935), *tanka* s-a răspîndit și mai larg printre oamenii de rînd. Saito Mokichi (1882—1953) de la școala Araragi e unul din poeții moderni cei mai de seamă cu *tanka* său de „înțelegere în realitate”. Fiecare ziar cu tiraj de milioane de exemplare are o rubrică pentru *tanka* trimise de cititori, alături de cea pentru *haiku*-uri. După cel de-al doilea război mondial, prof. Kitahara Takeo, critic specializat în filologia franceză, a prezentat așa-zisa teorie numită „arta a doua”, susținînd că *haiku*-ul modern nu este arta autentică, e arta a doua, fiind o practică convențională, ca aranjamentele de flori și ceremonia ceaiului. De fapt, Kuwabara a încercat o serie de reflecții asupra întregii civilizații japoneze tradiționale și teoria arta a doua n-a fost decât un procedeu. Dar teoria a evoluat către un argument pentru negarea poeziilor în formă scurtă și a dat o puternică lovitură poezilor specializați în *tanka*, ceea ce a suscitat iarăși felurite mișcări renovatoare. Poeții depun eforturi foarte serioase ca să dovedească eficacitatea genului străvechi într-o lume amenințată de războiul nuclear și de descompunerea valorilor. Există mulți poeți care continuă să se exprime numai prin

această formă veche, și cenaclurile cu periodice proprii sînt nenumărate. Cu toate acestea, cartea de *tanka* se vinde foarte puțin. Pentru marea majoritate a amatorilor de *tanka*, genul este mai degrabă un fel de registru al vieții zilnice. Ei nu se interesează prea mult de ceea ce scrie altul, fie el chiar și un profesionist. Le citesc numai pe cele ale colegilor, publicate în revista cercului lor restrîns. În sfîrșit, generația tină ră începe să se instrăineze de tradiție. Criticii spun: „Tineretul cu rock'n roll-ul său nu se mai întoarce spre *tanka*... Iar adulții sînt prea ocupați cu serviciul... Acum *tanka* e o treabă a bătrînilor...”. Și deodată un volum de *tanka* a găsit în cîteva luni peste un milion de cititori, din care marea majoritate sînt, vădit, tineri. Așadar, *Ziua salatei* este un fenomen neprevăzut, interesant și pentru sociologia culturii și a gusturilor.

NU numai de *tanka* s-au instrăinat tinerii japonezi. Ei s-au instrăinat de litera tipărită în general. Și-au format sensibilitatea prin televizor și doresc să primească toate informațiile prin imagine, fie electronică, fie imprimată. Ei intră în librării nu pentru cărți de lectură ci pentru volume de *ghekiga* — un fel de desene animate. *Das Kapital* de K. Marx e citit de tinerii interesați printr-o versiune în *ghekiga*... Și iată că dintr-o dată s-au întors la o carte de poezie în forma fixă cea mai veche. Ce s-a întimplat? Care e taina succesului? Răsfoind cartea, chiar pe prima pagină întîlnim o poezie care ne-ar sugera răspunsul:

„Sora no ao / umi no aosa no / sono awai / saafuboodo no / kimi o mitsumeru”. (Între albastrul cerului și albastrul mării te privesc pe tine pe o planetă de surf). Încercăm să enumerăm elementele specifice acestei *tanka*. În primul rînd, poeta folosește limba japoneză colocvială, atunci cînd și astăzi *tanka* e compusă, de obicei, în cea arhaică, așa-zisa limbă literară, pentru că se potrivește foarte bine ritmului de 5 și 7 silabe, deși nu mai e vorbită. Ca urmare, limbajul acestei poezii e accesibil tuturor tinerilor. În al doilea rînd, în limbajul acesta poezia exprimă simțămintele vieții actuale, cu deosebire ale tineretului îndrăgostit. În al treilea rînd, ritmul e foarte corect, e desăvîrșit de tradițional. De altfel *tanka* în limba colocvială a mai fost scrisă de avangardiști, dar ei n-au fost acceptați de public deoarece, pîrșind limba literară, au distrus și ritmul. Aici poeta reușește să adapteze ritmul tradițional la limba colocvială. În alte poezii întîlnim felurite particule tipic colocviale care fixează ritmul. În al patrulea rînd poeta cunoaște tehnica poetică numită *honkadori*, care este o componentă esențială a poeziei medievale și care constă în arta de-a evoca o altă poezie de valoare. În cazul de față, deși modul său de folosire e mai puțin elaborat decât cel din epoca medievală, cînd un japonez citește „Între albastrul cerului și albastrul mării”, îndată imaginea se leagă de o capodoperă a „poetului călător” Wakayama Bokusui: *Shiratori wa / kanashikarazu ya / sora no ao / umi no ao ni mo / shimazu tadayou*. (Cît de tristă este pasărea albă? Plutește fără să fie pătată de albastrul cerului nici de albastrul mării). Asocierea aceasta îi adaugă unei poezii relativ modeste un plus de profunzime.

Așadar, „fenomenul” de succes provine din combinarea reușită între limbajul nou și ritmul tradițional, între sensibilitatea nouă și estetica tradițională, ceea ce, probabil, îi scapă cititorului european în bună măsură, fiind greu de sugerat prin intermediul traducerii.

Să mai parcurgem cîteva pagini: „Mada aru ka / shinjitai mono / hoshii mono / sunaji ni narade / nesobette iru”. (Mai este ceva pe care aș vrea să-l cred, ceva de dorit? Pe nisipurile plajei mă întind alături). Versul „mada aru ka” (mai este?) s-ar putea spune exact în același ritm și în stil literar: „nao ari ya”. Dar atunci ne-ar apărea un filozof mohorit în locul unei fete fericite. „Ocite kita / ame o miaghetel / sonomama no / kataci de huini / kucibiru ga hoshi”. (Uitîndu-mă în sus spre ploaia care cade, în starea aceasta deodată, mi-e dor de gura ta). Fixează o mișcare și un simțămînt de o clipă, ca un cadru cinematografic. „Ware o sarai / enjin kaketa / hacigatsu no / asa o anata wa / oboete iruka”. (În sfîcîndu-mă tu ai pornit motorul. De dimineața aceea din luna august îți mai amintesti?). E vorba de o motocicletă, nu de un autoturism, mi se pare. Iarăși o preferință a tineretului, ca și filmele americane.

„Kawajan ni / baiku no kimi wo / kishi to shite / mukaeru tame ni / yuuyakero sora”. (Pe tine în jachetă de piele și pe motoretă, ca să te întîmpin ca pe un cavalier, să ardă purpuriu cerul în asfințit). Un argou tineresc (*kawajan*), un neologism (*baiku*) și o invenție gramaticală (*yuuyakero* — neobișnuitul verb imperativ din substantiv). Produc o atmosferă de basm supramodern. E una din poemele cele mai caracteristice și ademenitoare din volum. „Yomesan ni / nare yo' da nante / kancuuhai / nihon de itte / shimatte ino”. („Să fii mireasa mea”, ai spus tu numai după două cutii de ciuuhai. Mă întreb dacă nu vei regreta). Ciuuhai e un cocktail. E un amestec de shoochiu (un fel de rachiu din orez) și sifon, apărut recent și e la modă.

„Sughisatte / yuku mono to shite / dakare ori / yayoi sangatsu / sayonara no tsuki”. (Mă las îmbrățișată ca o ființă trecătoare. Luna martie, luna de adio). În martie se încheie anul școlar în Japonia, e lună de adio a absolvenților. Cea mai mare parte a acestor instantanee integrate unei formule tradiționale se referă la iubirea eșuată. Dar ritmul e curgător, nu împiedicat de vreo depresiune, de vreo imagine întunecată. „Kono aji ga / ii ne to kimi ga / itta kara / shigicatsu muika wa / sarada kinenbi”. (Ai spus: „Gustul acesta e bun”, deci 6 iulie este Ziua salatei). Volumul e botezat după această poemă. Fata gătește și-i dă prietenului o porție de salată, lui îi place. A fost 6 iulie. Ea promulgă singură, în gînd, Ziua salatei. Evident, nu există în Japonia o zi sau un obicei al salatei. Sentimentul nu e mareț, dar este tipic pentru femcia japoneză.

„Începe dimineața zilei de luni ca să te văd vineri la ora șase”. Adică săptămîna își repetă ciclul pentru fata singură, îndrăgostită. „Vuietul de jazz de seară stăruie ca un foc înăbușit și-mi gîdila miezul urechii de dimineață”. „O să mă cule tot singură în această noapte lungă cît coada păsării yamadori” — efectul muzical evocă ritmul jazzului;

„Amintirea de a fi fost iubită fiind oarecum transparentă, eu sînt singură mereu, singură mereu-mereu”. Cu această poezie se încheie volumul.

POEZIILE lui Tawara Maci iradiază gustul la modă, simțul tineresc al vieții. Am văzut că ea minuieste cu îndeminare arta poetică tradițională, iar rezultatul e cu totul modern. Dar care este oare gustul la modă în Japonia acestor ani? Lozinca (ironică) e: *keihakutanshoo*. Cuvîntul e compus din patru părți: ușor-subțire-scurt-mic, din care rezultă alte două cuvinte: superficial și mărunț. E antonimul lui *juuhoocloodai*, care înseamnă: impunător și gigantic, fiind compus din patru părți: greu-gros-lung-mare. Sînt valorile preconizate de generația mai în vîrstă care a muncit fără preget pentru reconstrucția Japoniei din cenușa ruinii bombardate. În cursul marii creșteri economice, realizate în anii 1960, industria „grea-groasă-lungă-mare” a intrat în declin și a crescut cea „ușoară-subțire-mică-scurtă”. De exemplu, au regresat siderurgia și construcțiile navale, în schimb cresc electrotehnica și industria terțiară, a serviciilor. Asta e simbolic. Predilecția pentru „ușor-subțire-scurt-mic” sau „superficial-mărunț” pătrunde în toate domeniile vieții japoneze, inclusiv în artă. Un precursor foarte timpuriu din domeniul literar ar fi prozatorul Nosaka Akiyuki, care a denumit stilul său „școala superficialistă Showa” (Showa se numește era împăratului achihi). E un scriitor foarte conștiincios și stilul „superficialist” a fost o armă eficientă în lupta împotriva autorităților stabilite, împotriva ipocriziei.

Limbajul lui Tawara Maci e în acest sens și ultracontemporan și ușor. Iubirea nu e pasionantă, amintirea-i e subțire pînă la transparență. Ea cîntă emoțiile de scurtă durată. Ea nu impresionează printr-o viziune socială fermă, nici printr-o cugetare metafizică profundă, lumea ei e mică de tot, dar cu un impact remarcabil asupra actualității. În felul acesta poezia ei nu e altceva decât o oglindă a gustului la modă: ușor-subțire-scurt-mic. Viitorul său e greu de prevăzut.

Dincolo de acestea, versurile sînt pline de o muzicalitate plăcută și de imagini proaspete. Limbajul ei familiar a găsit rezonanță în sufletul tineretului care nu s-a mai interesat de poezii consacrate de *tanka*. Fără îndoială, fenomenul *Ziua salatei* sugerează o înviere miraculoasă a poeziei *tanka*, înviere care a fost repetată în diferite moduri în lungul istoriei.

Sumiya Haruya e cercetător și traducător japonez din literatura română. A tradus, printre altele, romanul Ion al lui Liviu Rebreanu, traduceri decernîndu-i-se premiul Asociației japoneze a traducătorilor (1986). A mai publicat în „România literară”, în 1978, articolul intitulat *Cultura română în Japonia. A vizitat România de cîteva ori și acum se află aici pentru trei ani ca doctorand la Universitatea din București, unde se ocupă cu literatura comparată româno-japoneză, sub conducerea prof. dr. Zoe Dumitrescu-Bușulenga. În același timp, predă literatura japoneză la Universitatea din București. În numărul 52/1989 al revistei noastre a publicat articolul „Noaptea de 21 decembrie văzută de un scriitor străin”.*

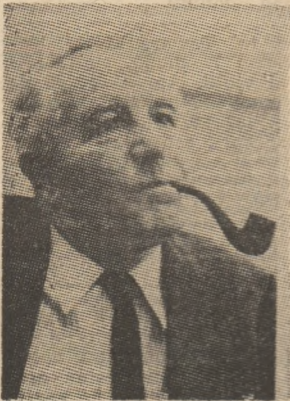

ADISAN este o firmă a Asociației Specialiștilor în Bănci și Baze de Date avînd o activitate structurată pe următoarele profiluri: software, hardware, editură — concretizată prin apariția revistei lunare de specialitate „PC — Magazin”.

Cea mai recentă realizare a firmei este editarea și procesarea buletinelor de vot la alegerile Consiliului Uniunii Scriitorilor din România cu o rețea de calculatoare profesionale PC-AT-286/386, produse de firma AST-S.U.A. Evenimentul constituie o premieră, fiind prima colaborare între o organizație de talie națională și o firmă particulară de informatică și calculatoare.

Echipa de specialiști din partea firmei a fost compusă din prof. Adrian Negru — președinte; ing. Alexandru Babin — vicepreședinte; ing. Marcel Vlădescu; matematician Mihai Constantin; ing. Serban Slivinschi; ing. Irina Babin; ing. Irina Negru; mat. Cătălin Voloșeniuc; fiz. Floricel Popescu; ing. Alexandru Sburan; ing. Adrian Popa; ing. Mircea Crutescu; ec. Vasile Avram; electronist Marian Tudor; student Dan Balotescu.

Max Bense — 80

● La 80 de ani, poetul și filosoful, Max Bense (în imagine) este unul din ultimii erudiți universali ai epocii noastre, după cum se poate citi în articolul pe care *Stuttgarter Nachrichten*, i l-a consacrat. Cu studii de matematică, fizică și filosofie, Bense a fost numit în 1950 profesor de filosofie și teorie a științei la Institutul de tehnologie din Stuttgart. Autor al unui tratat de estetică în patru volume, redactat în anul de profesorat la Stuttgart, Ulm și Hamburg, Max Bense

și afirmă aici atitudinea de filosof raționalist, o pus „barbariei metafizice”. Recenzind-o, Helmut Heissenbüttel scria: „Estetica trebuie să fie în sfârșit considerată ca o știință pozitivă. Artă și literatura trebuie, în consecință, să fie izolate de domeniul sentimentelor și prezentimentelor dar și de domeniul hermeneuticii tradiționale pentru a fi accesibile spiritului rațional, adică matematic”. Luptător pentru independența spiritului, Max Bense a publicat, în colaborare cu soția sa, Elisabeth Walter, revista „Augenblick” în anii 1955—1961, în care au apărut texte de Enzensberger, Walser, Andersch, Gomringer, Ponge, Arno Schmidt. În jurul lui Max Bense aveau să se grupeze mai târziu personalități ca Reinhard Dohl, Helmut Heissenbüttel, Ludwig Harig, Jürgen Becker, Ferdinand Kriwet, Chris Bezel, Ernst Jandl și Friederike Mayröcker, precum și reprezentanți ai mișcării de poezie concretă din Germania federală, Anglia, Brazilia, țările scandinave și Cehoslovacia.

Plácido Domingo la Teatro Amazonia

● Celebrul tenor a interpretat, la sfârșitul lunii martie, rolul lui Don José în opera *Carmen* de Bizet pe scena legendarului „Teatro A-

mazonia”. Închis de 80 de ani, la Manaus, în inima pădurii amazoniene. Pentru restaurarea teatrului au fost necesare 8 milioane de dolari.

Omagiu lui Trauer

● Orașul Cherbourg a găzduit până la 22 aprilie trei expoziții dedicate lui Alexandre Trauer (în imagine). Una dintre ele este consacrată celor cincizeci de ani ai săi în lumea filmului (două sute de crochiuri și machete, de la primele întâlniri cu Jacques Prévert și René Clair până la *Subway* cu Luc Besson). Cea de a doua expoziție relevă prezența lui Trauer în lumea teatrului (până la machetele executate pentru *Kean* al lui Pierre Brasseur). În sfârșit, cea de a treia provine de la Fundația națională a fotografiei din Lyon și amintește de Străzile din Dublin.

Fapte și vorbe

● Silvester Stallone, interpretul super musculosului *Rambo*, considerat drept „cel mai slab actor” al anului trecut cu prilejul atribuirii premiilor Oscar, nu prea e convins de realitate. Incintat de aspectul său fizic, și-a comandat o statuie de bronz, înaltă de trei metri. Nu vor beneficia de „frumusețea” statuii decât intimitii lui Stallone, fiindcă monumentul va trona în grădina casei sale. Tot recent a declarat revistei *Rolling Stone*: „Sint sensibil la nuanțele, la fragilitățile unui personaj. Sint un tip care se exprimă și prin cuvinte. *Rambo* este o dramă elizabetană fără text, pentru un mim”.

Medaliile Goethe

● Creată în 1954 de Institutul Goethe din München, distincția menită să recompenseze personalități care au servit ca mediatori între cultura germană și cultura altor țări, a revenit, la ediția ei 1990, scriitoarei austriece Hilde Spiel și compozitorului vienez de origine ungară György Ligeti.

Romanul lui Carmen

● La editura pariziană de Fallois a apărut luna aceasta noul roman semnat de Jean Cau, *Le roman de Carmen*. O Carmen a fabricii de țigări, țigancă din inima Spaniei andaluze a secolului al XIX-lea, un extraordinar tablou al unei lumi dispărute, populată cu țigănci celebre și cu toreadori iluștri.

Norge : Poésies 1923—1988

● Născut în 1896, la Bruxelles, Norge era socotit un patriarh al poeziei. Îndoială, credința, fantezia, bucuria, minia erau teme ale creațiilor sale, profunde și malicioase. Noul volum *Poésies 1923—1988*, apărut la editura Gallimard-Poésie, este o culegere care ajută la cunoașterea întregii sale opere poetice.

Reeditare

● De curind a fost reeditat, la Terrain Vague, romanul *Et on tuera tous les affreux* de Boris Vian, semnat la prima apariție, în 1948, Vernon Sullivan.

Dificultăți de (re)adaptare

● Joan Chen (în imagine), actriță de film americano-chineză, are 28 de ani și a devenit cunoscută pe plan internațional mai ales din filmul lui Bertolucci, *Ultimul împărat*, în care a jucat rolul soției lui Pu Yi. Recent, ea a afirmat

că suferă din cauza banalităților vieții cotidiene americane. „Din 1981, de când am plecat din Shanghai la Hollywood — spune ea — mi-am pierdut modestia, ceea ce mă îngrozește. Tot mereu a fost obligată să spună unora și altora: „Alo, eu pot să joc așa și pe dincolo, sint exact ceea ce vă trebuie pentru filmul dv.”. În China, unde actrița filmează acum din nou, modestia este însă o importantă condiție a reușitei. Și mai este încă un obicei căpătat în America de care Joan Chen se simte stăpinită: „Acolo trebuia să spun la toate cele «I love it». Or, iubirea este un cuvânt mare, potrivit pentru ceva deosebit. Acum mă trezesc spunând că «iubesc limonada»”.

Un Huckleberry Finn contemporan

● Critica literară americană este unanimă în aprecierea că recentul roman al lui Edgar Laurence Doctorow, *Billy Bathgate*, este una din cele mai bune cărți ale sale. Este atît opinia exprimată de *Newsweek*, de *New York Times*, de revista *Time* și alte publicații din S.U.A. Cronicarii notează atît virtuțile limbajului romanului cit și exemplara conturare a personajului central — adolescentul Billy, o variantă

contemporană a lui Huckleberry Finn. Acțiunea romanului se petrece la New York, la mijlocul anilor 30, în mediul gangsterilor, unde adolescentul Billy, pînă atunci model de cinste, devine, din întîmplare, șeful unei mari bande criminale, asistînd la o serie de jafuri și crime. Un roman deosebit de nuanțat — conchide *Newsweek*, — o lectură de tip „tradițional” deosebit de pasionantă.

Confirmare

● Date înregistrate în ultima vreme confirmă că profesia de ziarist este cea mai periculoasă din lume. Revista „Medias Pouvoir” informează că peste 70 de zariști au fost, anul trecut, victime ale teroarei. În 1988 lista reporterilor care au pierit în exercițiul funcțiunii a însumat 40 de oameni, cu un an înainte — 32. Cea mai dramatică este situația din țările Americii latine unde domnesc trafici

canți de droguri și formațiunile paramilitare. În aceste țări, au murit de miini nevăzute, un mare număr de zariști: 15 în Columbia, 11 în Salvador, 7 — în Peru, 4 în Brazilia. În 1989 au fost înregistrate 241 de cazuri de arestări ale reporterilor și detenții ale acestora în închisori. În Israel au fost aruncați după gratii 20 de reporteri (majoritatea palestinieni), iar în Turcia — 40.

Arta înșelării

● Celebrul British Museum din Londra a găzduit în luna martie expoziția intitulată *Contrafacerea ? Arta înșelării*. O expoziție pentru a cărei organizare — scria un critic — îți trebuie nu numai o mare scrupulozitate științifică ci și o bună doză de umor. În cei aproape 250 de ani de existență, muzeul s-a ciocnit nu o dată de tot soiul de mistificări. Unele au fost depistate pe loc,

altele au făcut mulți ani obiectul mindriei colecției. Așa s-a întîmplat, de pildă, cu un sarcofag (datat din secolul VI) pînă în ziua în care cineva a observat că personajul feminin pictat pe el era înveșmîntat în lingerie din secolul XIX. Acum sarcofagul este expus printre numeroasele contrafaceri care fac atracția manifestării de la British Museum.

Gérard Philipe

● Dintr-o seară a anului 1951, cînd triumfa la Avignon în rolul lui Rodrigue și pînă la dispariție, la vîrsta de 37 de ani, Gérard Philipe a luminat prin prezența sa scenele și ecranele, știind să impună acea liniște care a făcut din fiecare din reprezentări un moment de grație. În volumul recent apărut la editura

Favre, Ph. Durant subliniază mai puțin cariera mitică a actorului, cit pune în evidență omul, discret și sensibil, cunoscut pentru luările sale de poziție în apărarea colegilor de profesie. Nemuritorul Cid continuă să bîntuie prin curtea de onoare de la Avignon, deși Gérard Philipe a plecat din această lume de treizeci de ani.

Fedra

● Actrița Catherine Sellers joacă în rolul titular din *Fedra* de Racine la teatrul parizian „Bouffes du Nord”, în regia lui Pierre Tabard. Noutatea protagonistă din *Reviem pentru o călugăriță* (Camus-Faulkner) n-a apărut pînă acum decît într-o singură tragedie de Racine, *Andromaca*, la Compania Jean-Louis Barrault. Impreună cu Pierre Tabard, a făcut înconjurul lumii o *Madame La Carliere*

după Diderot (a fost în turneu și la București anul trecut). De ce a așteptat atît de mult pentru a juca *Fedra*? „Nu mă simțeam pregătită” a fost răspunsul. Este adevărat că Sellers este o actriță care nu se mulțumește să joace din instinct, ci face cercetări pentru a-și pregăti rolurile încît Camus o compara cu... Sherlock Holmes. Pentru *Fedra*, ea a citit totul despre Racine, de la Goldmann la Claudel și Valéry.

Gulliver

● O revistă care se plasează sub semnul lui Swift nu poate fi proastă — estimează *Le Figaro*. Aceasta se referă la noua publicație trimestrială *Gulliver* patronată de FNAC. Consecrat „puterii cuvîntelor”, primul număr adună nume care nu se cer recomandate: Vaclav Havel, Salman Rushdie,

Mircea Dinescu, Milan Kundera, Czesław Miłosz, Alexandre Tisma, Per Olov Enquist și alții. Textele acestora sint menite să răspundă la întrebarea cheie: cuvintele, literatura au oare puterea de a modifica mersul istoriei și, dacă da, cum pot scriitorii să folosească această putere?

Am citit despre...

Ce-ar fi fost dacă...

■ SUPRANATURALUL este o convenție, un pre-text jucăuș, în ultimul roman al americanului Thomas Berger, *Schimbarea trecutului*. Într-o literatură mai puțin preocupată de autocontemplare decît altele, inventivul prozator propune un experiment a cărui originalitate rezidă nu atît în premisa de bază cit în es-fodajele pe care — împingînd extravaganța situațiilor pînă la grotesc — le construiește. Vom citi cinci romane juxtapuse în interiorul unui al șaselea. Factorul de legătură ar fi personajul principal — căruia i se permite să-și reia iar viața de la început, de fiecare dată altfel — dacă întru-chipările lui succesive n-ar fi atît de radical diferite încît, dincolo de nume și de o propensiune similară spre parvenirea cu orice preț, identificarea n-ar fi cu neputință.

Walter Hunsicker, om la aproape 60 de ani, are o meserie care îl ține în preajma ficțiunii, fără a-i da însă acces la crearea ei: este stilizator la o editură, unde curăță de stîngăci, neglijențe și agramatism textele altora, le periază și le lustruiește. Nu se răzvrătește împotriva existenței sale mediocre alături de o soție care, chiar dacă i-a fost infidelă în tinerețe, este acum o bună tovarășă de viață. Și el și soția lui s-au împăcat cu ideea că fiul lor Elliot, avocat de mare viitor, este homosexual. Resemnătul, placidul Hunsicker pare un subiect improbabil pentru experiența care i se propune: să-și abolească trecutul și s-o ia de la capăt, alcătuiindu-și, sub altă identitate, altă biografie, cu precizarea că oricînd poate reveni la statu quo ante. N-ar fi un pact faustian, nu i se cere nimic în schimb, i se propune doar să participe la „un program de investigație științifică, un studiu despre funcția volitivă”. Individul șters care îi demonstrează că este în stare să mijlocească o atît de implauzibilă încălcare a legilor naturii i-a explicat că nu există o legătură serioasă între realitate și ceea ce „are sens”, sensul fiind o constantă „doar în banalitățile artei”. Liberul arbitru sugerat de ispititor are putere numai asupra trecutului, nu asupra viitorului și ca atare nu are efect asupra morții, aceasta fiind totdeauna o chestiune de viitor, nu de trecut.

Proba pe care o face sub numele nou de Jack Kellog, mare bogătaş cu apucături de Don Juan, îl dezgustă repede. Cînd își alesese acest trecut nu se gîndise dacă i se potrivește, se lăsase ghidat de obișnuitele vise copilărești (să ai bani mulți fără să muncești) și de impulsuri subconștiente. Îngrozit de vulgaritatea și de imoralitatea situației pe care și-a proiectat-o, cere să redevină Walter Hunsicker cel de totdeauna.

Iminența unei catastrofe — Elliot anunță că e bolnav de SIDA — îl determină să evadeze decît în altă biografie, fiind preferabil, credea, ca soția și fiul lui să nîci nu fi existat vreodată. Va fi, deci, din nou Kellog, dar alt Kellog, tip cu simțul umorului, menit să ajungă, cu vremea, un comic celebru căruia îi place

și care își permite să fie gosolan și obscen atît în spectacole, cit și în viața particulară și se degradează pînă cînd „n-a mai rămas altceva de făcut cu Jack Kellog decît să fie anihilat”.

Walter Hunsicker ar fi trebuit să-și dea seama din memoriile și autobiografiile de actori pe care le stilizează că cei ce nu știu decît să „joace” nu mai au disponibilități pentru a trăi normal. Anulîndu-și neizbutita performanță, revine la punctul de start și cere să devină scriitor. „Interesant — remarcă omul cenușiu, dîndu-ți se dreptul de a alege absolut orice rol în viață, te-ai oprit nu la acțiune, ci la un act de reprezentare”. Persărat cu umilințe, compromisuri, mici joshicii și mari lășități, parcursul copilărie-maturitate avansată îl aduce într-un tîrziu noului Kellog o anumită popularitate. Părsit pe rînd de femeile care-l iubiseră dar pe care el le explotasese fără scrupule, cu inspirația definitiv epuizată, incapabil să țină pasul cu evoluția gustului literar, fără prieteni, „și-a dat seama cu oarecare neplăcere, dar fără prea mari regrete, că a venit timpul să dispară”.

Scirbit de „oribilul egoism” al lui Kellog în primele lui trei ipostaze, Hunsicker încearcă să redreseze balanța printr-un Kellog devotat binelui public. Va fi cel mai răsunător dintre eșecuri. Face carieră dînd consultații psihologice la radio ghidat doar de instinct, adică fără a avea o pregătire de specialitate. Două căsnicii ratate și alte încercături amenință să-i micșoreze creditul la ascultători, dar înainte ca aceste handicapuri să devină notorii, găsește perechea ideală pentru poziția lui socială: o avocată în ascensiune, pe care el o ajută să intre în politică, să candideze la președinția Statelor Unite și chiar să fie aleasă, fiind însă asasinată înainte de a-și începe mandatul. Fiul lor, traficant de droguri, avea de-a face cu justiția, fiica lor era internată într-un sanatoriu de boli mintale. De multă vreme, sfaturile lui Kellog aveau adesea efecte dezastruoase, ducînd la prăbușiri sufletești, sinucideri și chiar crime.

Toate aceste existențe au în ele ceva deliberat factice, schematic, sint marcate de o notă de derizivune, ca și cum puterea lui Hunsicker de a concepe alter ego-uri pentru sine însuși ar fi limitată sau ca și cum imaginile proiectate de fantezia lui ar fi cenzurate de o ironie care nu poate ignora trăsăturile lor caricaturale.

„Nici nu mi-aș putea închipui altă viață decît cea pe care am dus-o noi”, îi spune în final soției lui un Walter Hunsicker în sfârșit bătrîn și din nou, definitiv, el însuși.

Felicia Antip

● La 2 aprilie s-au împlinit 150 de ani de la nașterea lui Emile Zola. Prilej pentru publicațiile din Franța de a evoca personalitatea și creația sa de mare diversitate, de la proză la publicistică, de la activitatea socială și arta fotografică, de curind evaluată la

deosebita ei valoare documentară și artistică. Un volum recent, cuprinzând o parte din cele 7.000 de imagini realizate de Emile Zola, beneficiază la ora actuală de un mare succes de librărie. „Am o memorie vizuală foarte bună — scria în acest sens Zola. Când îmi amintesc de obiectele văzute, constat că ele sînt exact ca în realitate, cu contururile, forma, culoarea, mirosul și sunetul lor. Aceasta este materializarea în cel mai înalt grad: dacă le-ar lumina soarele, el m-ar orbi” (reproducem o fotografie a lui Emile Zola și două din imaginile realizate de el la Medan și la Expoziția universală din 1900, din Franța).

Tragedia antifasciștilor italieni

● Exilați, chinuți de moarte, obligați să recunoască faptul că sînt spioni ai lui Mussolini sau Roosevelt. Impușcați. Citiți comunistii italieni au suferit din cauza lui Stalin? Pentru prima oară, un ziarist de la ziarul „Unita”, Ramole Caccavale scrie despre soarta acestora, într-o carte intitulată *Speranța în Stalin. Tragedia antifasciștilor italieni în U.R.S.S.* Autorul cărții a desfășurat o muncă imensă de documentare, fiind singurul care a reușit să pătrundă în

arhivele partidului comunist. S-a întîlnit cu cei care au supraviețuit, cu rudele celor asinați. El dă numele victimelor, dintre care multe au devenit cunoscute abia acum. În total, 180 de oameni. Neîntîlnind primul care a încercat să ridice cortina misterului asupra acestor pagini cumplite, Caccavale are meritul — după cum subliniază „Panorama” — de a fi schițat biografiile lor politice, de a fi elucidat citi dintre ei au fost uciși și citi s-au chinuit în închisori și lagăre.

Correspondență Weil-Busoni

● Dr. Jutta Theurich, muzicolog, cercetătoare la Biblioteca de Stat din Berlin (R.D.G.) a descoperit în arhivele bibliotecii, în fondul moștenirii Busoni, scrisorile pe care compozitorul Kurt

Weil le-a scris profesorului său Ferruccio Busoni între anii 1921—1924. Aceste documente sînt foarte importante pentru a urmări preocupările și evoluția lui Weil din acea epocă.

● Cunoscuta actriță de film va avea rolul „comentatoarei” în compoziția cinematografică semnată de Michael Tilson Thomas, intitulată: *După jurnalul Annei Frank*. Filmările vor începe în curînd. Audrey Hepburn s-a născut în același an cu Anne Frank, petrecîndu-și copilăria în timpul celui de al doilea război mondial tot în Olanda.

Pina Bausch

● Coregrafă și directoră a teatrului de dans din Wuppertal, cunoscută pe plan mondial pentru interpretările sale și ale școlii-ansamblu pe care o conduce în ultimele două decenii, Pina Bausch a fost laureată cu Premiul ITI al centrului Internațional de Teatru din Berlin-vest.

Ella Fitzgerald

● „Regina jazzului american”, Ella Fitzgerald după o îndelungată pauză — din motive de sănătate — va urca din nou pe scenă cu prilejul Festivalului internațional de jazz de la Montreux (6—22 iulie). În cadrul unei gale-concert, ea va fi acompaniată de Count-Basie-Orchester.

Beatles și Stones

● Rolling Stones vor concerta anul acesta în Europa. Primul concert va avea loc la 6 iunie în Berlin-vest. Deasemenea tot în Berlin-vest la toamnă, în octombrie Beatles vor concerta avînd în formație pe fiul lui John Lennon, Julian.

Matisse Africanul

● Matisse și Marocul, expoziția deschisă la National Gallery din Washington, deține, incontestabil — după cum precizează *L'Express* — recordul celei mai îndelungate pregătiri: 12 ani. În 1978, la cererea muzeului american, a fost sugerată tema care a fost imediat adoptată și apoi abandonată. Jumătate din cele 24 de tablouri pictate de Matisse la Tanger se află în Occident, iar cealaltă jumătate în Uniunea Sovietică. Incordarea, la vremea respectivă, a relațiilor dintre Est și Vest au amînat proiectul la nesfîrșit. Acum, el a fost reactualizat. Elaborat de trei ani de National Gallery, muzeul Moma din New York, muzeul Pușkin din Moscova și Ermitaj din Leningrad, expoziția, care va vizita rînd pe rînd aceste patru instituții, reprezintă primul exemplu de coproducție sovieto-americană în domeniul artei.

Eugène IONESCO:

„Există o adevărată unitate culturală europeană”

■ Reluăm următorul interviu acordat reporterului Rodolphe Fouano și apărut în „Le Quotidien de Paris” din 23 martie 1990:

RODOLPHE FOUANO: Prima dumneavoastră lucrare, Nu, era un refuz al culturii românești. De ce?

EUGÈNE IONESCO: Este destul de complicat. Eu refuzam cultura în beneficiul metafizicii. Nu apreciam prea mult literatura și cu toate acestea am făcut literatură. În mod special, literatura română mi se părea prea mult „influențată de literatura franceză, indeosebi de Proust, cum e cazul lui Camil Petrescu sau al Hortensiei Papadat-Bengescu. Mi-am modificat însă opinia asupra acestei probleme. Nu a fost o carte de critică acerbă. Cred că există mari scriitori, ca Urmuz, care este predecesorul lui Tristan Tzara. Dar scriitorii români foarte, foarte importanți sînt intraductibili, deoarece sînt poeți și poezia este intraductibilă, cum ar fi Mihai Eminescu, inspirat atît de romanticii germani, cit și de poezia populară. Există și un mare prozator care a scris amintiri din copilărie, acesta este Ion Creangă, într-un limbaj pe care abia acum îl înțelegem, dar care era foarte poetic și valoros. Trebuie să-l cităm, de asemenea, pe Caragiale, cu siguranță cel mai mare poet dramatic necunoscut și mai ales pe poetul George Bacovia. De fapt, ceea ce nu mi-a plăcut în literatura română a fost literatura modernă, prea mult influențată și prea puțin originală. Am fost foarte tare preocupat de spiritualizarea omului, sînt destul de religios și mi se părea că literatura este o ocupație zadarnică.

R.F.: În cultura română, nimeni nu vă mai împărtășește aspirațiile metafizice?

E.I.: Bineînțeles că da, acum sînt mai mulți, Mircea Eliade, Cioran, care s-a manifestat după aceea în Franța, și cu siguranță mulți alții. În epoca aceea însă, mulți se mulțumeau să imite cultura franceză, sau făcînd o literatură destul de lipsită de valoare. Literatura română din acea perioadă nu era nici mai bună, nici mai proastă decît literatura franceză. Eu îi reproșam tocmai că nu era prea diferită.

R.F.: Privind și în urmă, care sînt scriitorii români cărora le recunoașteți cel mai mult talentul?

E.I.: O, sînt numeroși! În afară de cei citați deja, mai este Stamatu, care a murit de curînd, și poetul Dinescu, care începe să fie cunoscut și în Franța. Mai există și romancierii în toată puterea cuvîntului, realiști ca Rebreanu. Printre poeții pe care i-am uitat este Botta.

R.F.: Ce putem spera din schimburi culturale actual între Est și Vest?

E.I.: După experiențele pe care aceste țări le-au trăit, putem spera că se va face ceva cu adevărat nou. Dincolo de influența franceză, trebuie să regăsim această lume din Europa centrală. Nu a fost un eseu care corespundea unei viziuni destul de superficiale. Îmi dău seama azi că, alături de scriitorii ca Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Ion Barbu, George Bacovia și mai ales ca Mihai Eminescu, care a scris atîtea capodopere universale valabile, există multe lucruri importante. Mulți scriitori români ar putea fi traduși, spre beneficiul literaturii franceze. Acest lucru este la fel de adevărat și pentru alți poeți și scriitori din Europa centrală, așa cum este cazul lui Slavomir Mrozek și, azi, al lui Havel sau Kundera. În realitate, există o adevărată unitate culturală europeană.

R.F.: Există vreo influență românească în opera dumneavoastră?

E.I.: Nu, eu sînt un scriitor francez. Dar, după evenimente și după căderea lui Ceaușescu, mă simt mai mult român.

Traducere de
Diana Radu

Premii literare

● A fost atribuit recent primul premiu Jean Giono, instituit în amintirea prozatorului francez născut în Provence (Manosque, 1895—1970) din a cărui operă amintim *La trilogie du Pan*, începută cu romanul *Colina* (1928). Alte romane — *Marea turmă* (1931), *Jean cel Albatru* (1932), *Cîntecul lumii* (1934). Să-mi rămînă bucuria (1935), *Marile drumuri* (1951), *Husarul de pe acoperiș* (1957), *Doi cavaleri ai furtunii* (1975) — aveau să-l reliefeze profilul de prozator poetic, pledînd pentru întoarcerea la natură drept

unică alternativă la industrializarea rapidă și la masinismul primei jumătăți a secolului. Laureatul de acum este canadianul francofon Yves Beauchemin din Quebec, pentru romanul *Juliette Pomerleau*.
● Juriul Premiului pentru cea mai bună carte străină, alcătuit din editori și critici, a fost impresionat de romanul istoric plasat în țările baltice în timpul regimului țarist publicat de editura Laffont: *Le fou du tsar*. Autor al romanului și cîștigător al premiului — scriitorul estonian Jan Kross.

● În 1935, fondatorul celebrei braserii Lipp, Marcellin Cazes, a inițiat premiul care-l poartă numele, *L'Avenir de la nostalgie, un vie de Stephan Zweig*, biografie de Jean-Jacques Lafaye, apărută la Le Félin, a cucerit anul acesta Premiul Cazes.

● Recompensînd „cea mai bună lucrare artistică care se referă la mijloacele informatice, noile tehnologii și perspectivă”, juriul Premiului Mannesmann-Tally remite cel 100.000 F.F., ex-aequo, lui Larry Collins și Isi Belier pentru *Dedale* și, respectiv, *Le Feu sacré*, ambele apărute la Laffont.

Paul GOMA

Patimile după Pitești (4)

DIN clipa asta, nici o mișcare, nici un sămn.

Din clipa asta, a poruncit poruncitorul. Clipă din care mă extrag cu încă un dinte de roțiță, mai încolo și mai spre malca noastră — până ieri dimineață, în celula de la subsol:

— Ciobanul! răcnise, furios, Dumitrescu, directorul. Ce-i cu schilodul ăsta, aici, la mine? Mi-l pui pe prima dubă de București! Să facă el bors din el! Îmi luasem rămas bun de la băieții, le urasem, îmi urasă: „Liberare grabnică” — însă nu eu fusesem scos din celulă, ci ei, după listă.

Rămăsese singur. După vreo jumătate de ceas, intrase Marina, politician:

— Nu cunosti regulamentul, banditul? Drept!

Încercasem să-l spun că nu pot; că sînt bolnav, că genunchii... doar fusese de față atunci când domnul director ordonase să fiu trimis la spital... Politicul mă silise să mă ridic din pat; să rămân în picioare, departe de orice sprijin:

— Ce culoare politică ai, banditul? Tărănist? Liberal? Lacheu social-democrat? Ori legionar! — nu mai era întrebare, ci afirmație, acuzație.

— Nici o culoare, zisesem.

— Cum, nici o culoare, banditul?! — si-mi trăsese o palmă. Toți popii sînt legionari!

— Tata e învățător, nu popă.

— Minti, bestie fascistă! Ți se spune Pop și nu ai popi în familie?

— Vj se spune Marina și nu aveți marinari...?

Dăduse un pas îndărăt:

— De unde știi, banditule, cum mă cheamă?

— De la domnul director, el v-a rostit... Mă oprise singur, nu spusese: „numele”. Desigur, nu de la director

auzisem cum „i se spune”, băieții vorbeau prin celulă, cu toții știau că Marina e nume de împrumut, însă nu i-l cunosc-teau pe cel adevărat, unii pretindeau că ceva asemănător, Mahren, Mayer, altii că ar fi o traducere, iar Fuhrmann zicea că știe precis, îl chema Ițicovici.

Actualul Marina îmi arsesese încă o palmă:

— Ia spune, pui de năpărcă: crezi în Dumnezeu?

— Bineînțeles. Sunt creștin, botezat... Mă apucase de gât cu amîndouă mîinile:

— Ce vrei să spui, anti... anticomunistule, fascistule? Că alții nu sînt botezați?

Clătinasem din cap că nu așa.

— Atunci, ce? Faci ură de rasă, cu mine? Să mă bagi în cuptor, la Auschwitz?

Să mă spânzuri, de limbă, la Abator? A venit timpul să vă sozînzurăm noi pe voi, criminalilor! Hitleriștilor!

Legionarilor! — cum îndrăznești să pre-tinzi că nu ești legionar? Atunci ce cauți în închisoare? Vrei să pre-tinzi că

justiția noastră a greșit? Justiția noastră? Dar tu câți ostași sovietici din Armata Roșie liberatoare ai asasinat

miselește, bestie sângeroasă? Câți? Câți?

— Îmi cunoașteți dosarul... am reușit să spun, îmi dăduse drumul de gât. Știi bine că eu nu...

— Știu bine că tu, da! Fiindcă-ți cunosc dosarul, asasinule, criminalule! Ai făcut parte dintr-o organizație subversivă, teroristă și legionară! Finanțată și înarmată de anglo-franco-americani! Îi atrăgeai pe tovarășii noștri sovietici în cursă, cu ajutorul mînilor! Și-i asasi-nai miselește! Tu și cu banditul de frate-tău — noi știm tot! Voi, frații

Pop ați înstructat-o pe curva de soră-tă, să-și pună curul la bătaie...

NU MAI înregistrasem urmarea: căzu-sem grămadă, ocupînd, pe ciment, strict, locul ocupat de tălpi; mă prăbusisem în mine — de neputință, de durere, de umi-lintă — cum putea vorbi, așa, de Seliva?

Horcăisem, de acolo, de jos:

— Să nu... Să nu... Să nu...

Vojam să-l rog, să-l implor să nu vorbească, așa, de sora noastră. Însă Marina se speriasă: se năpustise la ușă, bătînd cu pumnii, cu picioarele, zbierînd în falset, gîitînd:

— Gardaa! Gardaaa!! — apoi, după ce usa se deschisese (Ciobanu fusese tot timpul îndărătul ei, simțisem): M-a atacat, fascistul! A vrut să mă asasineze, legionarul!

— Fiți pe pace, tova”lent, s’t acilea, nu s-a atins de ’mneavoastră, vi s-a părut — că, dac-ar fi-ncercaaaa!...

Marina însă o știa pe a lui:

— M-a atacat, iți spun! Mă urăște de moarte, vrea să mă... lme-di-at să-l duci la 4 Spital!

— S’trăiți, tova”lent, da tova’rector a dat ordin să-l pun pe dubă, ca infirm.

— Aici, eu dau ordin! Eu sînt poli-ticul! Îi duci la 4 Spital — ordin de la mine! Să-l vindece, acolo! Du-l i-me-di-at!!

Așa că fusesem dus — i-me-di-at — la camera 4 Spital.

(Va urma)

Claudio MAGRIS

ZEI ȘI
GOGOȘI

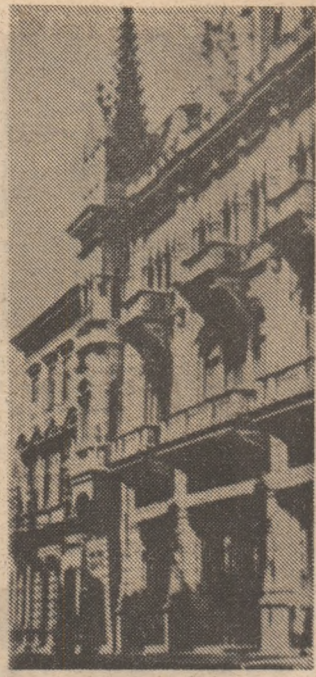
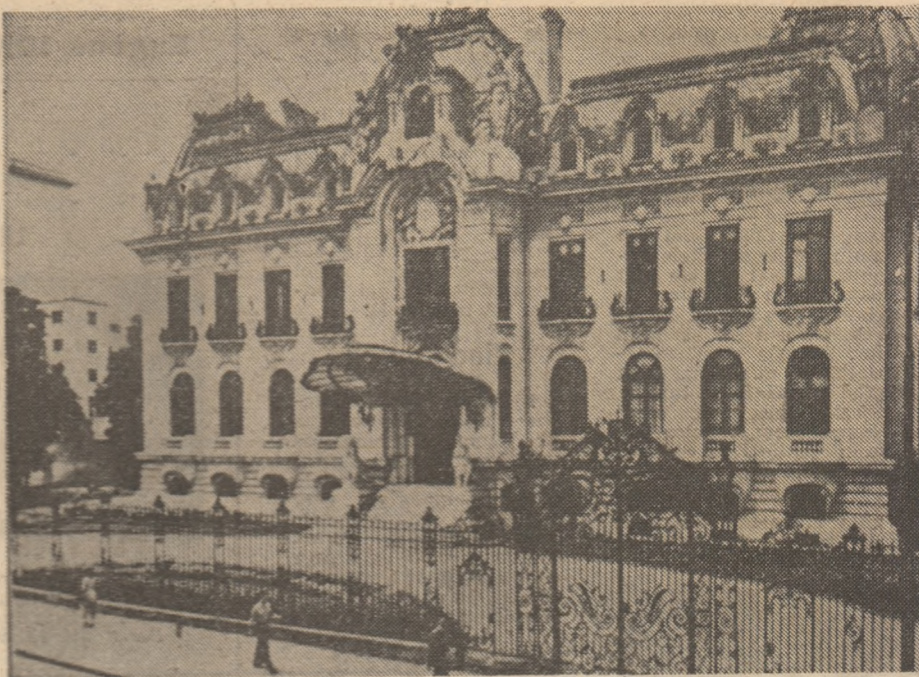
● UNIVERSITARUL germanist Claudio Magris are în urma sa o solidă experiență editorială, de peste 10 volume, romane sau cărți consacrate culturii germane și austriece, alături de numeroase traduceri, prefețe, îngrijiri de ediții și de frecvente colaborări la prestigioase reviste și cotidiane, printre care Corriere della Sera, Schmitzler, Ibsen, Kleist, Joseph Roth, mitul habsburgic, identitatea culturii de frontieră — întrebare cheie pentru un om crescut pe o graniță complexă ca Trieste —, constituie principalele sale subiecte de studiu, exegeză sau traducere. Dintre titlurile ultimelor sale vo-

lume: *Itaca și dincolo* (Milano, 1982), *Inelul Clarisselor* (Torino, 1984), *Supoziții asupra unei săbii (apărută la Pordenone)* în același an cu Danubio (Dunărea), 1986. Cartea din urmă este un vast eseu romanțat arind doar aparențele unor însemnări de călătorie. Voiajele pe care le relatează au fost însă realmente efectuate, în ultimii ani, cu diferite prilejuri, prin fiecare din țările și civilizațiile înflorite de-a lungul marelui flux european. Deși nu este propriu-zis un reportaj, cititorului român îi poate evoca pe Geo Bogza din Cartea Oltului. Sint notații caleidoscopice, foarte personale, alerte și fragmentare, într-un stil amintind de impresionism, nelipsit de o dimensiune onirică și parcă voit confuz, aidoma unei plutiri dincolo de lucruri și de evenimente. Magris a scris paginile privitoare la România în urma unei vizite efectuate în iunie 1985, ca membru al unei delegații oficiale invitate de Uniunea Scriitorilor. Din delegație mai făceau parte scriitorul Umberto Eco, autorul celebrului roman *Numele tranziției*, reputatul romanist și românist Lorenzo Renzi, de la Universitatea din Padova și profesoara Bianca Valota, de la Milano.

BUCUREȘTI, Parisul Balcanilor, lăsând la o parte economia de energie electrică care seara nu-l face să mai fie Ville lumière, reprezintă o emanație ulterioară și profană într-un proces care a văzut, puțin câte puțin, cu cât se înaintea spre Sud-Est, degradându-se imaginea și modelul Orașului, capitala Franței și a sec. al XIX-lea, adică a Europei. Stilul franco-balcanic devine mai ornamental, atras de decorațiuni și gonit de la spate de horror vacui, balcoanele și fierul forjat al palatelor pariziene accentuează curbele, clasicismul e mai greoi, eclecticismul mai marcat, coloanele și capitellurile artificiale, cupolele încărcate stil pompeiesc și déco. Stilul liberty afișează aurării și mizerie, vitralii și scări părăsite. În marele atriu tip Jugendstil al Casei de Modă se imbrăcesc țigani iar puțin mai departe tarabele de pe Lipscani etalează prăjiturile cu miroso groaznic și suțiene care par deja folosite. Un passage, exagerat parizian, duce către o serie de prăvălii cu expoziții, tablouri și artizanat, dar ale cărui porți negre de fier devin, când sînt închise, coșciuge sprînjinite de zid.

La nr. 12, pe Lipscani, o inscripție amintește de activitatea ziaristică a lui Eminescu, poetul național care scria că trăiește ca și cum existența sa ar fi povestită de o străină gură și pe care un critic, Zaharia, îl acuza de un automatism al mutării patologice pentru că își schimba des locuința. Poarta se deschide către o curte plină de inciziți ornamentale și de gunoi; într-un ungher, statuia unei femei veghează cu erotismul său liberty neutralizat de mizeria din jur, pe saci de gunoale aruncați de locatari. În Hotelul Hanul lui Manuc, construit în 1808, covoarele roșii acoperă scările de lemn și mulți clienți beau cafeaua sau berea în curte sau la etaje, în vecinătatea arcadelor și a coloanelor din lemn; între măsute, la parter, printre altele, este și un coteț.

Bucureștii, într-adevăr, nu este doar un oraș al multumilor și al bazarelor, ci și orașul marilor spații elegante, al parcurilor verzi și al bulevardelor care duc către apartamente mari, către vile din sec. al XIX-lea sau rezidențe *Fin de siècle*, ca aceea a Elenei Lucescu, faimoasa amantă a regelui, către edificii neoclasiche, dar și către clădiri staliniste. E o capitală adevărată: are respirație, vastitate, maiestate și risipă de spațiu. Cu excepția

Arhitectură bucureșteană („Casa cu lei”, „Carul cu bere”), edificii scăpate de furia demolatoare

citorva blocuri foarte înalte în stilul sovietic din anii '50, ca palatul Scinteia, el se extinde, ca și Parisul, în sens orizontal: nu urcă spre cer, ca atâtea alte orașe occidentale moderne, ci se dilată către cîmpie.

Tarabele de pe Lipscani sau gunoalele din fața indulgentelor sinuozități ale statuii din curte nu sînt negația ci urmarea acelei prestație pariziene, ultimul și cel mai mic rînd angelic care o anunță și o răspindește, amestecîndu-se în cea mai efemeră cotidianitate. În această procesiune plotiniană gradele superioare ale ființei trec dincolo de limite, din cauza prea plinului, și ajung la niveluri mai joase: sufletul coboară în rigola materiei care mișună și se risipește pe jos, passage-ul parizian se transformă în souk, într-o piață levantină. Stilul nobil și elegant își asumă o fizionomie echivocă, ca un chip infrumusețat cu culori vulgare, dar cîștigă totuși umanitatea ori-cărei reîntrupări, umilința mirosului și a sudorii, mortalitatea chinuitoare și impură a vorbei și a gestului, respirația umedă a ceea ce Saba numea „viața caldă”.

Balkanizarea Parisului e un tip de sensualitate gnostică aducînd în corupția cărnii o nostalgie a șantajului și învîluindu-se în josnicia furnicătoare a finitului fără a uita propria origine și propria destinație divină. Substratul biologic polivalent și indistinct al creuzetului românesc răstoarnă și absoarbe încontinuu caleidoscopul figurilor. Nu e o întâmplare că în cultura română s-a discutat atît de mult despre contrastul dintre fond și formă: în țările înapoiate, semicapitaliste, observă marxistul Gherea, formele sociale, prin contrast cu ce se întîmplă în țări dezvoltate economic și politic, precede fondul social și, din cauza asta, suprastructurile rămîn slabe și precare și deci înghițite continuu de structura profundă. În anumite cartiere din București și azi se pare că se asistă la acest neîncetat proces de resorbire, la vitalitatea care dizolvă limitele definite. Substratul etnic compozit și chipul multiplu al acestui amalgam multisecular, ochii măslinii și pasul impozant al frumosoanelor fanariote și părul negru și unsuros al urmașilor aromânilor din Macedonia bolborosesc în inghesuală ca bășicuțele de apă într-un cazan.

Partea de jos conține, ca fărîmături de ornamente degradate, partea de sus și amintirea părții de sus; dacă tradiția de pictură bizantină s-a topit în folclorul românesc și în imaginile votive ale artei țărănești valahe, adîncindu-se în acel folclor, se poate probabil ajunge la severitatea antică a artei sacre. Astfel, în sinii maiestruși ai acestei țigănci care vinde, pe taraba ei, cu o nonșalanță nerusărită, covoare și cataramă, Grisca Rezzori (Gregor von Rezzori, n. tr.), rapsod pătîmas și insistent al erotismului bucureștean, ar vedea, desigur, primul pas către aceeași și către reîntoarcere, mesagerii salvării care aparțin gradului celui mai de jos al ierarhiei angelice, dar tocmai prin asta pot ajunge pînă la noi, în acest du-te-vino al existenței. Îl înțeleg, în aceste străzi ale cartierului Lipscani pe Grisca și nostalgia mesianică a sexului care, în paginile sale bucureștene, se îndreaptă spre înalt și spre nimic, ca și cum implantarea în bazi-nul larg al acestei țigănci, sfîrșimarea între coapsele ei și supunerea regalității ei despotice, dar ușor abordabile, ar însemna încercarea de a găsi ceva care a fost vag promis.

Nu cred, cu toate că bluza ei e, desigur, de neuitat, că această țigăncă ar fi un mesager al cerului, dar în acest bazar, în care istoria și diferitele neamuri sînt de vinzare, ar putea fi nenumărați zei cum erau 70 de monede diverse care circulau pînă în secolul trecut în principatele din Vlahia și din Moldova, aspri de argint, bani, copeici, creștări, ducați, florini, galbeni, groși, lei, ortul, taleri, pitaci, potronic, silingi, timfi, ughii, zloti, tuldi, dinari, poate chiar și dirhemul tătar. Inflația e un dezastru, dar, în cadrul unor limite, poate contribui la scurgerea și la schimbarea vieții. Aici au fost supuși inflației și au fost consumați mulți zei precum gogosile unșuroase de pe tarabe, unul dintre ultimii este Ceaușescu, al cărui portret se întîlnește pretutindeni.

Acest consum de zei, asemănător cu traficul de camere plătite cu ora, pune în relief o lipsă de esență în istorie, parada a ceea ce e trecător, apoteoza descîntării. Cioran, cu deziluzia lui totală, e născut din această profunzime vegetală a universului românesc chiar dacă nu la București sau, cum scrie el, din acel amestec de prospețime și de putreziciune, de soare și de murdărie. Dar risul radical persiflează nu doar credința în ordine și în valori, ci și prezumția haosului și a nimicului, iar Cioran, orbit de această putreziciune nostalgică, e incapabil de acest scepticism adevărat sau de umor. Înlăturînd un val după altul din toate filozofiile și ideologiile, Cioran se iluzionează că vede trecînd prin fața lui, pe pasarella

istoriei universale care s-a sfîrșit, bazarul credințelor în lichidare, fără a-și da seama că și el defilează în această expoziție universală. Parazit al sentimentului de jenă, el se refugiază în negația absolută, se complăce comod între contradicțiile existenței și ale culturii și afișează delirul în loc să încerce să înțeleagă jocul dur dintre bine și rău, dintre adevăr și minciună.

Bîșnițarii care încearcă să-și cîștige existența printre tarabe ar putea preda filosofia negației absolute: că aceasta e un expedient comod pentru a rezolva fiecare problemă odată pentru totdeauna și a se pune la adăpost de orice dubiu. Cioran e un fiu genial al acestei piețe, însă un fiu care și-a pus capul la adăpost și s-a distanțat, în mansarda sa pariziană, de acea umilă mizerie umană. Lipscani e, în plus, o sărbătoare a vulgarității, dar absența de valoare care o produce generează angostă-nimicului și a morții pe care aceea echivocă frivolitate încearcă să o amelioreze. Acea vulgaritate cere în respect; a fi dezgustați, cum bine știe Kafka, e un pact împotriva vieții.

L UMEA din București numește „Hiroșima” cartierul din oraș pe care Ceaușescu îl distruge, îl devastează, îl rade, îl doboară, îl mută pentru a-și construi centrul său. Monumentul gloriei sale, Shih Huang Ti, împăratul chinez indecis între a distruge și a construi, s-a împărțit egal între cele două opuse tendințe ale sale ridicînd, pe de o parte, marele zid, dar și arzînd, pe de altă parte, în același timp, toate cărțile din imperiu; megalomania lui Ceaușescu pare a voi să se realizeze, cel puțin în ceea ce privește acest proiect de construcții faraonice, într-o formă specifică de demolare numită translație, adică mutarea monumentelor. El nu șterge de pe fața pămîntului toate clădirile; adesea le păstrează, doar că distruge peisajul deoarece transferă edificiile într-un alt loc din apropiere, le duce cu zeci și sute de metri mai departe, pentru a-și crea un spațiu nou, spațiul său.

Aruncă o biserică din sec. al XVIII-lea, cu fundație cu tot, 50 de m mai încolo, dislocă palate și case, lipește o capelă de o clădire construită un secol și jumătate mai tîrziu și dacă cele două edificii nu se îmbină perfect taie cite o bucată din fiecare și o aruncă de o parte, modifică urbanistica și planimetria ca un copil care se joacă, la nivelul minții sale, cu castele de nisip. Potentații zugrăviți de Elias Canetti au nevoie, pentru a-și exalta sentimentul forței lor, de a crea un vid uman în jurul lor, de a depopula orașele, așa precum a procedat sultanul Muhamed Tughlak cu cetatea sa Delhi; Ceaușescu se îmbată mai degrabă cu această maxilumare a istoriei și vestigiilor sale. El este expediționerul-sef, proprietarul întreprinderii care ambalează scenariul secolelor.

P IETE, străzi, bulevarde și străduțe în jurul panoramicei deșteleniri, peste care se ridică palatul Marii Adunări Naționale și biserica Patriarhiei reprezintă un șantier plin de mișcare; gropi, grămezi de pămînt și de piatră, platforme mobile, vîrîmături. Mizeria are aici o misterioasă maiestate și în dezolarea acestei prelungite degajări se străvede magia opacului, regalitatea larvară a străfundurilor pămîntului, a vieții gri și oarbe care zace în subterane și în fisuri și care duce, alături de gunoale, către comorile ascunse din centrul pămîntului.

În romanul său *Bătrînul și funcționarul* (Pe strada Mintuleasa — n. tr.), Mircea Eliade a coborît în pivnițele vechiului București, în care personajele sale dispar în chip misterios, așa cum săgețile pe care el le lansează în sus nu mai cad înapoi. Poliția secretă a statului, în roman, încearcă să descifreze semnificația politică a acestor povestiri fabuloase cu dispariții și cu magie, pierzîndu-se, totuși, în meandrele narațiunii mitice; bătrînul profesor Zaharia Fărîmă, care povestește aceste întîmplări, supraveghește puternicilor, care îl interoghează pentru a-i smulge secrete de stat, și chiar temutei Ana Pauker, care-l cheamă să dea socoteală de aceste fantezii.

Pentru Mircea Eliade, Mitologia populară, autentică și nemuritoare, se contrapune falsei mitologii tehnocratice a puterii. Marele specialist în Mitologie poate că se înșală și idealizează trecutul; probabil că fiecare mit vechi, care apare acum în adevărata sa față Inconspicibilă, a fost la origine un truc și o putere tehnocratică, un mister acumulat al puterii, enigma de care se înconjoară o poliție secretă. Secolele șterg polițiile secrete și puterea lor, deci, rămîne doar poveșirea (mythos) tainei lor, pură și autentică, precum orice fabulă care nu are un dublu sens, ci vrea pur și simplu să povestească.

Prezentare și traducere de
Adrian Niculescu

Director: NICOLAE MANOLESCU

Redacția: Valeriu Cristea, G. Dimisianu, Alex. Stăfănescu (critică); Constanța Buzea, Ion Horea (poezie); Vasile Băran, Platon Pardău, Cristian Teodorescu, Constantin Țoiu (proză, reportaj); Valentin Silvestru, Eugenia Vodă (arte); Adriana Bittel, Mihai Minculescu (externe); Ion Cucu (fotoreporter); Maria Croitoru, Irina Horea, Laura Popa, Margareta Popescu, Silvia Zabarcencu (corectură); Olga Andronache (secretariat de redacție); Andriana Fianu (secretariat); Georgeta Gheorghiu, Ioana Niculescu (stenodactilografie); Maria Micu (curier).

Secretar general de redacție: MIHAI PASCU

REDACȚIA: București Piața Presei Libere nr. 1 poarta B2-B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRATIA: Calea Victoriei 115. Telefon: 50 74 96. ABONAMENTE: 3 luni — 65 lei; 6 luni — 130 lei; 1 an — 260 lei. Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10876, prsfir București, Calea Griviței, nr. 64-68. Tiparul: Combinatul Poligrafic București

5 lei